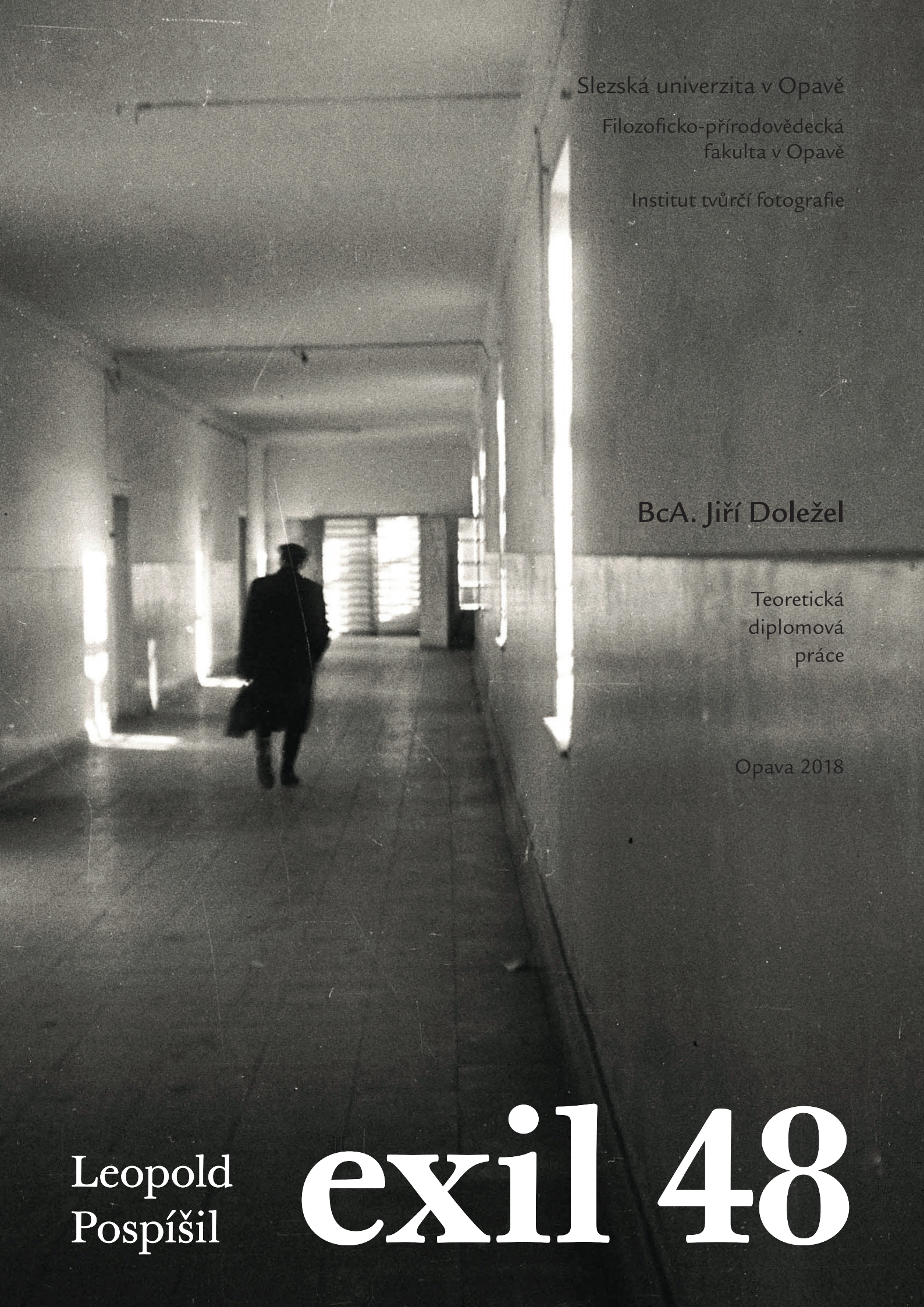

Slezská univerzita v Opavě

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Institut tvůrčí fotografie

BcA. Jiří Doležel

Teoretická diplomová práce

Opava 2018

Leopold Pospíšil exil 48

Slezská univerzita v Opavě

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Leopold Pospíšil exil 48

Teoretická diplomová práce

BcA. Jiří Doležel

Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí diplomové práce: Doc. Mgr. Jiří Siostrzonek, Ph.D.
Oponent: Miroslav Myška

Opava 2018

Abstrakt:

Leopold Pospíšil (1923) zakladatel oboru právní antropologie, emeritní profesor Yale University, formou unikátního foto-deníku zaznamenal počátky vynuceného exilu roku 1948 v německých uprchlických táborech a začátky nové životní cesty ve Spojených státech. Jeho fotografie a osobitý komentář skýtá do jisté míry zobecňující svědectví o osudech československé exilové generace roku 1948, která utíkala do neznáma před nástupem komunistické moci. Cílem práce je představit osobnost profesora Pospíšila v širších souvislostech se zvláštním důrazem na období 1948–1953, kdy bez jakýchkoliv fotografických ambicí zaznamenával začátky života v exilu.

Klíčová slova:

Leopold Pospíšil, fotografie, exil, uprchlík, tábor, cesta, svědectví, generace, Ludwigsburg, New York, Oregon, antropologie

Abstract:

Leopold Pospíšil (1923) founder of legal anthropology, Emeritus Professor Yale University, in the form of a unique photo diary, recorded the beginnings of forced exile in 1948 in German refugee camps and the beginnings of a new life journey in the United States. His photographs and individual commentary provide to some extent a generalizing testimony of the fate of the 1948 czechoslovak generation of exile that fled to the unknown before the rise of Communist power. The aim of the thesis is to introduce the personality of Professor Pospíšil in a broader context, with a special emphasis on the period 1948—1953, when, without any photographic ambition, he recorded the beginnings of life in exile.

Keywords:

Leopold Pospíšil, photograph, exile, refugee, camp, photograph, journey, testimony, generation, Ludwigsburg, New York, Oregon, anthropology

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Akademický rok: **2017/2018**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Jiří DOLEŽEL**
Osobní číslo:	**F121002**
Studijní program:	**N8204 Filmové, televizní a fotografické umění a nová média**
Studijní obory:	**Tvůrčí fotografie**
	Tvůrčí fotografie
Název tématu:	**Leopold Pospíšil - Exil 48**
Téma anglicky:	**Leopold Pospísil - Exile 48**
Zadávající ústav:	**Institut tvůrčí fotografie**

Zásady pro vypracování:

Leopold Pospíšil (1923) zakladatel oboru právní antropologie, emeritní profesor Yale University, formou unikátního foto-deníku zaznamenal počátky vynuceného exilu roku 1948 v německých uprchlických táborech a začátky nové životní cesty ve Spojených státech. Jeho fotografie a osobitý komentář skýtá do jisté míry zobecňující svědectví o osudech československé exilové generace roku 1948, která utíkala do neznáma před nástupem komunistické moci. Cílem práce je představit osobnost profesora Pospíšila v širších souvislostech se zvláštním důrazem na období 1948 - 1953, kdy zaznamenával začátky života v německém a americkém exilu.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Leopold Pospisil: Obernberg - a quntitative analisis of a Tirolean paesant economy
Leopold Pospíšil: Horribile visu
Archiv bezpečnostních složek: Svazky StB
Jiří Doležel: Stopy paměti

Vedoucí diplomové práce: **doc. Mgr. Jiří SIOSTRZONEK, Ph.D.**
Institut tvůrčí fotografie

Datum zadání diplomové práce: **14. dubna 2018**
Termín odevzdání diplomové práce: **27. dubna 2018**

prof. PhDr. Vladimír BIRGUS
vedoucí ústavu

V Opavě 8. prosince 2013

Poděkování

Mé poděkování patří především Leopoldu Pospíšilovi a Zdeně Pospíšilové za poskytnuté rozhovory, archivní materiály, vzpomínky a čas, který mi věnovali. Dále si dovoluji poděkovat: Miře Pospisil, Johnu A. Lane, Svatopluku Klesnilovi a Jaro Dufkovi. Janu Světlíkovi za grafickou a textovou úpravu. Miro Myškovi a Jiřímu Siosztrzonkovi za podnětné připomínky a odborné vedení při vzniku práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně za použití literatury a pramenů uvedených v seznamu uvedené literatury.

Souhlas

Souhlasím, se zveřejněním v Univerzitní knihovně Slezské univerzity v Opavě, v knihovně Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a na webových stránkách ITF.

Jiří Doležel

V Olomouci 27. dubna 2018

© 2018 Jiří Doležel, Institut tvůrčí fotografie FPF, Slezská univerzita v Opavě

Obsah

Úvod 6

Leopold Pospíšil – Doma v Olomouci 7
- Válka 18
- Po válce 34
- Útěk do exilu 39

Exil v krabicích – Vyprávění Zdeny Pospíšilové 56
- Ludwigsburg 72
- Bremerhaven 78
- New York 82
- Texas a Michigan 90
- Oregon 94

Leopold Pospíšil – Doma v exilu 104
- Aljaška 106
- Nová Guinea 107
- Obernberg 111
- Rodina, věda, přátelé 113

Exil ve fotografiích Leopolda Pospíšila 118
- Závěr 135

Přílohy 140

Prameny 146
- Literatura 146
- Archivy a internetové zdroje 147
- Rozhovory 147

Úvod

Když jsem v červnu roku 2013 poprvé zatelefonoval panu Leopoldovi Pospíšilovi, byl jsem poměrně napjatý z toho, že na druhé straně linky je osobnost světového formátu. Emeritní profesor Yale university, poradce amerických prezidentů, člověk, který v roce 1984 jako předseda Společnosti pro vědy a umění USA, (sdružující nejvýznamější osobnosti československého exilu) navrhoval Jaroslava Seiferta na udělení Nobelovy ceny. Přibližně tolik jsem si stačil zapamatovat z Wikipedie, kde heslo Leopold Pospíšil obsahovalo řadu dalších dat a odkazů.

Na druhé straně aparátu byl člověk s nímž jsem si velmi přál uskutečnit životopisné interview. Moje nervozita plynula z kombinace intenzivního přání rozhovor s profesorem Pospíšilem uskutečnit, zároveň z vědomí, jak málo volného času má. Tedy z vědomí křehkosti hranice mezi jeho souhlasem a odmítnutím.

Jeho odpovědí bylo, „ale jistě, kdy by se Vám to hodilo?“ a domluvili jsme si termín na příští den do hotelu Flora. Přišel usměvavý gentleman a zastřeným hlasem začal vyprávět. Vzal to zeširoka. Vyšel z předpokladů vzniku civilizace a postupně se dostávával od dětství, dospívání, a válku v Olomouci, přes útěk do exilu, až po své antropologické výzkumy. Jako dokonalý vypravěč mne lehce vtáhl do svého životního příběhu. Oči se mu vždy nejvíc rozzářily, když se vytasil s nějakou z lumpáren, kterými se především v dospívání s kamarády často a rád bavil. Čas v jeho přítomnosti ubíhal násobně rychle. Fascinovala mne neuvěřitelná šíře jeho rozhledu a zkušeností. Jeho nepřetržité vyprávění trvalo osm a půl hodiny.

V roce 2016 jsem příběh Leopolda Pospíšila zařadil do knihy Stopy paměti a později mu věnoval několik výtisků. S potěšením knihou listoval, a s úsměvem konstatoval: „Já jsem vydal dvaadvacet knih, ale Vy jste první, kdo napsal moji monografii.“ S odstupem dvou měsíců mi přišel email od jeho paní, ve kterém mne pan profesor zval na návštěvu do New Haven.

Při vedení rozhovorů s jeho paní, Zdenou Pospíšilovou mi jednoho dne spíše náhodně ukázala do sešitů seřazené fotografie, které její muž pořídil v německých uprchlických táborech a v začátcích jejich života v Americe. Mnohé z jeho fotografií byly vyjímečně kvalitní jak po obsahové stránce tak i fotograficky. V tu chvíli jsem pojal myšlenku na sestavení fotografické knihy, a to je i začátek přípravy této diplomové práce.

Leopold Pospíšil – Doma v Olomouci

„Narodil jsem se 26. dubna 1923 mamince, která měla otevřenou tuberkulózu. Doktor mě tehdy prohlédl a řekl: Ten kluk se nedožije šestnácti let.“ Proč? Dostane tuberkulózu, je nakažený od maminky, která ji měla, když byla těhotná. Maminka ztratila polovinu plic. Tuberkulózní plíce jí zvápenatěla, ale druhá plíce to utáhla. Byla nešťastná, kluk jí zemře do šestnácti. Ještě mi nebylo ani

Leopold Pospíšil, 1925

pět a už mě třikrát operovali, hlavně s kýlou. Měl jsem štěstí, že strýc Robert Pospíšil byl chirurg, který provozoval sanatorium v Olomouci ve vile Primavesi“. Tak začíná Leo Pospíšil své vyprávění o svém dětství a rodinných poměrech. Skutečně vážné to s Leopoldem bylo, když měl pět let. Dostal velké bolesti břicha a doktor stanovil špatnou diagnózu. Předepsal projímadlo, myslel si, že má koliku, ale byl to zánět slepého střeva. Střevo prasklo. Tehdy to znamenalo smrt. V nemocnici řekli mamince: „Nechte kluka zemřít, ať nemá bolesti, není pomoc. Budeme ho operovat a trápit, to je zbytečné.“ Maminka plakala, řekla to tátovi a ten, že kluka zemřít nenechá. Strýc Robert byl zrovna na dovolené.

Otec sedl do svého letadla a letěl za ním do Slatinic. Přistál tam na louce. Strýc vyběhl z bazénu, oblékl se a hned telefonoval do sanatoria: „Kluka seberte sanitkou z nemocnice k nám do vily a připravte špinavý sál," to kvůli infekci. Strýc se objevil, umyl si ruce a táta si sedl do kouta na židli, aby viděl operaci. Strýc operoval. Rozřízl Leopolda a vyplachoval mu celou dutinu břišní. A on dodýchal, byl mrtvý. Kyslík, pumpovali mu srdce. Byl mrtvý asi tři nebo čtyři minuty, než ho přivedli zase k životu. Bylo to důležité, protože když byl mrtvý, měl sen. A ten sen byl podobný snu, co mají lidi, kteří jsou mrtví a pak jsou vzkříšeni.

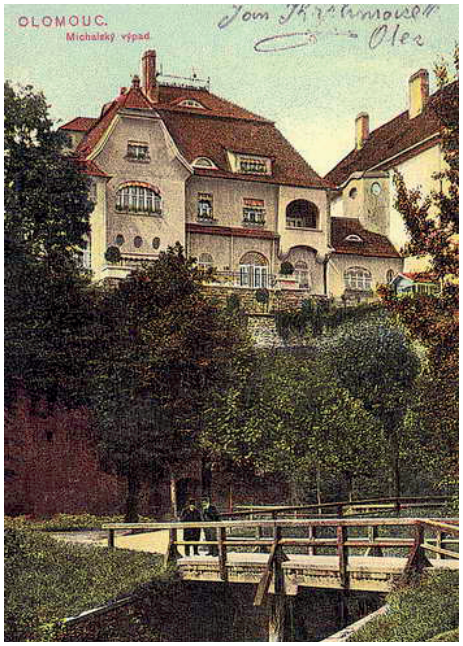

Vila Primavesi, 20. léta

„Snil jsem, že běžím po podlaze, ve které byly velké díry. Běžím, abych neskočil doprostřed, tam bych spadl dolů, kde byla rudá záře. Bál jsem se. Přede mnou byla obrovská zlatá záře. Utíkám k ní. Vpravo byl přístroj na kyslík se šlauchem, který sebou mrskal. Utíkal jsem před ním do zlatého světla. Utíkám a vidím, že se vznáším a letím do zlatého světla. Najednou jsem cítil ohromné blaho. A pak to pominulo, protože mě vzkřísili. Kněz říkal, že jsem viděl nebe, do kterého všichni jdeme. Údajně to jsou potlačené vzpomínky z našeho narození. Jak letíme do světla, do slunce, to jdeme na svět z matky. Asi jo, asi je to tak," tak popsal Leo své vidění.

S bratrem Mikem a maminkou, 1927

Strýc mu po operaci nemohl zavřít břicho, protože by zemřel na infekci. Každý den ho musel dezinfikovat. Bylo to tak půl roku. Leopold na to vzpomínal: „Ze

Mozartova ulice, druhý dům zleva rodiny Pospíšilovy

začátku mi ho otevřel každý den. Otevírání a čištění mě nebolelo, ale když mi břicho zavíral, tak to bolelo strašně. Ránu mi stahoval svorkami, jakoby háčky na ryby, to bylo nekonečné. Potom mi břicho čistil každý druhý den, třetí a zlepšovalo se to. Nakonec mě zašil. Rána se mi pomalu hojila." S maminkou, bratrem a tetou pak odjel do Itálie na riviéru. To se chlapci líbilo: „Ležel jsem tam na pláži, bylo to zajímavé. Duny, písek, bodláky. Studoval jsem hovnivály, brouky, kteří válí trus do díry, kam samička naklade vajíčka. Vždy jsem utíkal, abych viděl, kam kuličku budou válet, v písku to bylo dobře znatelné. Byl jsem malý kluk a nesměl jsem do vody. Bratr se tam cákal, ale já jsem nesměl. Jedna stará Italka mi říkala: – Copak je ti, hošíčku? Maminka jí vysvětlila, že jsem byl operovaný a že se mi nehojí rána. A Italka: – To uzavřeme, já vím, jak se to dělá. Maminka se chytala všeho, co by bylo dobré, a souhlasila. Italka jí řekla: – Večer udělejte v mokrém písku po odlivu dolík. Brzo ráno bude v dolíku čistá mořská voda, kterou vezměte a ránu jí vycákejte." Tak to maminka aplikovala dva týdny. Doktoři říkali, že je to nesmysl, ale mořská voda obsahuje sůl, která zabíjí bakterie, a navíc jód.

Leopold tuto metodu používal později i na léčbu hnisavé angíny. Uvědomil si totiž, že nikdy neviděl námořníka, který by byl nachlazený. Námořníci totiž dýchají mořskou tříšť, vodní kapičky, které obsahují sůl a jód a vyčistí celý nos a dutiny. Pro domácí potřeby to nemusí být mořská voda, stačí sklenice

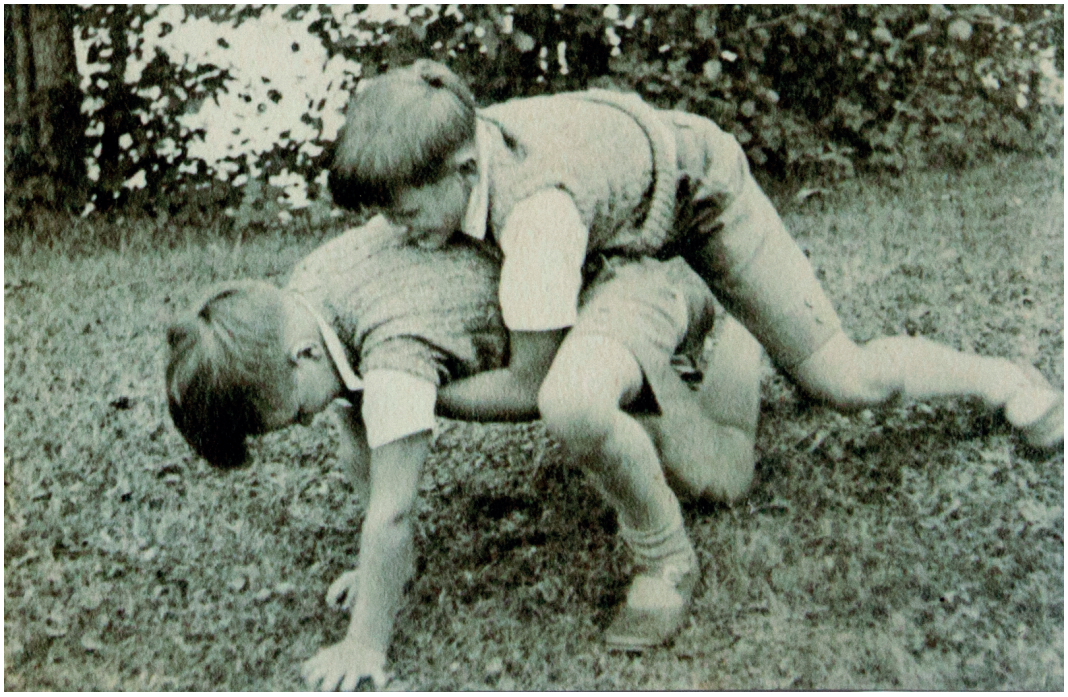

S bratrem Mikem_1932

s vodou, do které se přidá sůl a jedna dvě kapky jódu. Tento roztok pak Leo kloktá a vyplachuje s jím nos. A důležitý je i spánek. V Americe Leopold trpíval na nachlazení. Profesor se ho jednou zeptal, jak dlouho spí. „Čtyři a půl hodiny, přes víkend to pak dospím“. Profesor řekl, že je blázen, má málo spánku, a proto je nemocný. Musí spát jednou tolik, sedm hodin je dobrých, ale lepších je osm. A od té doby se Leopoldovi nachlazení vyhýbalo.

Leopold vyrůstal se svým o dva roky mladším bratrem Mirkem. I jeho otec měl mladšího bratra Františka, inženýra, a ti s manželkou nemohli mít děti. Proto se upnuli právě na Leova bratra, který se později stal taky inženýrem. A otec se věnoval Leovi. V pěti letech mu donesl krásnou knížku básní, Erbenovu Kytici. A četl mu ty básně. Nejvíce chlapce zajímal Vodník a táta ho báseň začal učit. Vždy ji četl a Leo opakoval a učil se veršům nazpaměť. Naučil se tak celou báseň i s recitací. Otec ho vzal s sebou na sokolskou

S bratrem Mikem_1928

akademii a pětiletý Leo přednášel Vodníka na pódiu před oponou. Táta byl za oponou, napovídal, ale Leo to uměl. A umí dodneška.

Ráno raníčko panna vstala, šátek si v uzel zavázala.

Půjdu, matičko, k jezeru, šátečky sobě vyperu.

Tak Vodník začíná a otec říkal: „To je krásné ráno, musíš si to představit, musíš to krásně říkat. A teď je to informace, šátek si uvázala. A teď mluví k mamince, tak musíš nahoru s hlasem, je to holka: Půjdu, matičko, k jezeru, šátečky sobě vyperu. A teď mluví matka: Nechoď dnes, nechoď na jezero, zůstaň dnes doma, moje dcero! A teď ta matka řekla tvrdě: Já měla zlý ten noci sen, nechoď, dceruško, k vodě ven. A teďka dál: Nemá dceruška, nemá stání. A teď nemá stání, spěchá, tak ty musíš spěchat taky. Nemá dceruška, nemá stání, k jezeru ji vždy cos pohání, k jezeru ji vždy cos nutí, nic doma, nic jí po chuti! A teď zase: První šáteček namočila, to je informace, fajn, tu se s ní lávka prolomila, to zařveš! A po mladičké dívčině, a teď jsi hlasem dole, zavířilo se v hlubině. Vyvalily se vlny zdola, tak seš dole! A teď jdeš nahoru, roztáhly – to roztahuješ – se v širá kola a na topole podle skal … a teď to musí zasyčet a zařvat: zelený mužík zatleskal…!“

Leopold Pospisil_1917

Otec Leopoldovi pomáhal při psaní kompozic: „Říkával mi, jak na to. Napřed fakta, podle fakt uděláš rozbor faktů, pak napíšeš, co o tom říkají jiní, poté je můžeš zkritizovat a pak uděláš závěr, vědecký. A nakonec napíšeš předmluvu. A tak jsem to vždycky radil i svým studentům.“

Leopold Pospíšil vyrůstal v Olomouci, v Mozartově ulici 22, v rodinné vile, kterou postavil jeho dědeček, nejbohatší zlatník v Olomouci Alois Petrlák (matka se za svobodna jmenovala Ludmila Petrláková). V domě na Horním náměstí měl Alois Petrlák možná největší zlatnický obchod v tehdejším Československu. Když mu bylo čtrnáct let, bydlel v malé chaloupce v Orlických horách a jeho rodina byli chudáci. Prababička mu svázala uzlíček na tři dny a šel pěšky

Bratr Mik a dědeček Petrlák na zahradě vily Mozartova 22

do světa. Došel do Hradce Králové, kde se učil ševcem, to se mu ale nelíbilo, a tak se vydal do Olomouce, kde pracoval v hodinářském obchodě. Babička byla o deset let mladší, Leovu maminku měla jako první dítě v šestnácti.

S babičkou strávil jako hoch snad více času než s maminkou. Dodnes na to vzpomíná: „Měl jsem nádherné mládí. Dole ve vile bydlel dědeček s babičkou a třemi tetami. Jedna skutečná a dvě dědečkovy schovanky, neteře mé babičky. Otcové obou padli v první světové válce. Tatínek tety Slávky padl na východní frontě a její maminka napsala srdcervoucí dopis mému dědečkovi, aby se postaral o její dítě Slávičku, že ona nemůže bez svého manžela žít. Zastřelila se. Stalo se to v roce 1918, tak si je dědeček vzal všechny k sobě. A já jsem se měl, protože teta Vlasta, ta nejmladší sestra maminky, byla jen o deset let starší než já. Byli tam dva kluci – moji strejdové – a tři holky. Dole ve vile jsem měl velkou rodinu. My jsme bydleli v prvním poschodí. Měli jsme služky a domovníka, a ti měli taky rodinu. Kluk od domovníka byl můj kamarád. Na Vánoce byl strom jak nahoře, tak dole. U dědečka na stromě byly fondány a cukrovinky, i z marcipánu, ten se mohl sníst. Náš ne, bylo na něm samé sklo. A tak jsem pořád cestoval od jednoho k druhému. Ale víc jsem byl dole než u maminky. Maminka dělala tátovi, který byl advokát, sekretářku, organizovala jeho archivy soudních rozhodnutí a také malovala. Bylo mi pět let a mluvil jsem kromě češtiny i plynně

Zlatnictví Petrlák, Olomouc, Masarykovo náměstí

německy. Učila mne slečna Langerová, která neuměla ani slovo česky. Táta nám potom jako učitele němčiny sehnal německého studenta Heinze. A pak ještě jednoho, to byl výborný chlap. To už jsem byl v obecné škole. A ten se mě jednou zeptal, jestli se chci naučit španělsky. Souhlasil jsem a on vytáhl obrovský bílý arch balicího papíru a na ten mi namaloval celou gramatiku. Všechny časy, neuvěřitelné! Tak jsem se naučil španělsky."

Leopold byl hrozný darebák a vtipálek. A zdědila to po něm starší dcera a jedna vnučka. Začalo to už ve školce. Leo to popisoval: „Na zahradě jsme měli dělat kotrmelce, holka je dělala a neměla kalhoty, viděli jsme její zadek. Já jsem tak stál vedle učitelky a poznamenal: – Zablejsklo se. No, dostal jsem pár facek. Ve školce jsem měl kamaráda, už zemřel, ohromný student a hodný kluk, jmenoval se Jaroslav Popela. Všichni profesoři ho milovali, už ve školce. Paní učitelka s námi na Vánoce nacvičila hru Dráteníček o chlapci ze Slovenska, kterého pošlou do světa, protože ho nemohou uživit, stejně jako kdysi mého dědečka. Ve světě vydělá peníze a na Vánoce se vrací do své vesnice. Už ji vidí pod sebou, je ale unaven, tak si sedne, aby si odpočinul. A umrzne. Najdou ho lidé z dědiny a naříkají nad ním. Roli Dráteníčka dostal nejhodnější kluk, ten můj dobrý kamarád Popela. Já jsem mohl mít roli jen v naříkajícím davu. Popela ležel mrtvý na jevišti a my stáli a zpívali. A maminky slzely, tak si říkám, hergot,

Bratři Pospíšilové v mateřské škole – sedmý a osmý zleva v dolní řadě

jsou Vánoce a každý brečí! A abych zlepšil náladu, kopl jsem Popelu do zadku. Všichni se začali chechtat, já jsem dostal pár facek, a hned bylo po pláči.“

Do školky a do obecné školy chodil Leo na Nové Ulici, blízko ulice Mozartovy. Nedaleko jejich domu, v ulici Na vozovce, byla německá obecná škola. A tak se české děti potkávaly s těmi německými. „Mlátili jsme se s nimi skoro každý den. Nejhorší bylo, když jsme šli a Němci seděli vedle školy na Mozartově a pozpěvovali na nás hanlivé popěvky. To bylo něco na nás! Kamarád Jura Hándl jednomu z nich hned dal pár facek a už jsme se rvali. Bylo jich víc, ale nám to nevadilo. Věděl jsem, že to nemůžeme jinak vyhrát, jednomu jsem sebral kytaru a těm Němcům jsem ji rozbil o hlavu. Příští den si do naší školy přišel ředitel té německé stěžovat. Náš ředitel pan Novotný si nás zavolal do ředitelny. Německý ředitel si s námi vykládal, co jsme to rozbili, dokonce i mandolínu. A Novotný na nás křičel: – Darebáci, to schytáte! A slíbil, že naši rodiče škodu zaplatí. Německý ředitel byl spokojený a odešel. Jak se za ním zavřely dveře, Novotný říká: – Kluci, dobrý, nařezali jste jim aspoň?“

Česká státní reálka, Slovanské gymnázium

Darebáctví nepřestalo ani na gymnáziu, i když tam už to bylo nebezpečnější. Leopold chodil na Slovanské gymnázium a za Němců dostali inspektora Zárubu. Byl to Němec; a lump. Studenti se ho nebáli, ale profesoři ano. Němčinu učil Jan Springer, který měl rád legraci. Toho studenti milovali a dělali mu hrozné psí kusy. Vypadal jako Vlasta Burian, měl knírek i dlouhý nos. Z učitele se v roce 1945 stal ředitelem. V hodinách němčiny museli hoši číst německé noviny, které psaly, kolik Němci potopili lodí, kolik bomb shodili na Londýn a podobně. Zprávy byly na první straně. Springer ale často obrátil na čtvrtou stranu, kde byl příběh o věrném psu Krambambuli. „Nečetli jsme tak o bombách na první straně, ale zadní listy, kde nebyla politika. Inspektor Záruba přišel do hodiny němčiny na inspekci a sedl si vzadu za lavice. Já jsem seděl v lavici s dobrým kamarádem Popelou. Do uličky seděl nějaký Pokorný. Byl to tupý hoch odkudsi z vesnice, říkali jsme mu Krambambuli. Springer místo aby vyvolal mě, uměl jsem dobře německy, vyvolal Pokorného. Hned jsem mu napovídal: – Nad Londýnem bylo šest set tun bomb. A místo bomb jsem mu řekl lodí. Ten blbec to doslovně zopakoval a Springer měl smrtelný pohled. Čekali jsme, co se stane. Záruba zařval, vyskočil, přiletěl k Pokornému a řval na něj: – Jste tak blbý, nebo jste zločinec? Řekl jsem si, že to dopadne blbě. Postavil jsem se a povídám: – On je tak blbý. Záruba byl překvapený, koukal na mě a řekl Springerovi:

– Kolego, pojďte se mnou… Pokorný se rozčiloval, že mi rozbije hubu, a já na to, že jsem netušil, že by po mě mohl takovou blbost zopakovat. Následovala hodina latiny s třídním Králíkem. Byl hrozně hodný a později se stal univerzitním profesorem. Někdo klepe na dveře a Králík říká: – Dále! Vešel Springer. – Mohu si vypůjčit Pospíšila na pár slov? – No prosím, odvětil Králík. Stál jsem a Springer se na mě vrhl a pěstí mě mlátil. Spadl jsem na Popelu, začal ho také bít, načež ten spustil řev. Springer znejistěl, zarazil se, pustil mě a říká: – Proč biješ Popelu? – Protože Vás bít nemůžu, pane profesore, řekl jsem. Springer prohlásil, že si to se mnou ještě vyřídí a zmizel. Králík na ten výjev jen nevěřícně koukal: – Pospíšile, co to má znamenat? A já na to: – Pan učitel je holt brutální člověk."

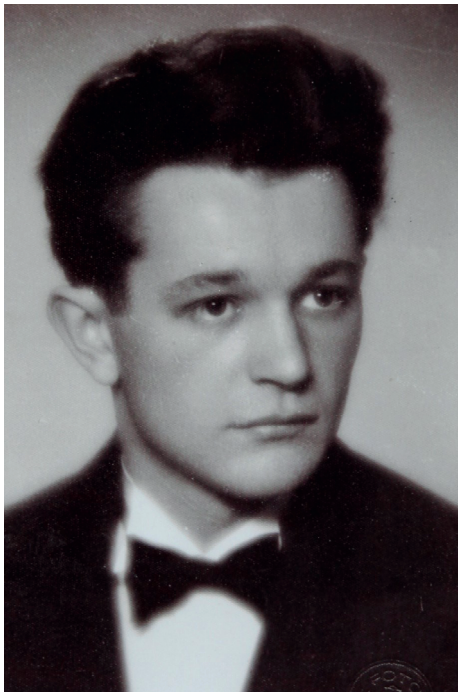

Maturitní fotografie Leopolda Pospíšila, 1942

V Leově třídě bylo čtyřiadvacet studentů, z toho šest děvčat. Když byli v kvartě, ředitel Haderka Lea a Popelu rozesadil, aby se naučili od hodných spolužáků chování. Profesor Jirák začal kluky i fackovat. Říkával: „V této řadě jsou jen darebáci a Pospíšil je jejich ataman!" Leopold měl hroznou pověst. Tatínek na to nic moc neříkal, zřejmě si uvědomoval, že syn je po něm. Kluci třeba v rámci jedné z bitev rozmlátili o velké přestávce třídu dřevem, když se rvali a házeli po sobě poleny na topení. Leo byl za plentou a Láďa Hartman velel skupině za katedrou. Najednou Leo dostal velkou ránu. Hodila po něm holka. Tak jí to vrátil, ale kryla se aktovkou, dřevo sjelo a rozbilo okno. Rozmlátili i rohy u oken. Přišel ředitel a všechny sebral. Vyšetřovalo se to a třída musela vše zaplatit. Během vyšetřování ředitel křičel: „Liško, byl jste viděn, jak běžíte s polenem ze školníkovy třídy. Jak to vysvětlíte?" A Liška na to: „Pane řediteli, byla nálada k boji a munice nebylo." Ředitel Lišku na místě z gymnázia vyloučil.

„Profesor Stehlík později říkával, že naše třída byla nejslavnější v protektorátu, to byli všechno odbojníci. Tři kluci – žid Fischer, Manďák a Ota Madar – zemřeli v koncentračním táboře. Čtvrtý byl Staňa Mikolášek, toho Němci

Maturitní tablo oktávy B Reálného gymnázia Olomouc, 1942. L. P. Druhý zleva v horní řadě

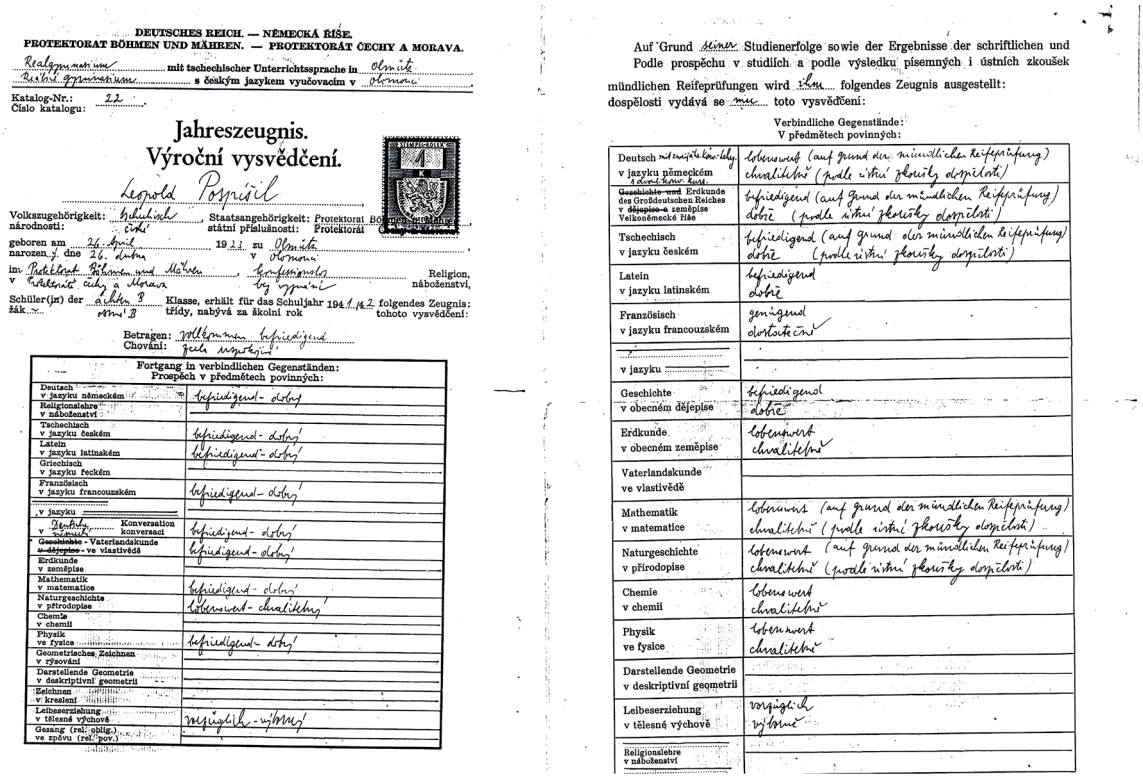

DEUTSCHES REICH. — NĚMECKÁ ŘÍŠE.
PROTEKTORAT BÖHMEN UND MÄHREN. — PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA.

Realgymnasium mit tschechischer Unterrichtssprache in Olmütz
Reálné gymnasium s českým jazykem vyučovacím v Olomouci

Katalog-Nr.: 22
Číslo katalogu:

Jahreszeugnis.
Výroční vysvědčení.

Leopold Pospíšil

Volkszugehörigkeit: tschechisch, Staatsangehörigkeit: Protektorat Böhmen und Mähren
národnosti: český, státní příslušnosti: Protektorát

geboren am 24. April 1923 zu Olmütz
narozen/a dne 24. dubna v Olomouci

in Protektorat Böhmen und Mähren, konfessionslos Religion,
v Protektorátě Čechy a Morava, bez vyznání náboženství,

Schüler(in) der achten Klasse, erhält für das Schuljahr 1941/42 folgendes Zeugnis:
žák/žákyně třídy, nabývá za školní rok tohoto vysvědčení:

Betragen: vollkommen befriedigend
Chování: řádné uspokojivé

Fortgang in verbindlichen Gegenständen:
Prospěch v předmětech povinných:

Deutsch v jazyku německém	befriedigend - dobrý
Religionslehre v náboženství	
Tschechisch v jazyku českém	befriedigend - dobrý
Latein v jazyku latinském	befriedigend - dobrý
Griechisch v jazyku řeckém	
Französisch v jazyku francouzském	befriedigend - dobrý
..... v jazyku	
Deutsche Konversation v němčině konverzaci	befriedigend - dobrý
~~Geschichte~~ - Vaterlandskunde ~~-děpisu~~ - ve vlastivědě	befriedigend - dobrý
Erdkunde v zeměpise	
Mathematik v matematice	befriedigend - dobrý
Naturgeschichte v přírodopise	befriedigend - dobrý
Chemie v chemii	
Physik ve fysice	befriedigend - dobrý
Geometrisches Zeichnen v rýsování	
Darstellende Geometrie v deskriptivní geometrii	
Zeichnen v kreslení	
Leibeserziehung v tělesné výchově	mit Lust - výborný
Gesang (rel. oblig.) ve zpěvu (rel. pov.)	

Auf Grund seiner Studienerfolge sowie der Ergebnisse der schriftlichen und
Podle prospěchu v studiích a podle výsledku písemných i ústních zkoušek
mündlichen Reifeprüfungen wird ihm folgendes Zeugnis ausgestellt:
dospělosti vydává se mu toto vysvědčení:

Verbindliche Gegenstände:
V předmětech povinných:

Deutsch mit tschechischer Unterrichtssprache v jazyku německém	befriedigend (auf Grund der mündlichen Reifeprüfung) chvalitebný (podle ústní zkoušky dospělosti)
~~Geschichte und~~ Erdkunde des Großdeutschen Reiches ~~v dějepise a~~ zeměpise Velkoněmecké říše	befriedigend (auf Grund der mündlichen Reifeprüfung) dobře (podle ústní zkoušky dospělosti)
Tschechisch v jazyku českém	befriedigend (auf Grund der mündlichen Reifeprüfung) dobře (podle ústní zkoušky dospělosti)
Latein v jazyku latinském	befriedigend dobře
Französisch v jazyku francouzském	genügend dostatečný
..... v jazyku	
Geschichte v obecném dějepise	befriedigend dobře
Erdkunde v obecném zeměpise	befriedigend chvalitebný
Vaterlandskunde ve vlastivědě	
Mathematik v matematice	befriedigend (auf Grund der mündlichen Reifeprüfung) chvalitebný (podle ústní zkoušky dospělosti)
Naturgeschichte v přírodopise	befriedigend (auf Grund der mündlichen Reifeprüfung) chvalitebný (podle ústní zkoušky dospělosti)
Chemie v chemii	befriedigend chvalitebný
Physik ve fysice	befriedigend chvalitebný
Darstellende Geometrie v deskriptivní geometrii	
Leibeserziehung v tělesné výchově	vorzüglich výborně
Religionslehre v náboženství	

Maturitní vysvědčení Leopolda Pospíšila

Kundmachung.

Nach an 2 Polizeibeamten verübtem Mord und nach schwerer Verletzung mehrerer Zivilpersonen sind seit 5. 5. 1944 gegen 12 Uhr nachstehend beschriebene und abgebildete Täter flüchtig:

Wenzel MIKOLÁŠEK, geb. am 25. 7. 1921 in Welitze, Bez. Mähr. Budweis, zuletzt wohnhaft in Bukowan Nr. 3, Bezirk Olmütz, Student. Mikolášek ist 172 cm gross, schlank, hat braunes Haar, blaue Augen, längliches Gesicht, gerade Nase, gesunde Zähne. Bekleidung: grauer Anzug (Pumphosen), schwarze Halbschuhe.

Stanislaus MIKOLÁŠEK, geb. am 10. 3. 1923 in Standorf, Kreis Troppau, Sudetengau, zuletzt wohnhaft in Bukowan Nr. 3, Bez. Olmütz, Student. Er ist 173 cm gross, untersetzt, hat ovales Gesicht, geradlinige Nase, gesunde Zähne, schwarzes glattgekämmtes Haar, blaue Augen, runde Ohren, trägt Brille mit schwarzem Rand. Bekleidung: lichtgrauer Anzug, lange Hose, ohne Kopfbedeckung, schwarze Schuhe.

Josef JEDLIČKA, geb. am 5. 1. 1923 in Bukowan, Bez. Olmütz, zuletzt wohnhaft in Bukowan Nr. 87, Bez. Olmütz, Schmied. Jedlička ist 173 cm gross, schlank, hat blasses ovales Gesicht, gerade Nase, gesunde Zähne, blondes Haar, graue Augen, runde Ohren. Bekleidung: schwarzer Winterrock, lichtgrauer Rock, lichtkarierte Pumphose, ohne Kopfbedeckung, schwarze Arbeitsschuhe.

Für Ergreifung dieser gemeinen Täter ist eine hohe Belohnung zu erwarten.

Vyhláška.

Po vraždě spáchané na dvou policejních úřednících a po těžkém zranění více civilních osob uprchli dne 5. 5. 1944 kolem 12. hod. níže popsaní a zobrazení pachatelé:

Václav MIKOLÁŠEK, nar. 25. 7. 1921 ve Velice, okr. Mor. Budějovice, posledně bytem v Bukovanech č. 3, okr. Olomouc, student. Mikolášek je 172 cm vysoký, štíhlý, má hnědé vlasy, modré oči, podlouhlý obličej, rovný nos, zdravé zuby. Je oblečen v šedý oblek (pumpky) a černé polobotky.

Stanislav MIKOLÁŠEK, nar. 10. 3. 1923 ve Standorf, Kreis Troppau, Sudetengau, posledně bytem v Bukovanech č. 3, okr. Olomouc, student. Mikolášek je 173 cm vysoký, zavalitý, má podlouhlý obličej, rovný nos, zdravé zuby, černé hladce česané vlasy, modré oči, kulaté uši a nosí brýle s černou obrubou. Je oblečen ve světlešedý oblek (dlouhé kalhoty) a černé boty; je prostovlasý.

Josef JEDLIČKA, nar. 5. 1. 1923 v Bukovanech, okr. Olomouc, posledně bytem v Bukovanech č. 87, kovář. Jedlička je 173 cm vysoký, štíhlý, má hnědý podlouhlý obličej, přímý nos, zdravé zuby, světlé vlasy, šedé oči, kulaté uši. Je oblečen v černý zimník, světlešedý kabát, světlekárované pumpky, černé pracovní boty; je prostovlasý.

Za dopadení těchto sprostých pachatelů lze počítati s velkou odměnou.

Wenzel Mikolášek — Stanislaus Mikolášek — Josef Jedlička

Brünn, den 6. 5. 1944. Deutsche Kriminalpolizei - Kriminalpolizeistelle Brünn gez. Kriminaldirektor NUSSBAUM V Brně, dne 6. 5. 1944.

637

Vyhláška, Stanislav Mikolášek uprostřed, 1944

oběsili, a jeho bratr Václav byl později zastřelen, Karel Pechoč byl zraněný, Miloš Petráš a já jsme byli v odboji a na Petráše vypsali odměnu sto tisíc říšských marek," vzpomínal Leopold.

Válka

Po dědečkově smrti nechtěla babička zůstat v bytě na Mozartově sama a odstěhovala se – nejprve do Náměště na Hané, potom si koupila dům v Lošticích a se vrátila do Náměště, kde si postavila vilu. Podle dědečkovy závěti patřila vila v Mozartově ulici z poloviny babičce a z poloviny Leově matce. Do bytu po prarodičích se přistěhoval generál Luža s manželkou a synem Radomírem, Leovým kamarádem. (Seděli spolu na gymnáziu v lavici.) Měli i psa, jmenoval se Zuzka. Bydleli tam asi tři roky. Pan generál

Generál Vojtěch Luža

byl povýšen, stal se velitelem Moravy, a proto se museli odstěhovat do Brna. To bylo v roce 1938. S Radomírem se Leopold kamarádil dál, po válce utekl do Ameriky a stal se profesorem historie v New Orleans.

Radomír Luža přebírá Řád Tomáše Garrigua Masaryka, 1996

Leopoldův otec byl advokát, předseda správní rady akciové společnosti Zora a v 1. světové válce letec ve stíhačce na italské frontě, létal od sedmnácti let. V Hanáckém aeroklubu v Olomouci, kde působil, se podařilo vybudovat letecký hangár a civilní letiště v Olomouci-Neředíně. Létal každou neděli a působil i v rámci Masarykovy letecké ligy, kde probíhal nábor a výcvik českých pilotů v rámci akce, Tisíc pilotů republice.

Byla mobilizace a otec byl u letectva jako velitel letky asi desítky strojů ve Vojnicích. Celá rodina dostala pasy, že jsou občané Jugoslávie, kam měl otec jet organizovat letectví. Po obsazení Československa přišel ale od prezidenta Beneše posel a řekl mu, že je přeřazen ke zpravodajské službě, nemá odcházet, ale zůstat a organizovat podzemní skupiny a útěky k zahraniční armádě. Po válce vyšlo najevo, že ho tím měl pověřit tehdejší předseda parlamentního branného výboru Josef David.

Po obsazení Československa 15. března 1939 a vzniku protektorátu vytvořil Leopoldův otec útěkovou cestu pro české piloty do Polska. Znal své bývalé studenty, které učil létat, a tak za nimi jezdil a říkal jim: „Podívej, jsi vycvičený, a když tady budeš sedět, tak proti nacistům nemůžeš nic udělat, ale když utečeš, tak můžeš do zahraničí, do Francie, do Anglie, a tam do nich můžeš střílet.“ A oni šli. Pospíšilova skupina převedla sto čtyřicet pilotů. Letci si koupili vlakovou jízdenku do Těšína, kde je další lidé převedli přes hranice. Někdy s nimi do Těšína jako převaděčka jela i Leova matka, otec neměl na všechno čas. Skrz Polsko a Francii nebo Turecko šli do Anglie. Někteří stihli i krátce bojovat ve Francii. Leopold znal osobně řadu pilotů, hlavně Leopolda Klusala, důstojníka, který trénoval piloty. Jeho otec neměl trpělivost. Když někdo dělal chyby, hrozně se vztekal a dal mu pár facek, třeba i za letu. Leo létal každou neděli, hlavně s Leo Klusalem, který měl větší trpělivost než otec.

S představiteli Generálního štábu u prezidenta Beneše, Leopold Pospíšil, druhý zprava, 1938

Těch sto čtyřicet pilotů bylo nejen z Olomouce, ale třeba i z Prahy a z celé republiky. Hodně jich zemřelo. Němeček se zabil, Machovec při akrobacii, Jan Hrbek, Ingliš, Kotík. Ti, co padli, mají na olomouckém hřbitově před kaplí velké památníky, které po válce zařídil Leo Klusal.

„V den obsazení republiky nacisty jsem zažil jeden z nejhnusnějších pohledů v životě. Na Masarykově náměstí v Olomouci byly asi tři guláškanóny, kde německá armáda vařila guláš, který vojáci dávali zdarma českým dělníkům. Češi stáli a jedli nacistický guláš a Němci je filmovali a promítali to v Německu, jak německá armáda zachraňuje Čechy před hladem. Mají ti čeští lidi nějakou hrdost? Ne. Ani dnes ne“.

Otce přišlo gestapo zatknout v den vpádu do Polska 1. září 1939. ten jim ale stihl utéct, tak sebrali Leopolda a dotáhli ho na gestapo. Byl to někde vedle divadla, tam zatčené vyslýchali a mlátili. Chtěli od Lea vědět, kde je táta. Ten jim ale nic neřekl, neboť ani nevěděl, kam zmizel. Když otec zjistil, že jeho syna chytili a a že ho mlátí, sám přišel a nechal se zatknout. Gestapo Lea pustilo. Vyšel ven a nemohl ani chodit, jak byl zmlácený. Ujali se ho dva Češi, nějací mladí kluci, a odtáhli ho domů.

Leopold Pospíšil na neředínském letišti

Leopold Pospíšil na neředínském letišti

Horní náměstí v Olomouci za protektorátu_vyšetřovna gestapa

Druhý den po zatčení předali otce do Štěpánova, kde sbírali tzv. čestné zajatce, jak jim říkali. SS a gestapo proti nim nic konkrétně neměly, sloužili jako rukojmí. Němci chtěli mít potenciální odpůrce v koncentračním táboře, pod dozorem, kdyby se něco stalo. Ve Štěpánově viděl Leo tátu naposledy, potom ho převezli do koncentráku v Dachau a odtud do Buchenwaldu. „O převozu z Dachau se dozvěděl tátův otec, můj dědeček, který byl vrchním inspektorem na dráze. Zjistil, že transport z Dachau pojede přes Plzeň, kde soupravu odstaví na boční kolej a tam bude stát, než projede rychlík. Věděl i čas, jak dlouho tam souprava bude, a tak se do Plzně vydal. Kolem vlaku byly samozřejmě hlídky SS. Uměl perfektně německy a řekl jim, že chce mluvit s tátou. Hlídka SS mu ale řekla, že to se nesmí. Dědeček se prý na toho příslušníka SS vztekl tak, že se na něj vrhl. Mohli ho na místě zastřelit, stříleli lidi za míň. Dědečka srazili na zem a zmlátili ho, ale nezabili. Pak ho někdo odnesl. To byl dědeček. Naposledy jsem ho viděl, když jsem utíkal v březnu 1948 za hranice, jak seděl doma u kamen. Měli jsme veliká krásná kamna, ty nám komunisti taky ukradli. Dědeček pálil dopisy a já jsem se ho ptal: – Co to pálíš? – Pálím tu Krčmaňskou

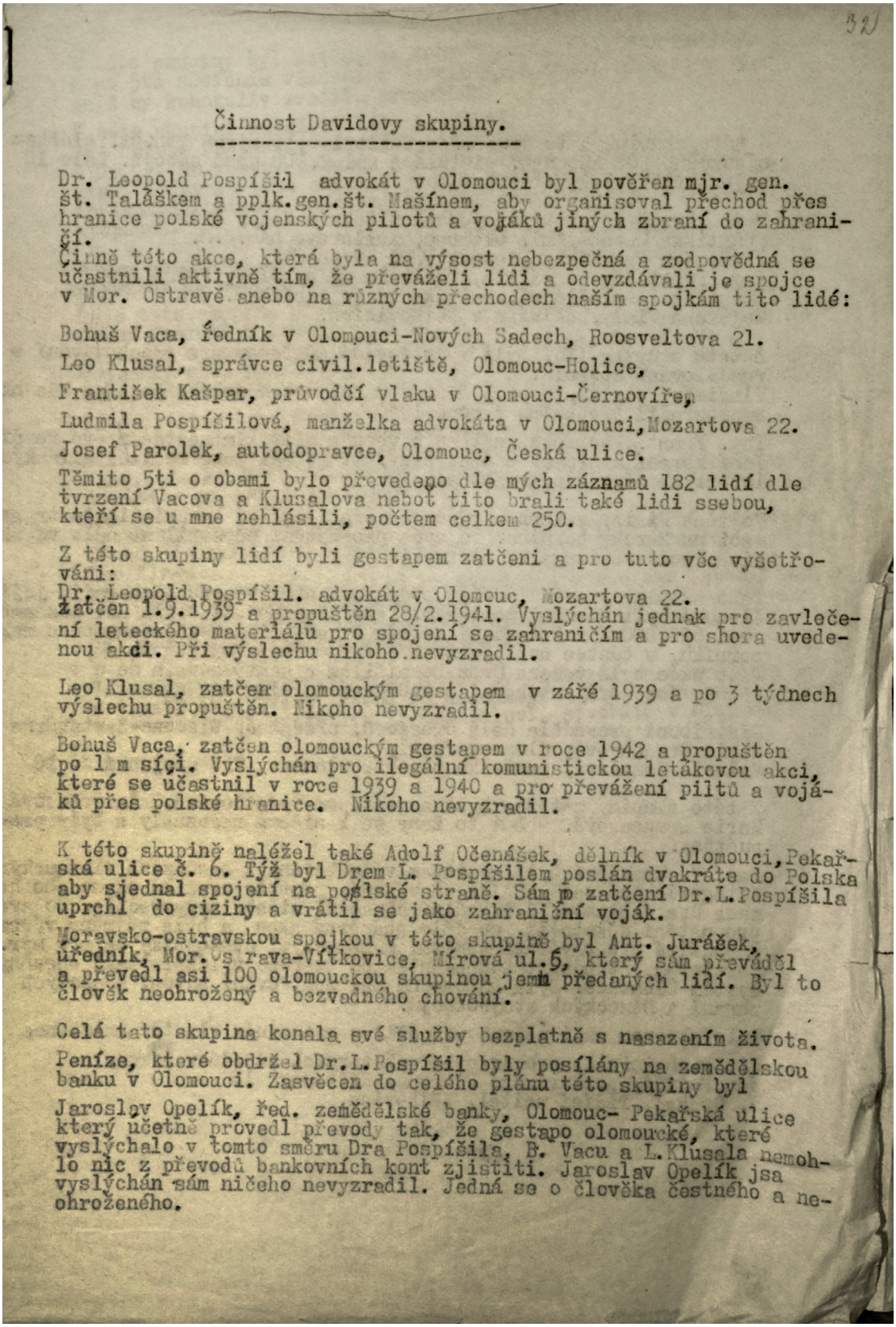

32

Činnost Davidovy skupiny.

Dr. Leopold Pospíšil advokát v Olomouci byl pověřen mjr. gen. št. Taláškem a pplk.gen.št. Mašínem, aby organisoval přechod přes hranice polské vojenských pilotů a vojáků jiných zbraní do zahraničí.
Činně této akce, která byla na výsost nebezpečná a zodpovědná se účastnili aktivně tím, že převáželi lidi a odevzdávali je spojce v Mor. Ostravě anebo na různých přechodech naším spojkám tito lidé:

Bohuš Vaca, ředník v Olomouci-Nových Sadech, Roosveltova 21.

Leo Klusal, správce civil.letiště, Olomouc-Holice,

František Kašpar, průvodčí vlaku v Olomouci-Černovíře,

Ludmila Pospíšilová, manželka advokáta v Olomouci, Mozartova 22.

Josef Parolek, autodopravce, Olomouc, Česká ulice.

Těmito 5ti o obami bylo převedeno dle mých záznamů 182 lidí dle tvrzení Vacova a Klusalova neboť tito brali také lidi ssebou, kteří se u mne nehlásili, počtem celkem 250.

Z této skupiny lidí byli gestapem zatčeni a pro tuto věc vyšetřováni:
Dr. Leopold Pospíšil. advokát v Olomouc, Mozartova 22.
Zatčen 1.9.1939 a propuštěn 28/2.1941. Vyslýchán jednak pro zavlečení leteckého materiálu pro spojení se zahraničím a pro shora uvedenou akci. Při výslechu nikoho nevyzradil.

Leo Klusal, zatčen olomouckým gestapem v září 1939 a po 3 týdnech výslechu propuštěn. Nikoho nevyzradil.

Bohuš Vaca, zatčen olomouckým gestapem v roce 1942 a propuštěn po 1 m síci. Vyslýchán pro ilegální komunistickou letákovou akci, které se účastnil v roce 1939 a 1940 a pro převážení piltů a vojáků přes polské hranice. Nikoho nevyzradil.

K této skupině náležel také Adolf Očenášek, dělník v Olomouci, Pekařská ulice č. 6. Týž byl Drem L. Pospíšilem poslán dvakráte do Polska aby sjednal spojení na polské straně. Sám po zatčení Dr. L. Pospíšila uprchl do ciziny a vrátil se jako zahraniční voják.

Moravsko-ostravskou spojkou v této skupině byl Ant. Jurášek, úředník, Mor. Ostrava-Vítkovice, Mírová ul.6, který sám převáděl a převedl asi 100 olomouckou skupinou jemu předaných lidí. Byl to člověk neohrožený a bezvadného chování.

Celá tato skupina konala své služby bezplatně s nasazením života.

Peníze, které obdržel Dr. L. Pospíšil byly posílány na zemědělskou banku v Olomouci. Zasvěcen do celého plánu této skupiny byl

Jaroslav Opelík, řed. zemědělské banky, Olomouc- Pekařská ulice který účetně provedl převody tak, že gestapo olomoucké, které vyslýchalo v tomto směru Dra Pospíšila, B. Vacu a L. Klusala nemohlo nic z převodů bankovních kont zjistiti. Jaroslav Opelík jsa vyslýchán sám ničeho nevyzradil. Jedná se o člověka čestného a neohroženého.

Archiv bezpečnostních složek, svazky StB

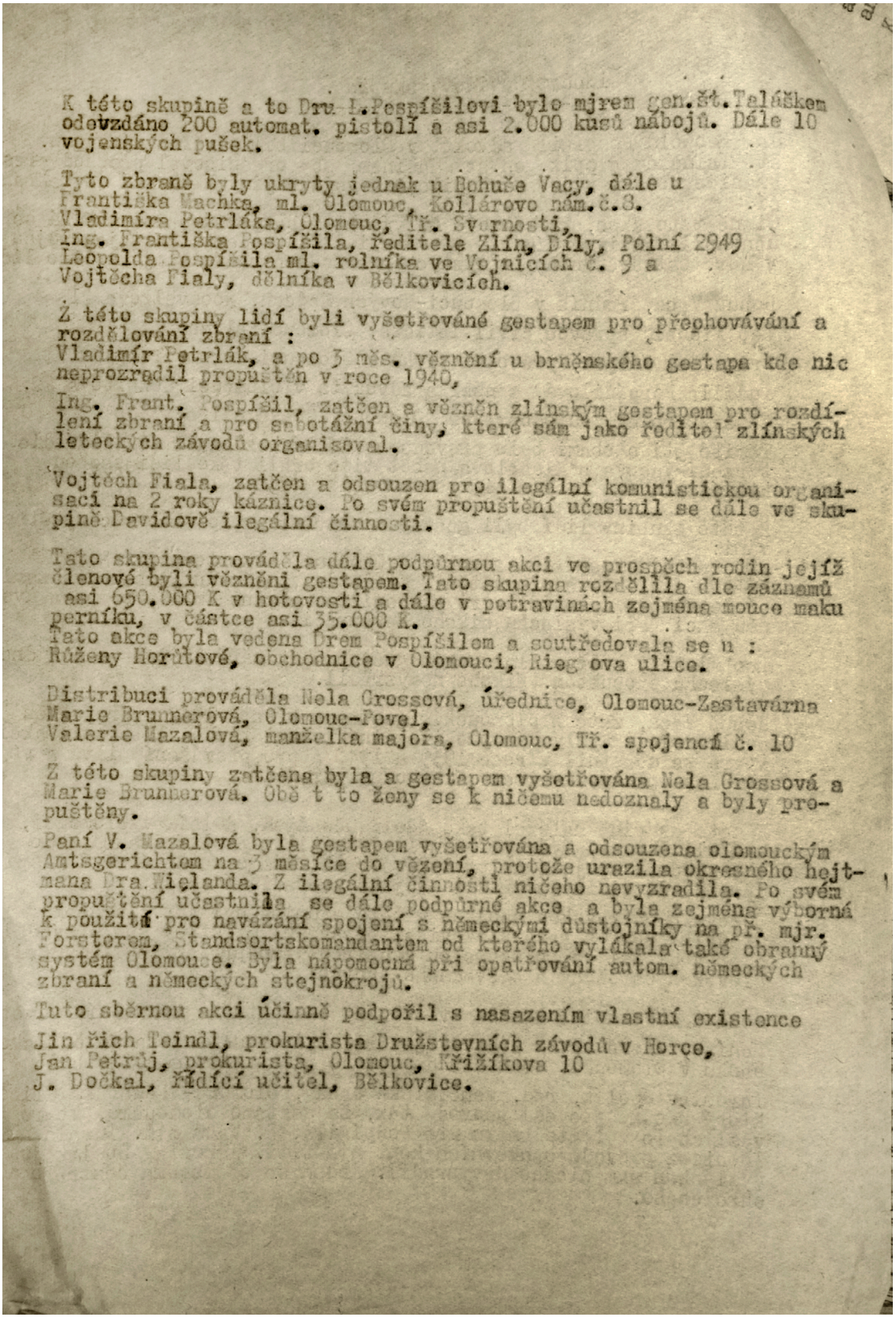

K této skupině a to Dru I.Pespíšilovi bylo mjrem gen.št.Talíškem odevzdáno 200 automat. pistolí a asi 2.000 kusů nábojů. Dále 10 vojenských pušek.

Tyto zbraně byly ukryty jednak u Bohuše Vacy, dále u
Františka Machka, ml. Olomouc, Kollárovo nám.č.8.
Vladimíra Petrláka, Olomouc, Tř. Svornosti,
Ing. Františka Pospíšila, ředitele Zlín, Díly, Polní 2949
Leopolda Pospíšila ml. rolníka ve Vojnicích č. 9 a
Vojtěcha Fialy, dělníka v Bělkovicích.

Z této skupiny lidí byli vyšetrované gestapem pro přechovávání a rozdělování zbraní :
Vladimír Petrlák, a po 3 měs. věznění u brněnského gestapa kde nic neprozradil propuštěn v roce 1940,

Ing. Frant. Pospíšil, zatčen a věznčn zlínským gestapem pro rozdílení zbraní a pro sabotážní činy, které sám jako ředitel zlínských leteckých závodů organisoval.

Vojtěch Fiala, zatčen a odsouzen pro ilegální komunistickou organisací na 2 roky káznice. Po svém propuštění účastnil se dále ve skupině Davidově ilegální činnosti.

Tato skupina prováděla dále podpůrnou akci ve prospěch rodin jejíž členové byli vězněni gestapem. Tato skupina rozdělila dle záznamů asi 650.000 K v hotovosti a dále v potravinách zejména mouce maku perníku, v částce asi 35.000 K.
Tato akce byla vedena Drem Pospíšilem a soutřeďovala se u :
Růženy Horútové, obchodnice v Olomouci, Rieg ova ulice.

Distribuci prováděla Nela Crossová, úřednice, Olomouc-Zastavárna
Marie Brunnerová, Olomouc-Povel,
Valerie Mazalová, manželka majora, Olomouc, Tř. spojenců č. 10

Z této skupiny zatčena byla a gestapem vyšetřována Nela Grossová a Marie Brunnerová. Obě t to ženy se k ničemu nedoznaly a byly propuštěny.

Paní V. Mazalová byla gestapem vyšetřována a odsouzena olomouckým Amtsgerichtem na 3 měsíce do vězení, protože urazila okresného hejtmana Dra.Wielanda. Z ilegální činnosti ničeho nevyzradila. Po svém propuštění účastnila se dále podpůrné akce a byla zejména výborná k použití pro navázání spojení s německými důstojníky na př. mjr. Forsterem, Standsortskomandantem od kterého vylákala také obranný systém Olomouce. Byla nápomocná při opatřování autom. německých zbraní a německých stejnokrojů.

Tuto sběrnou akci účinně podpořil s nasazením vlastní existence
Jin řich Teindl, prokurista Družstevních závodů v Horce,
Jan Petrů, prokurista, Olomouc, Křižíkova 10
J. Dočkal, řídící učitel, Bělkovice.

Archiv bezpečnostních složek, svazky StB

S prarodiči Petrem a Leopoldinou Pospíšilovými, 1927

aféru, aby to komunisti nedostali do ruky. Ministr Zenkl totiž pověřil tátu vyšetřením Krčmaňské aféry, tudíž k ní měl veškeré dokumenty," vzpomínal Leopold.

V Buchenwaldu Leova otce poprvé nacisti potrestali. Jako „čestný zajatec" mohl dostat kilo nebo dvě jídla měsíčně. Část jídla dával jednomu židovskému doktorovi a někdo ho udal. Dostal ceduli s nápisem Jsem přítel Židů a zajatci ho měli mlátit. Každý se napřáhl, ale uhodil jen tak mírně. Říkalo se, že nacisti otce také týrali, propíchli mu nos a dali mu do něj kroužek jako býkovi. „Jednou, už dlouho v emigraci, jsem s ním byl v Rakousku, seděli jsme u jídla a začal kýchat. Vzal si kapesník, hvízdalo mu v nose a já říkám: – Ty máš v nose píšťalku? A on si do nosu z boku strčil prst," popsal Pospíšil.

Jeho tátu zachránilo, že ho udal jeden generál mimo jiné z převádění pilotů a uschovávání zbraní. Generála mučili a on zřejmě nátlaku podlehl, což ale tátovi v konečném důsledku zachránilo život. V listopadu 1940 ho z Buchenwaldu odvezli na výslechy do politických věznic Halle an der Saale a odtud do Vratislavi. To bylo zlé, protože tam člověka ráno odsoudili a večer mu usekli hlavu. Co se ale stalo, bylo neuvěřitelné. Otec uměl perfektně německy, jako advokát byl také dobrý herec, a tak se do nich pustil, že udání není pravda, že generál je zbabělec, který se bojí umřít, a že si vše vymýšlí. Že je možné, že některé lidi ze začátku prozradil, ale nová jména si vymýšlí, a že s ním chce být konfrontován, až nacisté s konfrontací souhlasili. Otec se na něj vrhl, začal s ním cloumat: „Sakra, to jsi generál, člověče?! Kdybys byl Japonec tak skončíš harakiri hned první den a nikoho neprozradíš. A tady sto lidí přivedeš do neštěstí! Většina

těch lidí vůbec nebyla v žádné organizaci, tak se přiznej, že tam nebyla!“ Řval na něj německy. Generál se psychicky zhroutil a nakonec doznal, že co říká Pospíšil, je pravda. Po dalších výsleších v Praze byl generál převezen zpět do Berlína a popraven.

Mezitím se u Pospíšilů doma objevil špicl, aby rodinu hlídal. Nacisté chtěli vědět, s kým se kdo stýká. Do přízemního bytu se nastěhoval gestapák Leopold Branch spolu s paní a dvěma dcerami. Než táta šel do koncentráku, zařídil, že rodina mohla poslouchat rádio. Krátké vlny přes churchilku, což byla zavoskovaná cívka, která se dala zastrčit do přijímače. Pak se vyndala a byla schovaná v lustru. Za poslech zahraničních stanic byla ovšem smrt. „My jsme poslouchali BBC, dědeček Pospíšil každé odpoledne ve čtyři zprávy z Londýna. A jelikož nedoslýchal, rádio si pouštěl na plné pecky. Říkával jsem mu: – Ježíš, dědečku, dole bydlí gestapák! Tak to trochu zeslabil. Jeden den někdo zvoní, a když jsem otevřel, byl tam gestapák Branch, dokonce v uniformě. Stál ve dveřích a já si říkal: Je to v tahu. A on rozčileně povídá: „To je hrozné! Řekněte dědečkovi, ať to zeslabí a zavře okno. Já jdu domů z kanceláře a slyším Londýn až na rohu ulice!“ Koukal jsem jako blbý. To je gestapo? „Když to nezhasne, tak nás všechny zastřelí!“ A odešel. Ale co mne zarazilo, že řekl nás! On řekl nás! To bylo zvláštní! A mě hned napadlo, to je chlap, ten je tady s námi, to je vzácné, to budeme mít někoho na gestapu,“ líčil zvláštní příhodu Leopold.

Jeden známý rodiny Pospíšilových jel tehdy do Vídně a zjistil, že Branch byl před válkou detektivem u policie a že měl prý dokonce problémy s gestapáky, když utekl židovský lékař, který byl jeho kamarád. Slovo dalo slovo a Branch po čase pomáhal lidem i tady, řadě z nich zachránil život, protože falšoval dokumenty a razítka. Existovaly totiž dva typy táborů, jeden koncentrační a druhý likvidační, tábor smrti. Když člověk přišel do tábora smrti, byl popraven, šel do plynu. Pokud Branch dostal na stůl určitý spis, tak na něj měl dát štempl R. U. (Rückkehr unerwünscht, návrat nežádoucí), což znamenalo, že člověk šel do tábora smrti a do plynu. Pomohl lidem tak, že na spis razítko R. U. nedal. Branch byl v gestapu proti své vůli. Když Rakousko obsadili Němci, jako detektiv dostal za dva týdny přihlášku do SS a přeřazení do gestapa. Kdyby to nepodepsal, zakroutili by mu krkem. Podepsal a po nějaké době jej přeložili do Olomouce.

Otec měl vlastně kliku, že byl v koncentráku. Olomoučtí sokoli zřejmě razítko R. U. od gestapa dostali a šli do plynu – mezi nimi náčelník Otakar Smrčka,

otec Leova kamaráda Václav Hándl, ředitel pojišťovny Jan Unger, toho taky zavraždili.

Z Vratislavi si Leopoldova otce vyžádalo gestapo na výslechy v Praze. Tam to bylo dobré, protože Branch na gestapu zařídil, že z Prahy převezli do Olomouce. Byl zavřený na Envelopě v „gárňáku“, kde ho vyšetřovali kvůli ukrývání zbraní, převádění pilotů a napojení na olomoucké podzemí. Branch to nakonec zařídil tak, že se dostal do domácího vězení. Propustili ho 28. února 1941. Směl být v Olomouci, mohl obhajovat, ale nesměl z Olomouce pryč a musel se na gestapu hlásit jednou týdně, později jednou za čtrnáct dní. Když musel obhajovat mimo město nebo jel do Brna na soud, musel dostat povolení od gestapa. Pak ho pustili, zase zapracoval Branch.

Leopold Pospíšil na to vzpomínal: „Pokud si pamatuji, když tátu propustili a byl v domácím vězení, pokračoval v práci v podzemní. Spolupracoval hlavně s Branchem, se kterým korumpovali gestapáky. U soudu třeba chtěl nějakému Čechovi, který měl být popraven v Breslau, zachránit život. Šel za Branchem a ten na toho Čecha vytvořil report, že ho chce ihned v Olomouci, že je to zločinec, který má v Olomouci spojení. Chlapa nepopravili, ale dopravili do Olomouce. Takto pracoval s Branchem. Podplácel se například gestapák, starý Antonín Petr, ten byl zkorumpovaný, myslím, že nakonec ho po válce popravili. Můj strýc, lékař Robert Pospíšil, sehnal vakcíny skvrnitého tyfu. U gestapáků dole u nás v domě se odehrávaly večírky, ale já jsem se s gestapáky nestýkal, jen s Branchem a se starým Petrem, kterého podpláceli. Jednou za námi přišli nahoru, že mají večírek a ať je jdeme navštívit. Kluci – Ladinec (Vladimír Horák) a Hadži (Vladimír Mohapl) – byli se mnou, tak jsme řekli, že půjdeme. Od táty jsem měl vakcíny tyfu, které jsme dali na chlebíčky. Říkal jsem Hadžimu, když tam bude oliva, tak to nežer, na to se našněroval tyfus. Mysleli jsme si, že gestapáci tyfus dostanou, ale pak z toho vylezlo, že byli očkovaní, takže se nikomu nic nestalo. Byla jich tam spousta, zpívali a Hadži musel s nimi. Ten blbec stál vedle mě a zpíval: – Živijó, živijó, Češi Němce živijó! – Ty vole, někdo tomu bude rozumět a zavřou nás! říkal jsem mu,“ popisoval ožehavou scénu Pospíšil.

Na olomouckém gestapu byli dva bratři Petrové, Antonín a mladý Josef. Mladý Petr byl normální vrah, jeden z nejhorších. O starším se neslyšelo, že by někoho týral. Kluci přemýšleli, jak mladého dostat pryč. Kdyby ho někdo zastřelil, Němci by se krutě mstili, tak vymysleli, že bude mít jako poměr s židovkou. Měli kamarádku, mladou krásnou židovku, která říkala: „Dejte mi patnáct

minut a já ho svlíknu.“ Z veřejného telefonu na náměstí zavolali na gestapo a mladého Petra udali. Do telefonu mluvil kamarád Heger: „To je hrozné, podívejte se, co dělají vaši příslušníci, jaký si z nich máme brát příklad? To je rasová ostuda, když se tahá s židovkou!“ nadával do telefonu. „Kdo jste?“ „To já vám neřeknu, protože se bojíme, že by se na nás mstil. Ale říkáme vám, protože jsme rozčíleni, že takový člověk, který se má chovat zodpovědně, chodí s židovkou!“ Řekli, kde ho najdou, gestapo tam vlítlo, přistihli ho in flagranti, zatkli ho a šel na východní frontu do trestního batalionu.

Když v roce 1939 zatkli Leopoldova otce, nabídl Leovi spolužák Miloš Petráš, jestli chce něco dělat proti Němcům. Měl šestnáct let a rozhodně se chtěl zapojit. Petráš mu přinesl tři pistole: Walther 6,35, FEN 7,65, velkou belgickou pistoli, a devítku, československou čezetu. Po nějaké době arzenál doplnil ještě revolverem Nagant, jeho důstojnickou variantou.

Pak Petráš učil Leopolda střílet, začali pašovat zbraně a zakopávat je. Ne vždy ale Leo věděl, kam se zakopávaly, u všeho nebyl a Petráš mu řekl: „Nechtěj vědět jména ostatních členů skupiny. Je nejlepší, když nic nevíš. Bude to skrz mě. Neptej se. Když něco bude, tak já ti řeknu.“

„Střílet mě Petráš učil u nás doma ve sklepě, u mandlu. Byly na něm těžké kameny, tak jsme proti nim dali terč a stříleli. Měl tlumiče, ale já ne. Služka potom říkala mamince: – Ti dacani vám rozstříleli mandl! Střely totiž lítaly i do mandlu. Jednou jsme seděli u oběda, maminka, strýc Franta a jeden bratr ze Sokola, táta byl tenkrát v koncentráku. Najednou přišel zahradník, nahnul se k mamince a řekl: – Milostivá paní, co mám dělat s tím kulometem u Apačů? Ten tady nemůže zůstat. Kdyby na to přišli, tak by nás všechny pobili. A maminka se jen otočila ke mně a povídá: – Lošíku??? Tak se mi doma říkalo. Pod schody jsme si udělali klubovnu a založili Klub Apačů, název jsme napsali na zeď, a právě tam byl těžký kulomet ukrytý. Petráš k nám chodil pořád. Učil mě řadu věcí, třeba vylamovat okna v místě kliky. Naučil mě, jak utíkat po štěrku, aby to neštěrchalo: musíte šlapat po patách, pak to nechrastí, nebo jak otvírat hasákem dveře. To mám vše od něj, to byl chlap!“ vzpomínal Leo.

Zbraně, munice a granáty se zakopávaly i u Pospíšilů na zahradě. Byly mezi nimi i munice do kulometů a dva druhy granátů: takzvané janečky, které vypadaly jako krabička se stříbrnou obručí a kroužkem, nebo škodovky vejčitého tvaru, které se musely hodit tak, aby se točily. A taky německé. Po válce Leo zlikvidoval vše, o čem jsem věděl, ale jak přiznává, možná tam ještě nějaké

Miloš a Květoslava Petrášovi, 1946

zakopané jsou, u všech akcí nebyl. Petráš se později až do konce války ukrýval ve Velkém Týnci a na Slovensku.

Zprávy o otci se za jeho věznění k rodině dostávaly občas. Leopold ale věděl, že táta měl ohromná spojení. Jezdili za ním například prvorepublikoví vysocí důstojníci bratři Taláškovi. Někdy před válkou tátovi jeden z nich nabídl zapojení do československé zpravodajské služby a práci proti německé špionáži a Pospíšil starší se stal spolupracovníkem zpravodajské služby československého letectva. Leo o tom věděl a znal je, ale raději nic nevědět, kdyby ho chytili, aby nemohl nic prozradit. O Leopoldovi a jeho činnosti věděl například páter Ferdinand Chýlek, kterého zatkli ve stejný den jako otce a byl stejně jako on internován ve Štěpánově, potom v táborech Dachau a Buchenwald, kde i zemřel. „Němci ho mučili a táta říkal, že to pro něj byl nejhorší čas, protože se bál, že mě Chýlek prozradí," vyprávěl Leopold.

V roce 1942 Leo Pospíšil maturoval, kluky z jeho ročníku na podzim 1942 sebrali na nucené práce do Německa. On zůstal uklizený na statku ve Vojnicích, musel zachraňovat rodinný grunt. Do Olomouce z Vojnic dojížděl jednou týdně. Jeho otec se vrátil z koncentráku, neměli žádné peníze. Maminka grunt řídila a prodělala padesát tisíc ročně, protože zemědělství nerozuměla. Šafář měl grunt ve strašném stavu, tak se Leo musel pustit do studia agronomie, které vůbec nerozuměl. Otcův známý pan Dvorský, ředitel hospodářské školy, mu dal o agronomii výbornou knihu, kterou po večerech studoval, když přišel z pole. Zároveň studoval literaturu, protože profesor na gymnáziu studentům na konci studia řekl, že nejsou dobře vyškoleni. Dostali seznam knih, které si mají číst, jelikož během studia byly některé zakázané – nemohli číst anglickou, americkou a ruskou literaturu. „I já dnes říkám v Čechách studentům, že nejsou dobře

Plavení koní ve Vojnicích, v popředí, František Coufal, 1944

vyškoleni: čtyřicet let nemáte kvůli komunistům pořádný dějepis! My jsme studovali v totalitě, té nacistické, stačilo pět let a už jsme věděli, že jsme blbí," vysvětluje Leopold.

Ve Vojnicích měl kamaráda Františka Coufala. Komunisti ho po válce do roku 1957 zavřeli jako politického vězně a seděl v Příbrami s Leovým strýcem a bratrancem, všichni dohromady. Strýc, mladší bratr matky, nikdy nemohl moc pracovat, protože měl tuberkulózu, přirostly mu plíce k pohrudnici. Nebyl ani odveden do armády, ale v Příbrami musel sekat uranovou rudu. Milan Pospíšil a František Coufal za něj tu rudu rubali a tím mu zachránili život, on jim nosil chleba a kafe.

U Lea na gruntě bývali schovaní různí utečenci, kteří většinou pokračovali do Olomouce a odtud dál. Pacholek jednou přivedl dokonce německého vojenského zběha Hanse Toniutiho, velice mazaného chlapíka. Bojoval u Moskvy a u Lea se ukrýval do konce války.

Leopold pokračoval ve své tajné činnosti. Jednou vezl s pacholkem Vojtou Friebem na kočáře pušky. Jeli s koňmi, vzadu zbraně, a u Topolan je zastavili gestapáci. Měli u sebe pistole, a jak přijížděli a viděli gestapáky, Leo řekl Friebovi: „Klid, utíkat nemá cenu, vem si gestapáka vlevo, já si vezmu ty dva

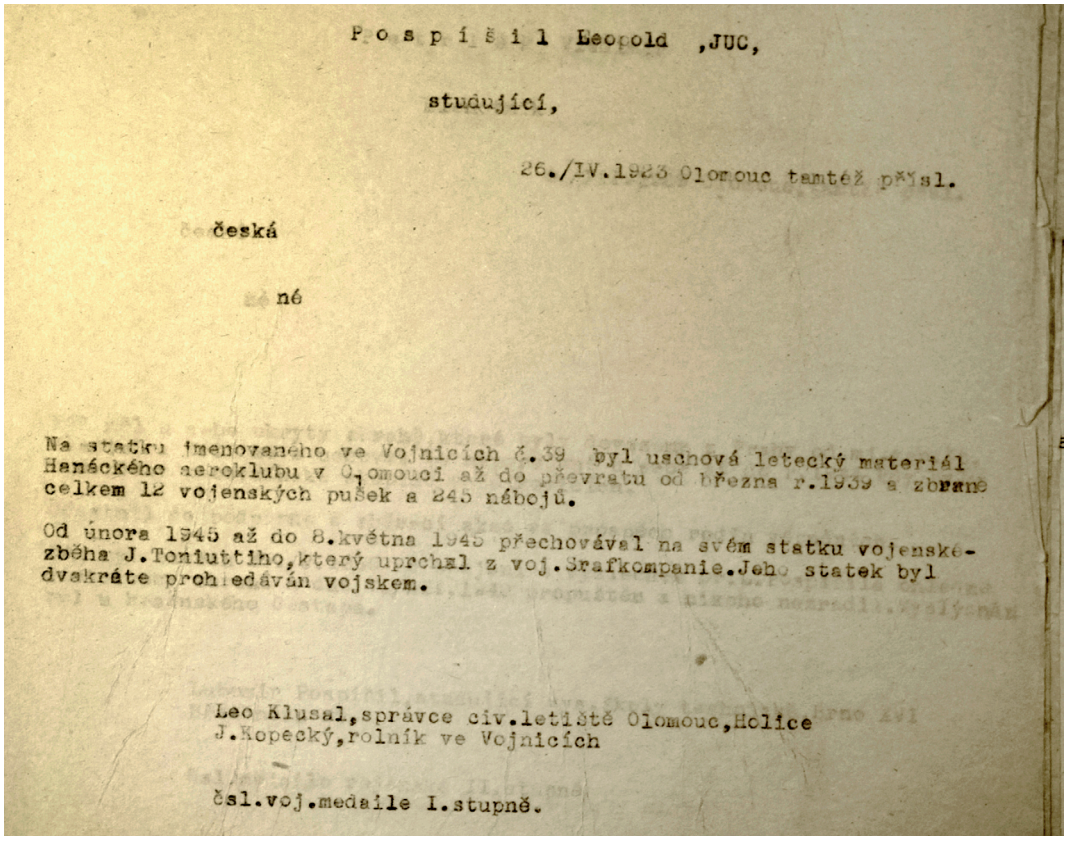

P o s p í š i l Leopold ,JUC,

studující,

26./IV.1923 Olomouc tamtéž příslušný

česká

né

Na statku jmenovaného ve Vojnicích č.39 byl uschová letecký materiál Hanáckého aeroklubu v Olomouci až do převratu od března r.1939 a zbraně celkem 12 vojenských pušek a 245 nábojů.

Od února 1945 až do 8.května 1945 přechovával na svém statku vojenského zběha J.Toniuttiho,který uprchal z voj.Strafkompanie.Jeho statek byl dvakráte prohledáván vojskem.

Leo Klusal,správce civ.letiště Olomouc,Holice
J.Kopecký,rolník ve Vojnicích

čsl.voj.medaile I.stupně.

Archiv bezpečnostních složek, svazky StB

vpravo.“ „Co tam vezete?“ ptá se gestapák. „Vezeme dvě pušky, těžký kulomet a pak tam máme granáty.“ Gestapáci na něho koukali jako na blázna a Frieb skoro omdlel. Leo ještě začal vysvětlovat, jak se hází granátem, že musí opatrně. Gestapák ho plácl po zádech: „Vy máte ale šibeniční humor, jeďte pryč.“ Frieb jenom hleděl: „Ježíšmarjá, já myslel, že ses zbláznil.“ „Jen blázni by řekli, že nic nemáme, a víš, co by se stalo? Gestapáci by se v kočáře začali hrabat.“

Jednou z akcí byla i tajemná cesta do Jevíčka. „Nevěděl jsem, o co se jedná, a ani jsem to vědět nechtěl. – Dostaneš auto a pojedeš k Jevíčku. V Jevíčku si budeš muset najít důvod, proč tam jsi. Tam odtud v určitou hodinu vyrazíš autem a pojedeš rychle na Litovel, zněla instrukce. Tak jsem jel do Jevíčka a koupil tam krávu. Ke krávě jsem musel mít potvrzení, že je moje a že mi ji příští den dovezou do Vojnic, což jsem dostal. Podle instrukce jsme vyrazili autem na Litovel a jeli jako blázni. Věděl jsem, že nás sledují. V Litovli nás zastavili gestapáci s kulomety. – Kde jsou ti důstojníci? – Jací důstojníci? Co blázníte? Já jsem v Jevíčku kupoval krávu. Tady máte potvrzení. Zítra mi ji teprve dodají. Gestapák na mě koukal, zatáhli mě na gestapo, ale pak mě propustili. A co se

Na statku ve Vojnicích, 1944

vlastně stalo? Z nějakého zajateckého tábora utekli američtí nebo angličtí důstojníci, které naši lidi vezli druhým autem, úplně stejným jako to, které jsme na akci měli my. A jak jsme v těch autech uháněli, nevím, jestli to druhé jelo napřed nebo za námi, to s důstojníky odbočilo a já jsem mazal k Litovli a gestapáci za mnou. Tak jsme je zmátli," vylíčil jednu tajnou akci Leopold.

Se sousedem ve Vojnicích začali chovat nutrie a z jejich masa vyráběli salámy. To byla výhra, protože se mohly vyrábět volně, nebyly „řízené státní správou". Salámy dělal nějaký Večeřa. Jednou přišel za Leopoldem z Bohuslavic řezník s tím, že dodává partyzánům. Dohodli se a Leo mu vždy dal buřty, salámy a on od něj kupoval nějaké uzené. Když ho chytili gestapáci, prozradil, kde kupoval jídlo, a Leopolda zatkli. Říkal jim: „Já jsem partyzánům žádné maso nedal, ty salámy jsou z nutrií. Na to není zákaz. Co já vím, co s nimi řezník dělal? Jestli to dával nějakým partyzánům? Přijel, a tak jsem mu to prodal." Propustili ho a řezníka nakonec taky.

Ovšem na gestapu byl několikrát. Poprvé v dubnu 1939 za hanobení říšské vlajky. Kluci šli po Envelopě ze skautu z pevnůstky a na garňáku z boku visela vlajka, tak ji sundali a vykáleli se do ní. Zavázali ji a opatrně pověsili zpátky. Gestapáci se nějak dozvěděli, že to udělali skauti, a jezdili po všech školách jako diví a hledali viníky. Podruhé skončil Leo na gestapu, když hledali jeho otce. Později při akci v Litovli, potom kvůli salámu z nutrií a také po střílení ve Velké Bystřici. Gestapo ho sebralo i na udání. To už si Leo říkal, že je tam jako doma. Ve Vojnicích měl jako pacholka kamaráda Frantu Fialového, který byl stejný gauner jako on. Víceméně pro srandu spolu jednou o půlnoci vyjeli s traktorem sekat pšenici za dědinu a dělali hlouposti. Jezdili rychle po poli, snopy jenom létaly. Vzbudili celé Vojnice, lidé se chodili dívat, co se děje. Byl

tam i jeden Němec a ten je udal. Lea zavolali na gestapo, že přišlo udání, že ničí boj o zrno a jsou sabotéři. „Kdepak, to bylo nutné. Kdybychom to sekli příští den, tak všechno bude padat, v noci bylo správné sekat.“ Hulákali, že nejsme žádní experti. „Co na mě křičíte, jedná se o skutečné žně. Zavolejte si inženýra z oberlandrátu, aby vám to řekl agronom,“ bránil se Leo. Zavolali ho, vysvětlil jim to a oba propustili.

Člověk ale míval namále. Jednou šel Leopold se svojí pozdější manželkou Zdenou po ulici Na vozovce. Vykládal jí vtip a Zdena vybuchla smíchy. A najednou u nich stál SS-mann, popadl ho a křičí, že do večera nebude žít. Leo na něj uhodil německy, čím že ho urazil? že jen mluví s holkou, to spíš že je uražený on. „Ani jsem vás neviděl, že jdete proti mně, dívám se jen na ni, je to hezké děvče, co se budu dívat na vás. Říkal jsem vtip a ona se smála nahlas na mě, mému vtipu.“ A vtip mu převyprávěl, a najednou jde kolem letec Luftwafe, plácl esesáka po zádech a řekl: „Lassen Sie ihn gehen, to je dobrý vtip, nech ho běžet.“ Leopold mohl být mrtvý, takové to tehdy bylo. Dostal se z toho jen díky své vynikající znalosti němčiny.

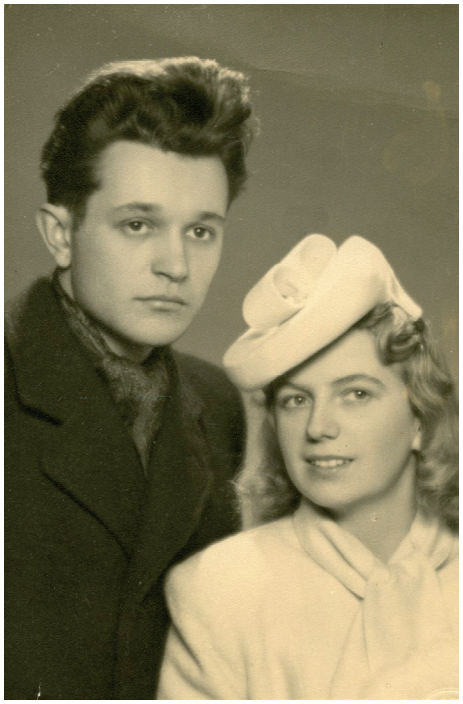

Svatební fotografie Zdeny Šmydové a Leopolda Pospíšilových z 31. ledna 1945

Němčina ho zachránila i při této příhodě: „Jednou jsem se na gestapu dostal ke Kotterovi, který byl jeden z největších vrahů na olomouckém gestapu, ale Branch jak se to dozvěděl, hned vyletěl, přišel a říká mu: – Ty jsi unavený, dej si pohov, já to z něj dostanu. Kotter odešel a Branch mi říká: – Řvi, jako že tě mlátím. Tak jsem řval a on na to: – To je nějaký řev? Pořádně, dyť se z tebe jako že snažím vymlátit informace! Tak jsem tam řval jak tur Branch to nakonec uzavřel, že ze mne nic nevymlátil, že zřejmě nic nevím, a pustili mě.“

Po válce

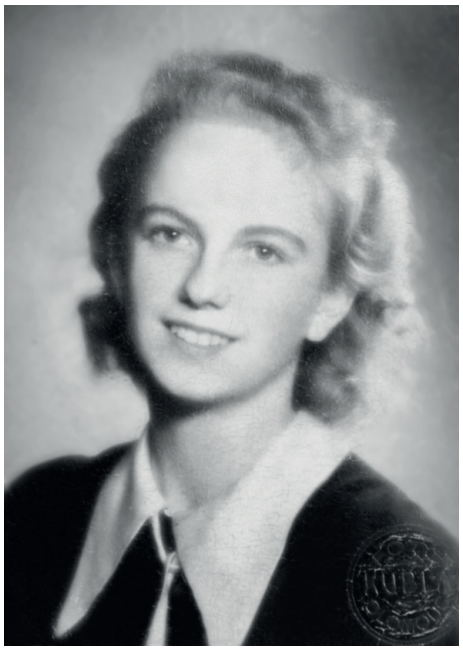

Zdena Pospíšilová

Osvobození v roce 1945 prožil mladý Pospíšil ve Vojnicích, jeho táta byl v Olomouci. Vojnice byly bojová linie, přišli tam Maďaři, pak táhli Němci, s těmi se čachrovalo. Za čtyři vajíčka dva granáty. Když Leo vstupoval do odboje k Petrášovi, ten mu říkal: „Na německé vojáky nestřílíš." Leo vyvalil oči a on na to: „My nejsme proti Němcům, my jsme proti nacistům. Německý voják může být Čech z Vídně, nebo tady z pohraničí, kterého tam strčili, a ty ho zastřelíš."

Vojnice zachránila Leova manželka Zdena, což je příběh, kterému se nedá ani věřit. Blížila se fronta, už se kolem bojovalo, když Zdena onemocněla, měla horečky. Jakmile dostane vysokou horečku modrooká blondýna, udělají se jí v obličeji fleky. Leo tehdy utíkal žlabem potoka do Těšetic k doktorovi a od něj zpět domů. Všude se střílelo a nebylo kam utéct, grunty byly blízko sebe. Musel si lehnout, granáty kolem něho jen létaly. I ve dvoře praštil granát do dláždění. Písek, hlína, vše mu létalo do obličeje. Za ním byl německý dezertér Hans Toniuti, který se na gruntu ukrýval, česky neuměl. „Rychle jsme si lehli, granáty práskaly, kravál, bylo to strašné. Podíval jsem se a vidím, že na mě letí kůň. Měl kus zadku utržený granátem, krev stříkala, byl to valach s obrovskými kopyty. Letěl na mě a mne napadlo, že mi spadne na hlavu a bude po mně. Vyskočil jsem, že uteču. Hans byl za mnou, skočil, chytl mě za nohy a já spadl na zem. Zachránil mi život. Jen o krok dál do země dopadaly kulky. Těch mrtvých koní, to bylo strašné. A hnalo se to. Německé vojsko odjíždělo a vojáci nám dávali zbraně. Německý důstojník si mě vzal stranou: – Nenechte se zajmout SS, ti vás povraždí a vesnici spálí. Udělali to všude, udělají to i vám, tak bojujte. Lepší zahynout s puškou v ruce, než být zastřelen jak kus prasete. Když esesáci dorazili, nakázali nám, že všichni z vesnice musíme pryč, Vojnice budou obranná linie. Jeden šel se mnou domů a v průjezdu bylo malé dítě mého deputátníka. Esesák jde ve vysokých botách přede mnou a to dítě mu bylo v cestě, tak do něj kopl, až odletělo. Nesnesu, když někdo týrá děti, to mi vypne mozek, myslel jsem, že ho zastřelím! (Všiml jsem si, že měl obličej zjizvený od neštovic, takže když

později přišli Rusi, žádal jsem je, ať ho zastřelí, až ho někde na Vysočině chytnou.) – Tady se bude bojovat, držet to budeme z vašeho gruntu, řekl mi. Je to dobré, nepostřílí nás, pomyslel jsem si. Esesáci byli během chvilky všude. Šli i do ložnice, kde ležela manželka. Řekl jsem jim, že je hrozně nemocná, a oni, že musí hned pryč, protože u nás bude obranná linie, tak ven. SS-mann se na ni ještě podíval a říká: „Co to má za fleky na obličeji?" A já na to, že má flektyfus. Rychle se obrátil a v mžiku zmizel jako smrad. Všichni SS se spakovali a z dědiny šli pryč. Tak říkávám, že manželka zachránila Vojnice," vzpomínal Leopold.

O svém otci neměl Leo ke konci války žádné zprávy. Slyšel, že šel s Rusy a vedl je na obsazení olomouckého letiště. Když přišel Leo domů, maminka byla sama. Rusi se blížili a gestapáci mizeli. Přijel ruský tank a Leo stál s parádně vyleštěnou loveckou puškou, předělanou na vojenskou, aby mohl střílet německými vojenskými patronami. Chlapík z tanku povídá: „Davaj." Leo už se s puškou v duchu rozloučil, ale tankista pušku je pohladil, strčil ji do tanku, pak ji vytáhl, vrátil a poděkoval.

Několik měsíců po osvobození otce zavřeli revoluční gardisté. Otevřely se mu rány na nohou, které měl z koncentráku, šel proto do nemocnice. Leo za nám přišel na návštěvu a tam už ho víceméně zatkli. Byl ve zvláštním pokoji a před ním stál nějaký komunista. Najednou z pokoje vyběhli předáci olomouckých komunistů, Václav Stibor-Kladenský to byl starosta a další. Hrozně nadávali a šli pryč. Leo to popisuje: „Vešel jsem do pokoje za tátou a říkám: – Co se dělo, co chtěli? – Představ si, že mi nabízeli, že budu propuštěn, dají mi vyznamenání a můžu se stát poslancem nebo starostou, ale že budu v komunistické straně a musím prohlásit, že jsem byl komunista už od roku 1939, a celý odboj co jsem vedl byl de facto komunistický, tak jsem se naštval a vyhodil je. – Táto, oni tě zastřelí, říkám. A on na to, že je to jedno. Říkal jsem si, sakra to je chlap. Ve vazebně internován byl už fakticky internován v olomoucké nemocnici v létě 1945. Na Štědrý večer ho dali do vězení. Měli to všechno promyšlené, vypočítané, hráli na psychiku. Ale na něj to psychicky nepůsobilo, jen fyzicky, měl dost zničené nohy. Táta měl sakra kuráž."

V době, kdy Leovy otce zavřeli a měl mít proces, bylo jasné, že je zle. Komunisti ho chtěli popravit a situaci šroubovali. Maminka proto šla za tehdejším ministrem spravedlnosti Drtinou. Vysvětlila mu, co se děje a že to bude vražda, aby zakročil. Drtina byl zbabělec, dal ruce k sobě a říkal, že je svázaný, že nemůže nic dělat. Jeho asistent Marjanko se ho zeptal: „Pane ministře, a kdo vám

Ulice 28.října, za protektorátu ul. 15.března

ty ruce svázal?“ Marjanko za to zaplatil životem, komunisti ho později zavraždili. Takoví to byli zbabělci.

Než měl otec soud, přišel Leo jednou domů a nahoře mluvil s matkou nějaký muž. Leo ho od vidění znal, věděl, že je komunista. Přišel, aby maminka dodala nějaké jídlo a prádlo Branchovi, kterého jako i jiné gestapáky uvěznili. Maminka nevěděla co dělat. „Vešel jsem do pokoje, kde seděli a říkám: – Mami, co blázníš? A chlapa jsem vyhodil. – Ten je na komunistické straně a teď chce dokázat, že se stýkáš s gestapáky a podplácíš lidi. To nemůžeš. Když byl později soud, ten chlap, jmenoval se Zelený, se tam objevil, když jsem svědčil. Prokurátor se jmenoval Turek, obhájce byl Pšenička. – Vy, pane, jste gauner, mamince jste chtěl nakukat, aby podpořila zavřené gestapáky, a že je podplácí! vyjel jsem na Zeleného. – To není pravda, já jsem se jen přišel zeptat, jak se vaší mamince daří. My pomáháme i českým vězňům. Všichni to slyšeli. Obhájce Pšenička i prokurátor Turek. Obrátil jsem se na Turka a jako svědek jsem uvedl, že Zelený se snažil, aby komunisti na nás něco měli. – pane Zelený, tak co, jak to bylo? dotázal se ho prokurátor. – Vůbec jsem tam nebyl! Turek vyskočil: – Ty darebáku, já jsem tě tady teď slyšel, co jsi řekl. Lžeš pod přísahou! Chlapa hned chytli. A lidi křičeli: – Jsou to gauneři, lumpové! Hodně lidí bylo na tátově straně,“ vylíčil soudní jednání Leo.

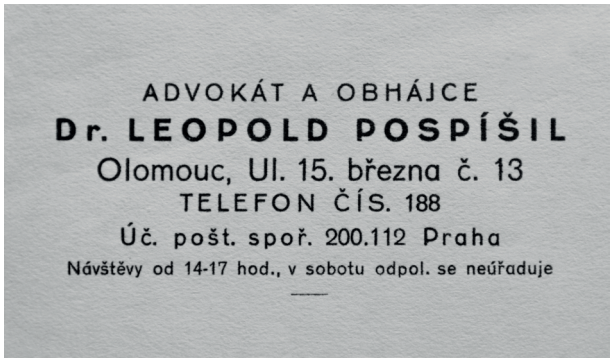

Vizitka advokáta Leopolda Pospíšila

Po otcově zatčení Leopold ještě nějakou dobu hrál, že je proti němu, že se za něj jako stydí, aby získal informace, co na něj mají. Když začal proces, přišel na řadu i výslech gestapáků. Seděli vedle sebe na lavici a obhájce Pšenička, chytrý chlap, říká: „Vy uvádíte profesor Pospíšil, to není profesor, to je advokát." Chtěl, aby na otce ukázali, a oni ukázali na úplně jiného člověka. Takže byli vyhozeni. Proces ale pokračoval. Objevovaly se různé rozporné, ba i lživé informace. Pro otce svědčil například prezident Nejvyššího vojenského soudu, komunista generál Rutar z Prahy. Dokonce šel za národním socialistou Jožkou Davidem, tím, který před válkou otci vyřizoval, že nemá jezdit do Jugoslávie, že musí zůstat v Čechách. Rutar za ním přišel, že pojedou svědčit, ale David se začal vymlouvat. Rutar ale nepovolil. I přísedící u soudu, což byli komunisté, hlasovali pro Pospíšilovu nevinu, hlasování bylo jednomyslné, že je nevinen. Pšenička o procesu napsal slavný dopis na ministerstvo.

Leopoldův otec byl osvobozen 27. září 1946. Soud rozhodl, že se nemá vůbec vyšetřovat. A když se stal známým a psal o něm Ferdinand Peroutka, najednou měl dostat nějaké vyznamenání. Komunisti se ovšem lekli a přetahovaná pokračovala. Proti otci neustále vycházely články ve Stráži lidu. Snažili se ho zničit dva advokáti, Leopold si myslel, že vše je jejich práce, ale stál za tím major Bedřich Pokorný, druhý muž StB v republice. Poručil, že otec musí být odsouzený. Takže ti dva hledali gestapáky, aby proti němu vypovídali. Člověk se na nikoho nemohl spolehnout. V únoru 1948 to měli Pospíšilovi u komunistů spočítané, celá rodina.

pracující dělníci by měli být nějak viditelně vyznamenáni, sledovala zase ten účel, aby byli označení Češi, dobře pracující pro Němce, jak to plyne z výpovědi svědka Bohumila Vaci. Takto nutno tedy každou jednotlivou zprávu vykládat a nutno ji posuzovat ve svém celku.«

●

Rozsudek hodnotí i výpovědi českých lidí u lidového soudu a praví:

»Během pětidenního přelíčení byla vyslechnuta řada svědků a přečtena řada svědeckých výpovědí písemných. Svědkové byli ze všech vrstev národa, počínaje dnešním předsedou ÚNS Josefem Davidem, až po dělníka z malé vesnice. Byli to důstojníci i civilisté, lidé různých stavů a různých politických přesvědčení. Ti všichni dokreslovali a dosvědčovali pravou činnost obžalovaného, kterou tento vyvíjel ve prospěch republiky, české věci a českých lidí, a to už v době prvé republiky, potom na počátku okupace, dokonce i v koncentračním táboře a konečně po svém propuštění až do konce války.

Jak z výpovědi těchto svědků — a budou citováni aspoň svědci jen u hlavního přelíčení slyšení — je patrno, byla to činnost mnohostranná: organisování útěků čs. pilotů do zahraničí, intervence za české lidi a vyzvídání u gestapa, varování českých lidí před nebezpečím, podpora rodin uvězněných politických vězňů a partyzánů ať již potravinami, penězi, šatstvem, zbraní nebo jiným materiálem. Při tom — jak to konečně svědek V. Fiala, svého času vězněný pro illegální činnost okresním vedením KSČ, výslovně udal — nečinil obžalovaný rozdílu mezi bohatými a chudými, nedbal ani politického přesvědčení těch, jimž pomáhal, jak je patrno ze svědeckých výpovědí.

Dnešní předseda ÚNS Josef David udal jako svědek, že dr. Pospíšila poznal několik let před poslední válkou. Obžalovaný za ním často dojížděl, referoval mu o činnosti národních spolků a Masarykovy letecké ligy. Po Mnichovu mu podával zprávy o Němcích v pohraničí. Po 15. III. 1939 byl obžalovaný u svědka a říkal, že chce odjeti do zahraničí, aby tam pracoval proti Německu. Svědek ho však žádal, aby tak nečinil, že uprchnouti mají pouze ti, kterým hrozí zatčení, ostatní že mají zůstati a pracovati doma. Svědek sám poslal obžalovanému celou řadu letců, které potom obžalovaný převedl do Polska

Že obžalovaný organisoval v Olomouci převádění čs. letců do zahraničí, je potvrzeno svědky Bohumilem Vacou, Františkem Machkem, Vladimírem Petrlákem, Adolfem Taláškem, podplukovníkem Oldřichem Taláškem, Františkem Martinkem, podplukovníkem Jakubem Koutným, Eduardem Otčenáškem a Františkem Zachou, kteří byli slyšeni během hlavního přelíčení, a kromě toho ještě dalšími svědky, jejichž výpovědi byly pouze čteny.«

●

Rozsudek mluví i statečném postoji dr. L. Pospíšila v koncentračních táborech, které mohu potvrdit nejen já, ale i ostatní buchenwaldští spoluvězni. — Ale uvedu zde, jak se dostal dr. L. Pospíšil z koncentráku.

»Jak se obžalovaný dostal z koncentračního tábora, je prokázáno svědkem Josefem Bagarem. Tento potvrdil, že k němu do autodílny chodívali často gestapáci a dávali mu opravovat vozy. Svědek se už v r. 1940 ptal Petra na případ dr. Pospíšila. Když se dozvěděl, že obžalovaný byl převezen do Olomouce, snažil se mu pomoci a od Petra se dověděl, že případ Pospíšilův vyšetřuje Petr. Nejprve si netroufal přímo intervenovat ve prospěch dr. Pospíšila, stalo se tak teprve později; Petr namítl, že už je pozdě, protože generál Ždímal obžalovaného usvědčuje, slíbil však, že spis prostuduje a snad nějaký plán vymyslí. Bagar mu proto nabídl úplatek ve výši 20 až 40.000 K, a na to se Petr dal nachytat.

Je tedy takto zjištěno, že obžalovaný se dostal na svobodu proto, že referent v jeho věci Antonín Petr byl podplacen. Že gestapáci se dali uplatit, plyne i z výpovědi samého šéfa gestapa Richarda Heydana. Tento dříve nechtěl mnoho slyšet o tom, že by některý referent v protokole nebo někde jinde něco zfalšoval anebo dokonce přijal úplatek, při hlavním přelíčení to však připustil. Že obžalovaný se skutečně dostal jenom proto na svobodu, že Petr se dal uplatit, plyne nepřímo již z výpovědi svědka Jaroslava Mička, jemuž obžalovaný řekl, že po něm chtějí, aby jim dělal konfidenta, ale raději spáchá sebevraždu nebo uteče. To řekl svědkovi ještě před svým propuštěním z vězení gestapa v Olomouci.«

Po návratu z koncentráku nesložil dr. L. Pospíšil ruce v klín. Slyšme rozsudek:

»Po svém propuštění z gestapa rozvinul obžalovaný rozsáhlou činnost ve prospěch zatčených českých lidí. O tom byla vyslechnuta celá řada svědků, a to dr. Malinský, Antonín Zbořil, Jakub Dostál, Bohumil Vaca, František Machek, dr. Augustin Černocký, Alexander Jiříček, Jindřich Šimurda, Jan Petrůj, Štěpán Kobylka, dr. Schnábl, Ph Dr Stanislav Zela, dr. Slabihoudek, atd., jimiž je potvrzeno, že obžalovaný se zasazoval u gestapa o to, aby různí lidé, kteří tam byli vězněni, byli propuštěni, nebo jim aspoň bylo uleveno, případně aby nebyli posíláni do koncentračního tábora, a dále, když se něco dozvěděl na gestapu, naopak zase české lidi před nebezpečím varoval. Tak na př. dověděv se na gestapu, že toto ví něco o illegální organisaci národního výboru, žádal policejního inspektora Antonína Zbořila, jak tento dosvědčuje, aby, zná-li některé členy této organisace, je zavčas varoval. Že v případu Zbořilově obžalovaný se vůbec tohoto svědka neptal, kdo je členem národního výboru. Každý obyčejný konfident by se byl opatrně vyptal, kdo členem národního výboru je. Obžalovanému to bylo jedno, záleželo mu pouze na tom, aby ti, kdož národní výbor organisovali, byli zavčas varováni. Svědkem Antonínem Zbořilem je také zjištěno, že skutečně varování dosáhlo svého účelu, neboť nábor i schůzky byly zastaveny a různé kompromitující věci byly odstraněny. Že obžalovaný na gestapu intervenoval, je zjištěno i z výpovědí slyšených svědků, třebas někteří z nich neradi přiznávají, že intervence obžalovaného měla úspěch.

Tyto intervence obžalovaného na gestapu a jeho varování českých lidí nebyly však jedinou činností obžalovaného po jeho propuštění na svobodu. Obžalovaný organisoval podporu rodin zavřených politických vězňů, činil to tak zejmé prostřednictvím svědkyně Nely Grossové, jak je to potvrzováno rovněž řadou svědků, jako Rumlerem, Jiříčkem, Dubem, Pelíškem atd. Byla to podpora jednak peněžitá, jednak také podpora potravinami. Přitom obžalovaný, jak již shora uvedeno, nečinil rozdílu mezi politickým přesvědčením anebo mezi stavem těch, kterým podporu poskytoval. Poskytoval podporu tam, kde podpory bylo nutně potřebí a kde se o nutnosti podpory dozvěděl.

Nejenom že obžalovaný podporoval rodiny zavřených politických vězňů, podporoval také i hnutí partyzánské, jak je to prokázáno svědky Vacou, Petrlákem, Adolfem Taláškem a zejména svrchu již zmíněným svědkem Vojtěchem Fialou a dále Jaroslavem Teichmanem. Svědek Vojtěch Fiala potvrdil, že byl zapojen také na partyzánskou skupinu Dočkalovu v Bělkovicích a poněvadž zásobování této skupiny vázlo, svěřil se tím obžalovanému, který pak dodal 200 obleků, prádlo a přikrývky. Také nějaké zbraně této partyzánské skupině dodal. O dodaných zbraních vypovídá svědek Jaroslav Teichman, puškař v Olomouci, od něhož některé zbraně obžalovaný odebral.

Jak patrno ze všeho, co bylo shora uvedeno — a byla to pouze část toho, co svědci vypovídali — byla to činnost obžalovaného velice rozsáhlá a mnohostranná. Každá z její části byla sama pro sebe velmi nebezpečná a je pochopitelné, že kdyby se bylo něco vyzradilo, bylo by obžalovanému hrozilo při nejmenším nové zatčení a uvěznění. Pro tuto činnost obžalovaný potřeboval také zprávy z gestapa.«

Jak se musel při této práci dr. L. Pospíšil zapírat, je patrno z další části rozsudku:

»Pravý smysl oněch styků obžalovaného s gestapem a SD a úmysl obžalovaného je patrný z výpovědí už zmíněného svědka Straky, dále z výpovědi dra Slabihoudka, dra Malinského a Alexandra Jiříčka. Dr. Slabihoudkovi si stěžoval obžalovaný, co všechno vytrpí při svých intervencích za české lidi. Také dr. Malinskému, řediteli rg. v Olomouci, se jednou zmínil, jak je mu odporné stále se stýkat s gestapáky, řekl mu však, že se nedá nic jiného dělat, chce-li svým vlivem vytahovat české lidi z vězení.«

●

Proto soud dospěl k závěru:

»Soud, uváživ všechny svědecké výpovědi, jak shora ve výtahu byly uvedeny, jakož i okolnosti a závěr těmito výpověďmi dosvědčené a z nich plynoucí, dospěl k přesvědčení, že obžalovaný jednak konfidentskou službu gestapu a zpravodajskou službu SD nekonal, jednak, pokud se s gestapem a SD stýkal, tak nečinil z úmyslu, aby nacismus podporoval a snad dokonce české věci škodil, nýbrž naopak, aby

539

Archiv bezpečnostních složek, svazky StB

Útěk do exilu

Na Leopolda čekala 13. března 1948 poslední zkouška na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Když ministři v pátek 20. února rezignovali, vydal se Leo s otcem na sněm do Sokolovny u tržnice, kde všichni přemýšleli, jak řešit vzniklou situaci. V pondělí 23. února dopoledne se pak od Dr. Krause, otcova zaměstnance v advokátní kanceláři, dozvěděl, že tátu přišla zatknout StB a jdou si i pro něj: „Už jsem na nic nečekal. Naházel jsem do aktovky učebnice, vysvědčení, index a další doklady, z trezoru vytáhl štos bankovek – a už jsem slyšel, jak estébáci zvoní u branky a jeden z těch darebáků už přeskakoval plotek. Rychle jsem proběhl bytem, skočil ze zadního balkonu a přes sousední zahrady vyrazil na ulici a odtud na nádraží. Vydal jsem se za bratrem Mirkem, který studoval v Brně."

Bratři Pospíšilové s maminkou

Leova otce komunisti po zatčení odvedli zpátky do bytu – chtěli totiž dokumenty k případům, které řešil jako advokát. Nejvíc je zajímala Krčmaňská aféra, kterou vyšetřoval, atentát na ministry Masaryka, Drtinu a Zenkla. „Táta byl ale rychlý, přibouchl jim dveře před nosem, otočil klíčem v zámku a utekl stejnou cestou přes balkon a zahrady jako já před malou chvílí." Také Leův otec zamířil do Brna, za svým bratrem Františkem, který tam učil na technice. Paní Pospíšilová to duchapřítomně pojistila lístkem, na kterém otec všechny pozdravoval, a dala ho známému, aby ho poslal domů ze Slovenska.

V Brně se Leo s otcem potkali na ulici. Mnoho času neměli, jen se vlastně loučili, Leo se rozhodoval zda a jak opustit Československo. I když si v té době nepředstavoval, že by odjel natrvalo, říkal si, že až se tady situace uklidní, zase se vrátí.

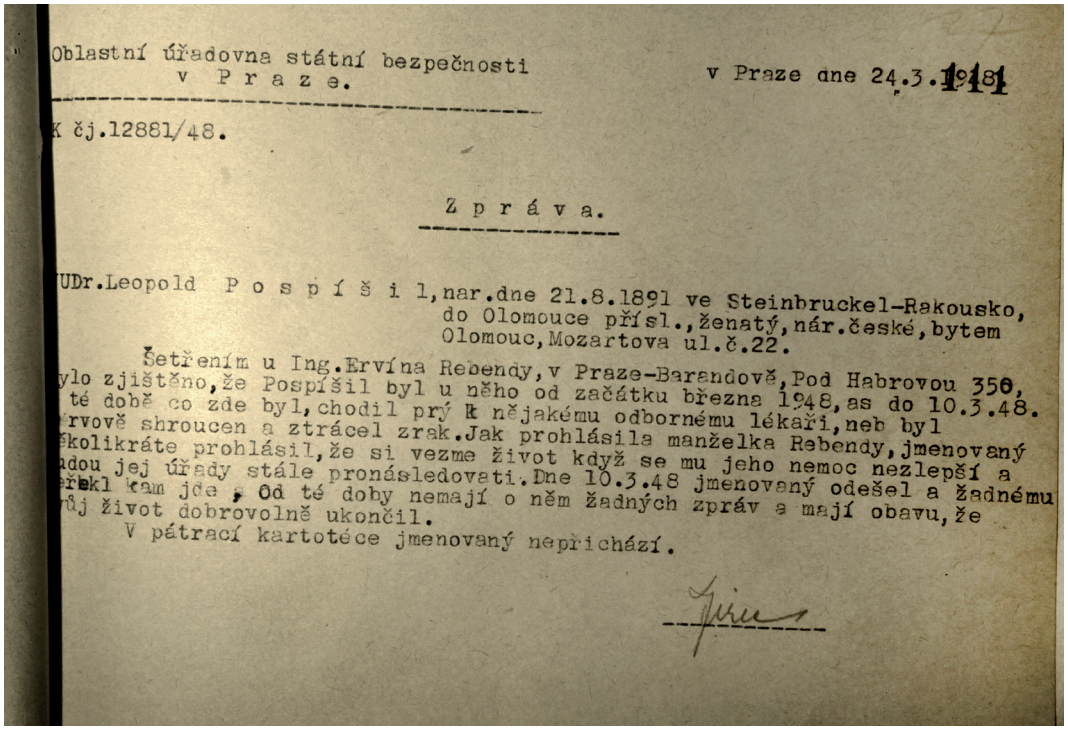

Oblastní úřadovna státní bezpečnosti
v P r a z e.

v Praze dne 24.3.1948

K čj.12881/48.

Z p r á v a.

UDr.Leopold P o s p í š i l, nar.dne 21.8.1891 ve Steinbruckel-Rakousko, do Olomouce přísl., ženatý, nár.české, bytem Olomouc, Mozartova ul.č.22.

Šetřením u Ing.Ervína Rebendy, v Praze-Barandově, Pod Habrovou 350, bylo zjištěno, že Pospíšil byl u něho od začátku března 1948, as do 10.3.48. té době co zde byl, chodil prý k nějakému odbornému lékaři, neb byl trvově shroucen a ztrácel zrak. Jak prohlásila manželka Rebendy, jmenovaný několikráte prohlásil, že si vezme život když se mu jeho nemoc nezlepší a nadou jej úřady stále pronásledovati. Dne 10.3.48 jmenovaný odešel a žádnému neřekl kam jde, od té doby nemají o něm žadných zpráv a mají obavu, že svůj život dobrovolně ukončil.

V pátrací kartotéce jmenovaný nepřichází.

Archiv bezpečnostních složek, svazky StB

Z Brna se Leo nejprve vydal do Znojma za manželkou Zdenou a dcerou Zdeničkou, které tam byly na návštěvě u rodičů. Jeho další cesta pak vedla do Prahy. Leo doufal, že tam se něco stane, že si to studenti nenechají líbit a udělají revoluci. Obecně Pražané komunistům příliš nevěřili. Na univerzitě visel zatykač s osmnácti jmény, Leopold Pospíšil mezi nimi. 25. února se s dalšími studenty vydal na Hrad průvodem za prezidentem Benešem. Nerudova ulice byla obležená esenbáky. Pohyboval se spíš na konci průvodu čímž se vyhnul střetu s lidovými milicemi a estébáky, kteří jeho čelo průvodu zbili a pozatýkali. Raději se proto na pár dnů ukryl u tety Rebendové na Barrandově a intenzivně přemýšlel, jak se bezpečně dostat přes hranice. Čekala ho však před opuštěním republiky ještě jedna cesta do Olomouce. Ve vile strýce Petrláka na třídě Svornosti zorganizoval s přáteli tajnou schůzi, kde se snažil přemluvit většinu svých příbuzných, kamarádů a známých, aby také utekli. Už delší dobu věděl od manželky nejvyššího šéfa StB na Moravě paní Severinové o jistém seznamu osob, a že asi

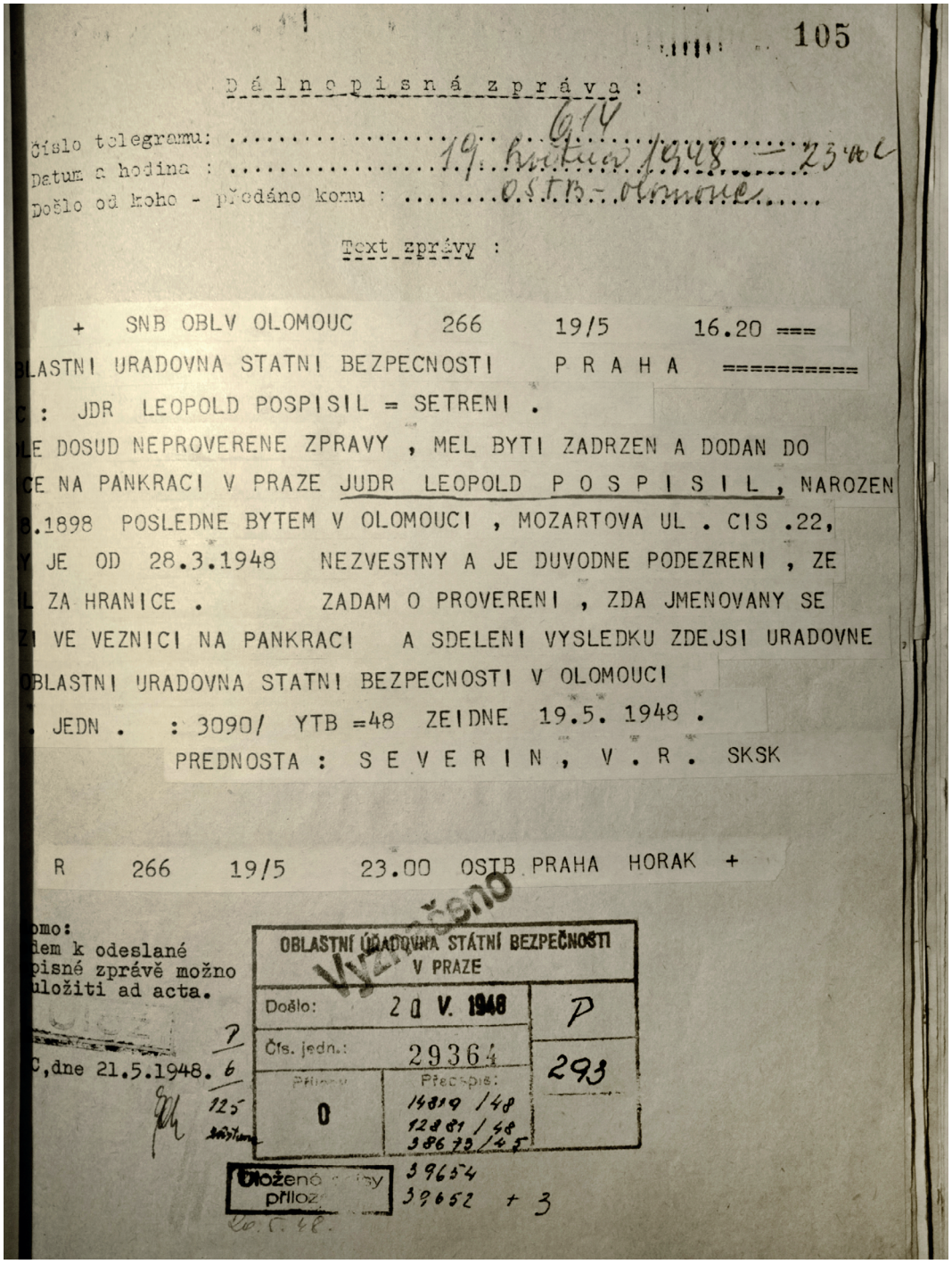

105

Dálnopisná zpráva:

Číslo telegramu: 614

Datum a hodina: 19. května 1948 — 23.00 C

Došlo od koho - předáno komu: OSTB - Olomouc

Text zprávy:

+ SNB OBLV OLOMOUC 266 19/5 16.20 ===

BLASTNI URADOVNA STATNI BEZPECNOSTI P R A H A ==========

C : JDR LEOPOLD POSPISIL = SETRENI .

LE DOSUD NEPROVERENE ZPRAVY , MEL BYTI ZADRZEN A DODAN DO

CE NA PANKRACI V PRAZE JUDR LEOPOLD P O S P I S I L , NAROZEN

8.1898 POSLEDNE BYTEM V OLOMOUCI , MOZARTOVA UL . CIS .22,

Y JE OD 28.3.1948 NEZVESTNY A JE DUVODNE PODEZRENI , ZE

L ZA HRANICE . ZADAM O PROVERENI , ZDA JMENOVANY SE

ZI VE VEZNICI NA PANKRACI A SDELENI VYSLEDKU ZDEJSI URADOVNE

OBLASTNI URADOVNA STATNI BEZPECNOSTI V OLOMOUCI

. JEDN . : 3090/ YTB =48 ZEIDNE 19.5. 1948 .

PREDNOSTA : S E V E R I N , V . R . SKSK

R 266 19/5 23.00 OSTB PRAHA HORAK +

omo:
dem k odeslané
pisné zprávě možno
uložiti ad acta.

C,dne 21.5.1948.

OBLASTNÍ ÚŘADOVNA STÁTNÍ BEZPEČNOSTI V PRAZE

Došlo: 20 V. 1948 P

Čís. jedn.: 29364 293

Přílohy: 0

Předpis: 14819/48, 12881/48, 38673/45

Uložené spisy přiloz.: 39654, 39652 + 3

Vyznačeno

Archiv bezpečnostních složek, svazky StB

třicítka lidí má být zatčena. Na tom seznamu samozřejmě byli i Leo, jeho otec a kamarádi ze Svazu přátel USA. Naštěstí tam nebyl bratr Mik. Přesto musel Leovi slíbit, aby taky uteče. Bohužel se mu to nepodařilo, zatkli ho a Leo už ho nikdy nespatřil. Zabil se v autě údajně při nehodě, ale tomu Leo nikdy neuvěřil.

Spolu s Leopoldem odešlo z Československa i několik jeho kamarádů. A také jeho otec – tomu se podařilo utéct jako prvnímu přes východní Německo do západního. Byli spolu stále ve spojení. Leovi pomohl známý, zahradník Pink, jehož manželka byla Němka a měla příbuzné v Aši. S těmi Pink domluvil, že Lea převede místní německý pašerák. S manželkou se sešli v Praze, ovšem bez dcery Zdeničky, ta zůstala s prarodiči ve Znojmě. Žena totiž nevěděla, že se Leo musí okamžitě se vydat na cestu. Rozhodla se, že uteče s ním. Ještě volali do Znojma, že přijedou pro dcerku, ale tchán Leovi řekl: „Byla tady StB a chtěli nám ji sebrat. Pak ale řekli, že za dítě ručíme. Když si ji vezmete, tak nás zatknou." A tak Zdenička zůstala u prarodičů. Leo se ženou z toho byli zoufalí, ale množily se zprávy o nehodách při přecházení hranic, při nichž často vybuchla mina a fatálně ublížila rodičům i dětem. Takže si nakonec říkali, že to je možná lepší řešení. Paní Zdena koupila velkou pannu, kterou poslali do Znojma. Rodičům vrátili Zdenino věno (asi sto tisíc korun) a v zahradě na Barrandově zakopali zlato. O to se později podle Leových instrukcí podělili Zdenička, strýc Láďa a teta Rebendová.

Vědělo se, že ve vlacích blízko hranic kontroly nebývají, zato v Aši se kontrolovalo tvrdě. Proto si Leopold v den útěku oblékl černý oblek, lakýrky, kabát a stříbrnou šálu (v kapse starou legitimaci, že je rolník z Vojnic), Zdena měla večerní toaletu, k ní boty na vysokých podpatcích a kožich. Ještě po Leovi chtěla, aby jí koupil velkou kytici tulipánů – bylo to v březnu, přesně v den, kdy měl Leo skládat poslední zkoušku na právech… Díky tomuto krytí a tvrzení, že jdou na svatbu, se jim podařilo v Aši překonat kordón policistů se samopaly a seznamem zatykačů – hledali totiž vysokoškolského studenta a předpokládali, že na útěk přes hranice bude oblečený v nějakém trampském úboru.

Nocovali u Lumíra Lva, bratrance zahradníka Pinka. Další den strávili s Leem sledováním hranic. Nakonec se rozhodli: „Pod lampou je největší tma, půjdeme podél kasáren – psi tam volně běhají, to znamená, že tam nejsou miny," řekl ženě. Na cestu se vydali po druhé hodině v noci, protože konečně zapadl měsíc a byla tma. Leželi před močálem a převaděč povídá: „Tady ta bažina, to je ještě Československo, vy musíte přes ni a za ní, jak vidíte smrčky, to už je Německo. Jděte rovně lesem, u kolejí odbočte doprava a hned nahoru, narazíte na silnici, která vede z Aše do Selbu. Dáte se po ní doleva, napravo od vás se bude kouřit, to je továrna na porcelán, a za ní už je Selb." „Dám vám sto tisíc," na to Leopold. Převaděč se skoro zděsil, ale Leo měl spoustu peněz (které

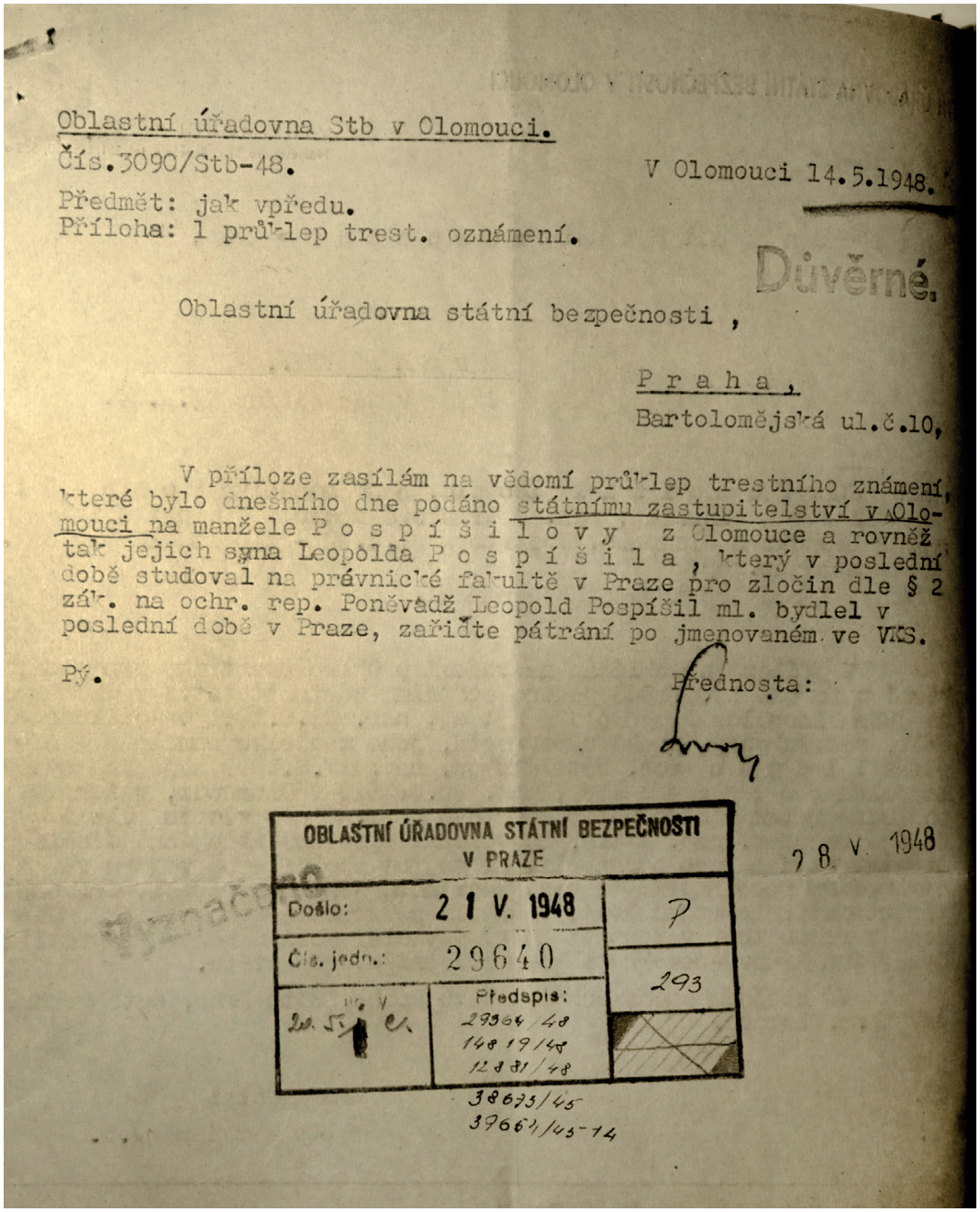

Oblastní úřadovna Stb v Olomouci.

Čís.3090/Stb-48. V Olomouci 14.5.1948.

Předmět: jak vpředu.
Příloha: 1 průklep trest. oznámení.

Důvěrné.

Oblastní úřadovna státní bezpečnosti ,

P r a h a ,
Bartolomějská ul.č.10,

V příloze zasílám na vědomí průklep trestního známení, které bylo dnešního dne podáno státnímu zastupitelství v Olomouci na manžele P o s p í š i l o v y z Olomouce a rovněž tak jejich syna Leopolda P o s p í š i l a , který v poslední době studoval na právnické fakultě v Praze pro zločin dle § 2 zák. na ochr. rep. Poněvadž Leopold Pospíšil ml. bydlel v poslední době v Praze, zařiďte pátrání po jmenovaném ve VKS.

Pý. Přednosta:

OBLASTNÍ ÚŘADOVNA STÁTNÍ BEZPEČNOSTI V PRAZE
Došlo: 21 V. 1948
Čís. jedn.: 29640
Předspis: 29364/48, 14819/48, 12881/48
38673/45
39664/45-14
P
293
28. V. 1948

Archiv bezpečnostních složek, svazky StB

na západě neměly žádnou cenu); vybral totiž před útěkem všechny své účty. „To je kšeft, obchod," povídá, „za těch sto tisíc budete převádět všechny Čechy, kteří přijdou, všechny studenty, kteří nemají peníze." A tak si plácli. (Pašerák pak převedl dokonce některé kluky, co byli s Leem na zatýkací listině v Praze a utekli touto „jeho" cestou. „Francek Fiala, který to se mnou organizoval, utekl nakonec jako poslední a ještě převedl moji maminku, to už po něm šli. Uteklo tak

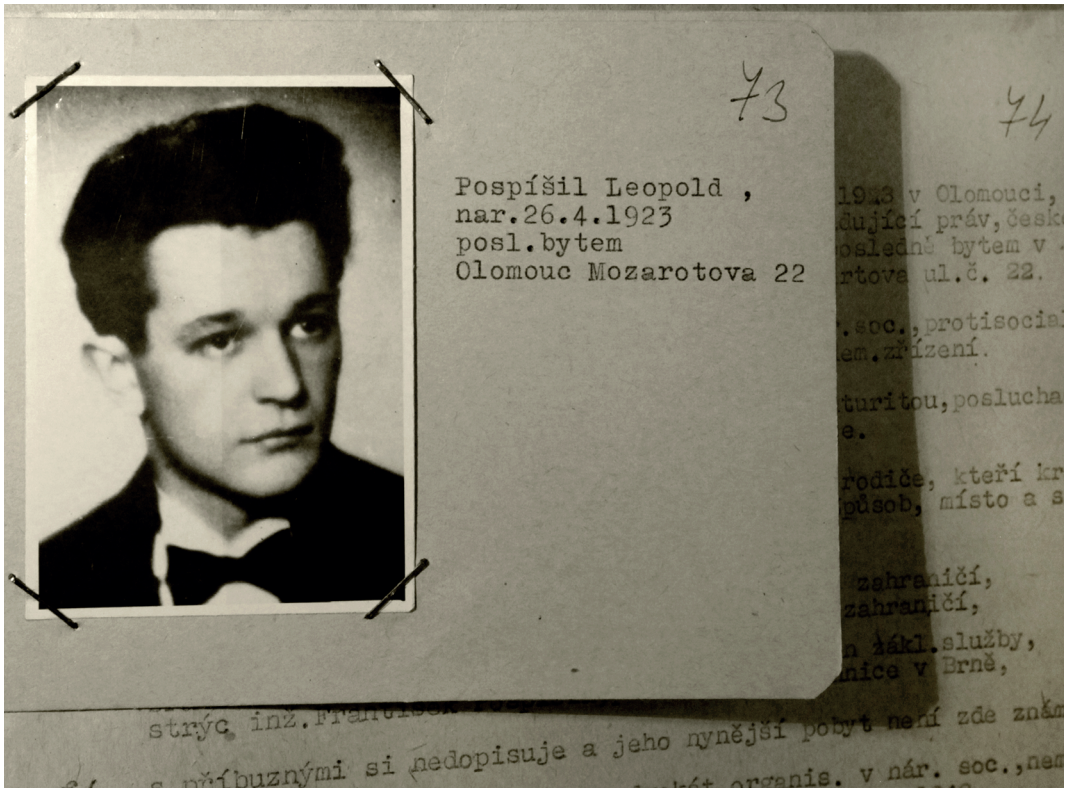

Archiv bezpečnostních složek, svazky StB

nejméně dvacet lidí. Předávali si informace, já už jsem nad tím neměl kontrolu. Co se dělo po Franckovi, nevím, ale jistě tou cestou chodili další," popsal tehdejší situaci Leopold.)

Leželi před bažinou, vpravo kasárna a reflektory, za nimi asi věž s kulometem. V jedné chvíli převaděč zavelel: „Tak a teď utíkat. Tam je Německo. Já s vámi dál nepůjdu, protože bych pak musel jít tamtudy zpět. No tak, běžte už!" Leo se Zdenou vyrazili přes močál a najednou se nalevo začalo střílet. Rychle zalehli, když si Leo uvědomil: „Oni nás nevidí, tak utíkejme! Bude jim to trvat minutu nebo dvě, než nás vůbec s reflektory budou vidět." Vyběhli až do lesa. Obrátili se nahoru a vylezli na silnici k Selbu. Byly asi tři hodiny v noci. Šli silnicí, kouřila tam fabrika, všechno bylo v pořádku. Najednou jede na kole německý celník. Asi si myslel, že mají ti dva mladí lidé rande, tak mávl rukou a šel dál. Leopold se za ním hned rozběhl a německy mu říkal, že jsou utečenci… „Pane, ze mě si nemůžete dělat srandu, já jsem úřední osoba. Na to jsou paragrafy!" „Žádnou srandu si nedělám, my jsme skutečně utečenci." Zmátla ho zřejmě Leova výtečná němčina, ale vzápětí mu došlo, koho před sebou má. Vzal

je na německou strážnici a zatelefonoval Američanům. Ti je posadili do džípu a odvezli do sběrného tábora.

Za noc tam přišlo až třicet uprchlíků. Utíkalo hodně lidí, z Československa kolem sto šedesáti tisíc. Leopold se ženou dostali najíst a asi ve čtyři šli spát na stružoky položené na zemi. Ráno pak šli na prověrky, potom do sběrného tábora v Hofu, do dřevěného baráku, asi po esesácích. Byla zima, 14. března.

V baráku byly postele nad sebou, vždy dvě a dvě, a na nich stružoky. „Varovali nás, že v těch postelích chybějí laťky, protože jak byla zima a v baráku žádné topení, kluci je brali na oheň. V posteli nechávali pod stružoky jen dvě, které je měly udržet. Se Zdenou jsme si vlezli do postele a chystali se spát. V noci byl kravál. Dorazil tlustý chlap jménem Gecz, kterého jsme si pomatovali z vlaku do Aše, se svými dvěma pochopy. Byl jako obr, funěl a za ním ti dva kluci s kufry. Se zájmem jsem sledoval, co bude ten hromotluk dělat. Všecko bylo obsazené, jen dvě postele nahoře naproti nám volné. Přišel ke spodní posteli pod tou volnou, kde spal nějaký Krejčí, Čech, vychrtlý, kabrňák. A Gecz na něj: – Prosím vás, pusťte mě sem dolů, já jsem tlustý, nahoru nevylezu. A Krejčí že ne. – Já vám dám peníze. – Ne, já se nenechám podplatit, nikdy. Obrátil se a spal. Tak Gecz že vyleze nahoru. Kluci postavili kufry a začali ho postrkávat. Nakonec ho rozhoupali a na tři ho vyšoupli nahoru. Jen přistál, postel se rozletěla. Měla jen dvě laťky. Zapraskalo to a Gecz i se stružokem spadl na Krejčího. Říkal jsem Zdeně: – To je po Krejčím… Měl na sobě stružok i s Geczem a byl celý přeražený. Gecz nakonec se supěním zmizel," vzpomínal Leo.

Po zhruba desetidenním pobytu v tomto táboře následoval uprchlický tábor Schwabach u Norinberku. Zase dřevěné ubikace, postele nad sebou, ale tentokrát všude kamna. V místnosti osmnáct lidí. Celkem možná dva tisíce. Němci ale neměli co jíst a ještě se měli starat o uprchlíky. „Dali nám, co tam vařili, říkali jsme tomu deli suppe – polívka jak uvařená z koňských kaštanů. Ta smrděla! Holky ji vzaly do pusy a hned vyzvracely, měla chuť a smrad petroleje. Zdena to nemohla jíst. Já jsem dostával tři brambory na dva dny. Polovinu brambor jsem musel vyhodit, protože byly namrzlé, úplně modré. Brambory jsem dal Zdeně a jedl polévku. Byla strašná. Říkali jsme si s kluky, že přece nejsme blbí, přece tady neumřeme hlady." Sehnali velký hrnec a vařič a chtěli vařit polévku. Jenže z čeho? Vyrazili proto na louku na pampelišky. Jedli i jitrocel, šípky a bůhvíco všecko. Čtrnáct dní nato se tam objevila Leova maminka, ta znala všechny bylinky, které se mohly jíst, a říkala holkám, které sbírat. To byla jedna expedice.

Okolí Ludwigsburgu, 1949

Druhou expedici vedl Leo, protože znal houby. Hříbky, lišky, kuřátka vysbírali Němci, naštěstí znal i ty, které Němci neznali – růžové muchomůrky, klouzky a bedly, tak učil ostatní co sbírat a večer pak úlovky zkontroloval. Další výprava byli muži s praky, kteří stříleli ptáky. „V okolí nebyl vrabec, vrána, nic, všechno postřílené!“ Ženám se to moc nelíbilo, ale oni chudáci říkali, nemáme co jíst, nic se nedá dělat. Kočky a psi, všecko zmizelo, všecko snědené. Leo vzpomínal: „Pamatuji si, jak jsem šel do Schwabachu a vidím kluka, jak láká psa. – Fifinko, pojď, pojď, pojď… Zalezl za roh a plác! Večer byl srnčí hřbet ze psa. Jedli jsme všecko. Byl takový hlad, že manželka měla svíčku, kterou svítila někdy v noci, když v jedenáct zhasli, no a ráno byla svíčka pryč! Nějaký letec Antony z akademie z Hradce Králové se přiznal, že ji snědl. Měl takový hlad, že snědl svíčku! – Ty jo, to chutná, já jsem měl takový hlad, povídal. – Co myslíš, žes sežral? To je parafínová svíčka, z té nemáš nic, ani gram tuku, říkal jsem mu. Jen koukal: – To nebyla lojová svíčka?“

Nakonec si Leopold s jedním Slovákem řekli, že musí něco udělat, nebo všichni umřou. Nebyli už žádní psi, ptáci, už ani kočky. Všecko bylo snězené. Napsali latinsky dopis papežovi do Říma. „My, studenti uprchlíci, jsme tady a nemáme co jíst.“ Velitelem tábora byl nějaký doktor Hradil z Hranic, říkali

Ludwigsburg, 1948

mu plašmuška, potrhlý chlap: položí si klobouk a sedne si na něj, úplný cvok. Do týdne přišla obrovská bedna, a že se otevře. Okna byla plná lidí, dívali se, těšili se, co dostanou od svatého Otce, a že se to rozdělí podle potřeby a spravedlivě. Tekly nám všem sliny… bedna se otevřela a byla plná plechovek se zasypávacím pudrem! Ježíšmarjá! Ti lidi tam skoro omdlívali. „Přestaly nám téct sliny a ten pitomec Hradil, aby zachránil situaci, vzal ten prášek, šel k oknům a třepal s ním, blbec, prý, bratři, zasypávejte se! Vtom řev jak na fotbale, kluci skákali okny, bednu rozbili a začali se mlátit pikslema s pudrem. Bylo to ohromné, jako kouřové bomby! Najednou řev, který přehlušil i ten kravál. To Slovák Gecz, celý rudý, řval jako bejk: – Idioti, zastavte to! To má cenu zlata, to prodáme! Jste blázni, ve Schwabachu jsou matky, ty mají malá děcka, takový zasypávací pudr neviděly už jak dlouho, to vyměníme za jídlo! Hned příští den šli dva kluci s pikslema do Schwabachu a vyměňovali je za jídlo."

Později do tábora dorazily zásoby z Norska, Švédska, Holandska. V Ženevě našim utečencům přiznali statut politických uprchlíků, dostali se tak pod mezinárodní organizaci uprchlíků a s tím konečně dostali najíst, začala přicházet řádná potravinová pomoc. Předtím se jich ale ujaly ještě manželky amerických důstojníků. „Bylo to hrozné, v našem táboře zemřelo dítě na podvýživu. Žena ve věku osmatřicet let stará vážila třicet pět kilo, moje manželka Zdena taky. Než nám přiznali uprchlický statut šlo nám v těch táborech fakticky o život. V Německu byla po válce hrozná nouze."

Půl roku si s nimi nevěděli rady. Němci ale byli dobří. Náš táborový Německý lékař se zvláště staral o lidi, kteří na tom byli nejhůře, hlavně o ženy a děti. Když něco bylo, tak to přidělil jim. Zdena jednou chodila po louce a sbírala jitrocel a pampelišky, viděla ji jedna starší Němka. Sama nic neměla, jen malou kozu a na zahradě nasazené brambory, ale Zdenu pozvala na jídlo. Němci, když mohli, vždy pomohli. „Měli jsme obavy, protože Češi Němce po válce vyhnali. Ten doktor byl Sudeťák, ale dobrý chlap. Mně říkal: – Podívejte se, já se o vás starám. A zuby mi vyrazili partyzáni, přišli a rozbili mi hubu," vzpomínal Leopold.

Utíkalo se ale i do Rakouska, i tam byly uprchlické tábory. V táborech kde se zdržoval Leo s manželkou byli hlavně mladí studenti a také profesoři, hodně politiků, ale i dělníci, Leo vzpomíná například nějakého Tylečka. Za války působil v protinacistickém odboji, byl v německém koncentračním táboře, měl na ruce vytetované číslo. „Kdyby nás takhle živili v Dachau, jaké tady dostáváme žrádlo, tak nepotřebovali ani plynové komory," říkával.

Po půl roce čekal uprchlíky další úřední pohovor a část jich byla transportována ze Schwabachu do Ludwigsburgu, do obrovských zděných kasáren Arsenal Kaserne uprostřed města. Byly tam dokonce světnice pro důstojníky a velké pokoje pro mužstvo. Leo se začal učit anglicky a podílel se na založení tamní Masarykovy univerzity, kde se normálně vyučovalo a chodilo na přednášky. „Vyučovali nás výborní profesoři z Prahy, kteří taky utekli. Stali jsme se populární a psalo se o nás i v novinách. Žádní uprchlíci nic podobného neudělali, rok, než se dostali ven, jen hnili na kavalcích a potloukali se od ničeho k ničemu. My jsme se učili. Bylo nás tam tisíc šest set studentů. Kromě profesorů tam byli někteří vzdělaní lidé jako táta, který přišel s maminkou. Psali jsme studentům do jiných zemí, Norska a Švédska, kteří nás hodně podporovali, posílali

Ludwigsburg, 1949

nám jídlo v bednách, z Norska jsme dostali sud rybího tuku," vylíčil Leopold své vzdělávání v uprchlickém táboře.

„Studenti" byli tak slavní, že se za nimi přijel podívat i americký velitel vojsk generál Lucius Clay s paní. Jenže neštěstí bylo, že přijel na velikonoční pondělí. Leo vyprávěl: „Kluci tam lítali a mlátili holky tatarama. Těch nebylo dost a nějaký Slovák zvolal: – My holky nebijeme tatarama, u nás na Slovensku je políváme vodou. Tak kýble a lili to na holky co to šlo. Manželka ještě spala v posteli, jeden přišel s kýblem vody a Zdena říká: – Jiříčku, přece bys mě nepolil?! Ne, vylil jí to na hlavu. Strašně se tam řádilo, holky byly všecky slité, kdesi se sušily všechny pohromadě. Kluci se v další fázi honili mezi sebou a jeden druhého políval; a stalo se, že po chodbě šel náš velitel a jeden kluk čapl kýbl, jak tam stál, a chrstl to na něj. V tom kýblu byl rybí tuk. Velitel pak měsíc smrděl. Pamatuji si, jak jsme potom leželi na lehátkách venku a najednou jeden kluk říká:

Okolí Ludwigsburgu, 1949

– Emil jde. – Jak to, kde je? – Já už ho cítím.“ A do této vřavy se otevřela vrata a do dvora vjel Cadillac. Generál Clay s paní generálovou vystoupili a probíhalo uvítání. Najednou kdosi přiběhl s kýblem a polil paní generálovou. Clay myslel, že je to vzpoura proti Američanům. „Naštěstí dotyčný výtečník mluvil perfektně anglicky, a rychle generálovi vysvětlil o jaké nedopatření se jedná . To už však běhali s kýblama po chodbě, i staří chlapi, jeden měl podvlékačky. Šel tam nějaký student, tak to na něj obrátil. A to byl generál Clay! – Já vám dám, darebáci, polili jste mi paní, to si s vámi vyřídím! Tak do podvlíkaček a šel taky polévat. Měl pak ohromnou pověst. To jsou Američani. Takový americký charakter, příjemní a štědří. A pro každou legraci…“

Vojenskou lodí General Blatchford potom Leo se ženou odjeli do Ameriky. Jeho rodiče se tam dostali až o rok později. Leova družina měla sice přepravu zdarma, ale museli přispět čištěním lodi. Ještě před odjezdem Zdena dostala úpal, takže měli trochu obavy – měla se totiž na lodi starat o děti. Leopold se za ní po nalodění vydal podívat a děti referovaly: „Nemusíte se bát, my už se o vaši paní staráme.“ Byla v posteli a děti jí utíraly pusu a nosily jídlo. Nejhorší během cesty bylo, když loď vjela do bouře, to bylo špatně všem. Zdena pak byla uložena na vrchní palubu na deky, na čerstvý vzduch.

Katedrála v Ulmu, 1949

Česká družina dojela do Bostonu a odtud do New Yorku, kde Leovi bylo nabídnuto místo zahradníka a šoféra. Měli se Zdenou k dispozici vilku a auto na Long Island, majitel říkal, že mu pomůže dostat se na univerzitu. Leopold se však rozhodl, že se půjde zeptat i na katolickou konfederaci. „Něco tam pro nás skutečně měli: – Můžete být kovbojem v Texasu, padesát dolarů na měsíc, zdarma munici a výstroj a můžete mít padesát krav. Hned jsem to vzal a Zdeně, která si myslela, že jsem se zbláznil, jsem řekl: – Neblázni, musíš myslet dopředu, za rok jdeme zpět do Československa, to je hotová věc, protože Západ to tak nenechá. Přijdu a všichni se mě budou se ptát, co jsem dělal v Americe, a já řeknu, že jsem někde házel hnůj nebo jezdil autem? Jsem blázen? Byl bych vůl. Když řeknu, že jsem byl kovboj s pistolema, tak to bude něco! A jsme jeli do Texasu," vyprávěl Leopold.

V Texasu dostali bungalov, z Čechů z lodi tam jeli jen oni dva. Hned první den si Leopolda přišel vyzkoušet předák kovbojů. Ptal se, jestli umí jezdit na koni. Doma se učil, když sedlačil a jezdil dost dobře. Sedli tedy na koně a jeli na projížďku. „Jak to držíš toho koně?" „No jak, normálně, za uzdu." „To

nemůžeš. V ruce máš laso, nemůžeš koně držet za uzdu.“ „Jak toho koně ale řídím?“ „Koleny, ne rukama.“ Musel se to naučit. Kůň byl chytřejší než Leo, věděl, co má dělat. „A střílet umíš?“ „Doma jsem střílel několika pistolemi.“ Ukázal předákovi, jak střílí, a on říká: „No good, musíš střílet od boku, ne mířit. Nemáš na to čas, mířit.“ „Já ale nebudu střílet na lidi, kovboje,“ řekl jsem. „Žádné kovboje, troubo, na chřestýše. Je jich tady všude plno, ten nekouše, ten udeří. Otevře hubu, zuby má jako kopí a udeří koně do břicha. To jiní hadi nedokážou.“

Doverské útesy, 1949

Leovi trvalo měsíc, než se naučil střílet od boku, a viděl na vlastní oči, jak je chřestýš schopen zabít koně. Když na něj kůň jede, stočí se had do klubka, zvedne tlamu, hrozně chřestí ocasem, kůň se tím poplaší, vzepne se, chřestýš vystartuje, udeří koně do břicha a zabije ho. „Na to člověk musí být připraven, koně pevně držet levou rukou za uzdu a pravou vytáhnout pistoli a střílet na hada. Když to trochu umíte, minout nemůžete, protože had je všude jak je ve stočené pozici velký. Dáte do něj šest patron a doufáte, že ho to zabije. Jakmile zasáhnete páteř, je po něm. Zastřelil jsem takto asi tři ty potvory. Než hady začali střílet, přišli o mnoho dobytka. V noci tam byli slyšet i kojoti, kovbojové po nich šli, protože kojoti jsou nebezpeční hlavně telatům, ale roztrhají třeba i vlčáka. Kojoty jsem ale nestřílel,“ popsal Leopold své zážitky.

Paní Zdena mezitím pracovala jako pomocnice v domácnosti a těžce život v Texasu nesla. Modrooká blondýna a nezvládla tamní horko. Proto manželé přibližně za měsíc odjeli na sever do Michiganu, kde Leo pracoval na farmě jako traktorista. Bydleli u pana Gregárka, původem Slováka. Byl to hodný člověk, zaplatil jim cestu, ale i z jeho dalšího chování vyvstávala jeho přátelská povaha. Trpěl rakovinou žaludku a chtěl se jet léčit na Floridu, ale na řízení farmy byl jen on sám sám. Leo tak dojil dvacetkrát denně a on taky. Dojilo se tam již savkami, hnůj prakticky žádný nebyl, protože vše odvážel ven pojízdný elektrický pás, krmivo bylo ve věžích. Měl pole, takže i oral. Leo o agronomii něco věděl z doby, kdy sedlačil ve Vojnicích, proto Gregárkovi řekl, že jeho kukuřice je nemocná. „Vidíte ty listy? To je nemoc. Jde do listů, a jestli to tak půjde dál, kukuřice uschne. Je to nakažlivé, musíte to vybílit." Gregárek prý neřekl nic, ale příští den se jel zeptat na výzkumnou stanici. Listy vzal s sebou a tam mu řekli totéž. Přijel nadšený s tím, že když tomu Leo rozumí, že mu farmu nechá a půjde se léčit. „Budeš farmu spravovat a potom si rozdělíme zisk. Napřed se zaplatí daně a pojistka, a co zbyde, se rozdělí na polovinu."

Jednou večer však Leovi telefonovala paní Naděžda Munková ze Studijního fondu portlandské univerzity. Lea sice neznala, ale leccos o něm již slyšela a velmi se rozčilovala, že ho na farmě využívají a že musí pryč. „Kdepak, mě to baví, jsem tu o vlastní vůli a moc mě to tu baví," zněla Leova bezprostřední odpověď. Studijní fond portlandské univerzity se rozhodl podporovat pět českých studentů, Leo a paní Zdena měli být jedni z nich. Paní Munková mu nabídla stipendium: „Leopolde, já vím, že už máte skoro doktorát z práv, ale tady budete mít bakalářský titul, budete studovat rok a naučíte se pořádně anglicky. Můžete se toho naučit víc, záleží, co si vezmete za předměty." A tak po vyhodnocení nečekané nabídky se rozhodli pro studium. Těžce se rozloučili se s panem Gregárkem a odjeli. Bydleli zpočátku u paní Munkové, původem Češky, v Portlandu, Leopold hrával na klavír, zpíval oblíbené písně a paní Naděžda byla nadšená. „Vy jste z Československa, zdejší poměry moc neznáte, tak já vám něco důležitého musím říct, když jste v Americe. Nesmíte lhát. Tady se nelže. Ani společensky. Tady se to proflákne a jste hotoví. Nikdo s vámi nebude mluvit." (Když po letech za Pospíšilovými přijela dcera Zdenička, Leo jí to také říkal. Začal za ní pálit Američan a ona s ním nic nechtěla mít a zapírala se, tak jí pověděl, jak se to dělá: „Zavoláš mu a promluvíš s ním. Řekneš, že je hodný chlap, fešák, ohromný přítel a že budete muset zůstat přáteli, protože máš jiného chlapa."

New York, 1949

Měla už kluka. „Vysvětlíš mu, že je ti to líto, a pozveš ho na kafe. Tak se to dělá. A ne abys mu neřekla ne, a on ti bude ještě xkrát volat.“ Udělala, jak jí otec poradil, a kluk z toho měl radost jak galantně mu to sdělila.)

Pro ony vybrané české studenty uspořádali na portlandské radnici recepci. Sešlo se asi pět set lidí. Hostitelem byl Wayne Morse, slavný senátor z Washingtonu, nezávislý a velmi vlivný. Druhý byl guvernér Oregonu a třetí starostka Portlandu. Na Leopolda vyšlo, aby pronesl řeč. Tak promluvil o tom, co se stalo v Československu a že padá demokracie, že Beneš podepsal demisi a jak lidé doufali, že ji nepodepíše! Na závěr řekl: „On to podepsal, a to byl konec.“ Přišel za ním Morse. „Já bych vám dal návrh. Budete se mnou jezdit do různých měst. Vždycky budete mít řeč jako nyní a potom já po vás, ohledně pomoci do sbírkového fondu.“ Leo rád souhlasil, že pomůže tam, kde se sbírají peníze pro dobročinné účely, pro sirotčince a školy. Měl vždy svoji řeč a po něm řekl Morse: „Vidíte? Ty chudáky pozavírají, vy si tady žijete v blahobytu a oni tam nemají co jíst. My sbíráme na ty naše chudáky, jste lakomí a dáváte málo, tak byste si to měli rozmyslet.“ Projeli tak spolu řadu měst v Oregonu.

Když dcera Zdenka, v roce 1968 odešla do Rakouska, přijel Leopold do Vídně na velvyslanectví spojených států a řekl, že potřebuje dceru dostat co nejdřív s sebou do Ameriky. Odpověděli mu, že to bude trvat několik měsíců, a on

na to, že má „top clearence“, prověření nejvyššího stupně. Asi ho měli za špiona. Volal kvůli tomu i senátoru Morseovi, ten slíbil, že uvidí, co se dá dělat. „Dostal jsem pro Zdenku imigrační vízum, zelenou kartu, což znamenalo, že se měla za pět let stát občanem podle zákona, ale já to dostal místo za dva roky za osmačtyřicet hodin. Konzul říkal, že to ještě neviděl. Senátor Morse mi byl vždy ve všem oporou,“ vzpomínal Leopold.

A jak dnes hodnotí svůj život? Publikoval dvacet dva knih, má čtyři doktoráty, přednášel na čtyřiapadesáti univerzitách a dostal řadu vyznamenání. V Americe nakonec vystudoval na univerzitě v Oregonu sociologii a filozofii a antropologii na univerzitě v Yale, kde je dodnes emeritním profesorem. Ve výzkumu vždy chtěl sám vidět a zjistit, jak věci fungují. Bavila ho antropologie práva, zkoumal eskymáky Nunamiut na Aljašce a opakovaně se vracel studovat život Kapauků na Novou Guineu. V Americe zkoumal indiány Hopi a v Tyrolsku život sedláků. Zjistil, že se lidé v různých oblastech svého života řídí různými právními systémy, což vytváří právní pluralismus. „V životě jsem měl štěstí i rozum. Využil jsem toho hodně. Nejvíce mi pomohla perfektní znalost němčiny a taky vtip, třeba když jsme vezli zbraně do Vojnic a zastavilo nás gestapo. Doufal jsem, že to gestapák vezme jako vtip, a taky jo. Měl jsem štěstí. Každému říkám, i dcerám a vnukům, že jakmile musí dělat v životě těžké rozhodnutí, musí vždy používat rozum, ne city. Kdybych použil city, neutekl bych, zůstal bych v roce 1948 v Československu další dva měsíce – a pak by mě komunisti zlikvidovali. Člověk musí věci znovu přehodnotit, tak jsem to musel dělat a vždycky se to povedlo, protože jsem se rozhodoval čistě rozumově. Štěstí ale musíte i dopomoct. Mě nakonec vždycky něco napadlo,“ uzavřel Leopold Pospíšil své vzpomínání.

Exil v krabicích – Vyprávění Zdeny Pospíšilové

Zdena Pospíšilová, New Haven, 2016 foto: Jiří Doležel

Následující vyprávění paní Zdeny Pospišilové je výtahem z několika rozhovorů, které jsem zanamenal během několika dopolední v jídelně jejich domu v New Haven na přelomu září a října 2016. Poslední jeho část se uskutečnila v pracovně ve druhém patře, kde paní Zdena spíše mimochodem sáhla kamsi do knihovny pro sešity s fotografiemi se slovy „Jirko, tohle jsem Vám už ukazovala?“ A počala listovat pečlivě uspořádaným fotografickým příběhem jejich odchodu do exilu, tak jak jej zaznamenal její manžel v letech 1948–1952, než společně přesídlili do New Haven. „Tady Leo přestal fotit, náš trip skončil. Začaly jiné starosti, a my se začali usazovat. Když jsem ale před léty odešla na penzi, a začala si tady dělat trošku pořádek, pořád jsem na ty fotografie narážela. Byly tady různě po krabicích bez ladu a skladu, všude a nikde… Tak jsem je začala trochu dávat dohromady s představou, že je trochu uspořádám, protože naši vnuci, to jsou už rodilí Američané, oni už nevědí, je to ani moc nezajímá, ale aby věděli, až je to třeba bude zajímat, jakou mají rodinnou historii, alespoň co se týče našeho odchodu a začátků tady v Americe.“

Protože paní Zdena je faktickým zachráncem či opatrovatelem exilových fotografií jejího manžela Leopolda Pospíšila přikládám výňatky ze zmíněných rozhovorů z New Haven, které se vztahují k překotnému odchodu mladé dvojice do exilu v březnu 1948.

Leopold Pospíšil, autoportrét, Bremerhaven, 1949

Situace v republice, ale i v rodině Pospíšilových byla velmi napjatá, protože když skončila válka, mého manžela tatínek byl zavřený, za nacistů nějaký dva roky, v nějakých těch koncentrácích, přežil to a vrátil se domů, zapojil se do odboje, a když přišli komunisti, tak první věc, co udělali, bylo, že ho zase obžalovali, já ani nevím z čeho. Byl další soud, na němž já jsem nikdy nebyla, buď jsem byla těhotná, anebo se Zdeňka narodila a já jsem byla ve Vojnicích celou tu dobu. Nepamatuji si detaily. Byl soud, na který přišla spousta lidí, spousta výpovědí, ale já si moc ty detaily nevybavuji, protože jsem měla dítě, a oni běhali kolem dokola a dělali politiku, anebo otci pomáhali. Takže oni ho nakonec museli pustit, protože přišlo několik lidí, hlavně nějací Židi, protože on jim velmi pomohl za války a zachránil jim život. Takže ti komunisti prostě nemohli nic udělat.

Než jsme utekli, bydleli jsme už v Olomouci. Já jsem byla tehdy u našich v Znojmě asi týden. Maminka mi celý moje mládí říkávala, „musíš být něčím, nikdy nezůstaň hausfrau“, že se mám jako vzdělávat. Proto jsem se i zaregistrovala na univerzitě, abych ji uklidnila, že se snažím. Ona mi to vždycky říkala, jí bylo asi padesát let v té době, a byla hausfrau. Bydleli v bance, kde tatínek

Jiří Žežula, Ludwigsburg, 1948

ředitelovaly, měli obrovský byt, a když moje Zdenka začala chodit, tak mi říkala, „přivez mě tu holčičku na dva týdny, abych mohla něco dělat. Já si ji tady chvíli nechám“.

To proto jsem možná měla tu odvahu Zdeničku u rodičů nechat, když můj manžel přijel a prostě mi řekl, že on bude muset utéct přes hranice, jeho tatínek že už je pryč, že odešel už s nějakou jinou pomocí do Německa, nejdříve do té části obsazené Rusama, ale to byl způsob, jak pak snadněji přejít do americké zóny… Takže on už byl pryč, a můj manžel mi řekl, že ví, že ho estébáci hledají, že je na nějaké listině. A řekl mi, že se můžu rozhodnout, jestli chci zůstat, takže můžu zůstat, ale že on rozhodně musí jít za hranice. Takže já jsem si říkala, když já tady zůstanu, a on bude pryč, tak zavřou mě, nebo Bůh ví, co se stane, že?! Tak jsem řekla, samozřejmě, já půjdu s tebou, ale co se Zdeničkou? A Leo říkal, že by nebylo moc chytré ji teď brát s sebou, protože jí nebyly ani dva roky, že když budeme běžet, kdo ví kde, přes ty hranice, takže by bylo jako lepší… A já jsem řekla hned, že moji rodiče by se o ni postarali, protože maminka, ta mi to vždycky nabízela, že si ji vezme, abych měla taky trochu jiný zájmy než jenom to bejby. Takže to problém nebyl, jak já jsem měla pocit. Leo řekl, že jim momentálně neřekneme, že jdeme za hranice, aby policie až pak přijde, tak

Bohuslav Antony, Zdena Pospíšilová, Zdena a Jiří Horákovi, ?, Ludwigsburg, 1949

aby naši nevěděli víc, než jenom to, co jsme jim řekli. Mamince jsem při odchodu tak ledabyle řekla, „Ahoj mami, my pojedeme lyžovat na dva týdny do Jeseníků, a nechej si Zdeničku zatím tady. Můžu ji tady nechat?“ No, a to je vše, co naši věděli.

Já jsem se pak vrátila do Olomouce, sbalit ty Zdeniččiny věci, abych je připravila a mé sestry manžel, přijel do Olomouce a naložil to do auta. Naložil takový věci, co byly „unesitelné“. Většina jich ale byla pro Zdeničku. Vím, že jsme měli takový koberec z Podkarpatské Rusi, ručně tkaný, ten odvezl taky. A to bylo vše. Byla jsem ještě s Leem u strýce Petrláka, on bydlel tam kousek víc do polí na ulici Svornosti. Měl tam vilu, co jim pak ukradli komunisti. Oni byli velcí kamarádi s mým manželem, jeden druhému všechno řekli. Takže tam mám pocit, že jsem byla, když se mluvilo o situaci ve státě a o odchodu, ale musím se přiznat, mně to tehdy nedávalo moc smysl. Já jsem nevěděla vůbec nic, nějak jsem tomu ani nerozuměla, anebo jsem nechtěla vědět. Kolik mě bylo let? To bylo 1948, mě bylo čtyřiadvacet let. To už může mít člověk rozum, jenomže já… Mě politika nikdy moc nezajímala.

My jsme pak jeli k Leově tetě Rebendové do Prahy na Barrandov. Tam u nich byl strýc, který zkusmo projel tu trať až do Aše, on měl nějaké spojení

Zdena Pospíšilová, Ludwigsburg, 1949

s dráhou, takže mohl jet zadarmo a být nenápadný. Tak ten projel trať z Prahy do Aše a zpátky, aby viděl, kolik je tam kde kontrol a jaká je situace. Na základě jeho výpovědi, že po cestě tam nic není, že až když se vystoupí v Aši, tak tam že až kontrolují doklady, ale jinak nic. Podle těchto poznatků jsme se pak řídili.

Pak už to šlo rychle po sobě. Možná tři dny, ale ne víc, jsme byli u tety Vlasty. Tam se vedly různý takový řeči o aktuální situaci … a v ten moment jsem si naplno uvědomila závažnost té situace. Co to vlastně znamená, že odcházíme a to… Když jsem byla ještě doma ve Znojmě s maminkou a tatínkem, tak mě to vůbec nebylo jasné. Tady už to bylo jasné, že jdeme pryč a že jsou taky nějaká nebezpečí. Nebezpečí mně vůbec nevadilo, ale když se rozhodl můj manžel, že pojedeme tím vlakem, tak jsem mu řekla, že bych chtěla, aby mi koupil nějakou kytku. On vždycky říkal, že jedeme na svatbu, a já mám dojem, že to měl být spíš pohřeb. To byla naše verze pro estébáky: jedeme na pohřeb! Držela jsem ohromnou kytici s tulipánama, to víte, to bylo v březnu. Doma mne ještě chytře napadlo, protože byla zima, vzít si takový kabát vevnitř s kožešinou, co mi moje máma ušila. Takže jsem měla ten teplý kabát a já jsem pak pod tím kabátem přežila rok skoro po táborech v Německu, protože tam žádný deky nebyly. Deky jsme dostali, ale ty byly tenké a tohle mě hřálo.

Arsenal Kaserne, Ludwigsburg, 1948

Takže já jsem v tom kožichu, držím tu kytici. Ještě si vzpomínám… Já vidím ještě dnes ty schody na Barrandově, a tam byla manželova babička, já brečela, a ona mi říká: „Ty máš perlové náušnice v uších." Ty mě Leo dal někdy před rokem. A ona říká: „Perly přinášejí neštěstí a slzy." Tak já jsem ty náušnice vyndala a dala jsem je té jeho tetě na úschovu. Pak jsem na tohle často vzpomínala, protože my jsme seděli sedmnáct měsíců v táboře, a já jsem neměla ani náušnice, a smůla tam skutečně byla.

Když jsme přijeli do Aše na nádraží, byl tam plot, který nádraží rozděloval na dvě části, kde vlaky přijíždějí a kde odjíždějí, a pak další plot, a za ním bylo vlastní nádraží. Takže každý musel projít brankou v plotě, kde policajti prohlíželi občanské průkazy. Já jsem měla dokumenty ještě německé, protože české jsem si ještě nestihla vystavit. Všichni ti lidi z vlaku se cpali do té branky, aby mohli projít, takže jsme se s Leem na chvíli ztratili. Když na mě přišla řada, policajt viděl tu kytici, a jak mě viděl, slavnostně oblečenou, tak mávl rukou, ať jdu.

Leo měl kabát, bohémsky rozpuštěný šál a parádní klobouk. Ten má dodnes ještě tady a vždycky říkal, že to je ten klobouk, co s ním utekl. To bylo 13. března, když jsme přišli k tomu příteli toho jeho kumpána z Olomouce Franty Fialy,

Zdena a Ludmila Pospíšilovy, Ludwigsburg, 1949

který bydlel v Aši. Tam jsme zůstali dva dny, a on znal nějakého německého pašeráka. Tam byl aktivní pašerácký život na těch hranicích, zvláště v té době. Pašeráci, i ten co nás převedl, pomáhali odsunutým Němcům, a přenášeli jejich majetek, který si nemohli vzít s sebou do odsunu, v kufrech na druhou stranu. On znal ty hranice velmi dobře, protože běhal s tím kufrem tam a zpátky asi dost často. Řekl nám, že pro nás přijde za dva dny, myslím. Vím, že jsme tam byli u nějakého jeho známého, vůbec jsme z toho domu nevyšli ven, aby nás někdo neviděl.

Pak nás převedl do jiné budovy někde blíž k hranicím. To už bylo v noci, a to jsem byla vyděšená, protože někdo tam šel po těch schodech, a prý, že nás nesmí vidět, tak nás rychle strčil do komory. To už jsem byla dost napnutá. V té budově jsme pak čekali, nevím, jak dlouho, než on se rozhodl, že teď je dobrý čas, a pak jsme šli s ním.

Pak nás vyvedl z toho domu a šel s námi, tak asi půl hodiny a šli jsme loukou a lesem a pak lesy končily a před námi byla taková planina, louka… Já jsem měla takovou koženou tašku, v ní jsem měla nové boty a nějaké spodní prádlo, nic víc. Boty si pamatuji velmi dobře, protože mi je udělal švec pana Pospíšila.

Ludwigsburg, 1948

Druhá věc byla, abychom opatrně šlapali k těm hranicím, aby pod námi moc nepraskaly větvičky a abychom nepoutali na sebe pozornost, protože ta pohraniční stanice nebyla příliš daleko. Já jsem ji ale neviděla, ale on řekl, že je tam, že je blízko té hranice. Pak řekl: „Tady je konec, dál já už nepůjdu. Tady je taková louka, tu přeběhněte a pak je tam les a u něho je silnice". Dál už jsem tomu nevěnovala pozornost, jelikož jsem byla hrůzou bez sebe. Vše se ale podařilo bez problémů. Leo řekl, že půjdeme tady. I když byla tma, tak se orientoval. On má dobrý orientační smysl, protože brzy jsme na tu silnici, co říkal ten pašerák, že ta silnice vede do Selbu a že po ní máme jít. A mezitím přijel nějaký voják na kole. Zastavil se a Leo mu řekl, že jsme utekli, jestli by nám mohl pomoci najít americkou stanici. On, že půjde s námi, a že nás tam zavede.

Přišli jsme tam, tam byly na zemi lehátka, kde už leželo šest nebo sedm lidí, a my jsme k nim byli přidáni. Zaznamenali si naše jména, odkud jsme, co děláme, čím jsme byli, a tím to více méně skončilo. Pak nás ráno naložili do náklaďáku všechny dohromady, a odvezli nás do Hofu. To byl nově vybudovaný tábor, středisko pro německé vystěhovalce z Československa a tam nám dali místo na takových palandách nad sebou. A to je ta ohromná historka toho pana Gecze, jak spadl z té horní postele na toho spodního. My jsme všichni měli malou

Zdena Pospíšilová, Ludwigsburg, 1949

tašku a on měl dva veliký kufry. To byl někdo, kdo měl úplně jiné zájmy, než jsme měli my. Oni mu ukázali, že tam je místo nahoře. On tam argumentoval s tím člověkem, ať si to s ním vymění, že stěží vyleze nahoru. Ten řekl, že absolutně ne. No, a ta postel s ním pak spadla dolů.

Taky jsem se bála. Ale zpětně… Ta naše situace byla ale mnohem lepší než některých jiných lidí, co odešli ze svých zemí, protože oni se mohli vrátit. To byl velký rozdíl. My jsme věděli, že se nemůžeme vrátit. A to nám to ulehčilo. Protože jsme nemuseli přemýšlet nad tím, zda se vrátit. Vždycky jsem věděla, že nemůžu zpět a že musím doufat, že Američani potom osvobodí Československo…

My jsme byli v Hofu asi deset dní. Bylo tam neuvěřitelné množství odsunutých sudetských Němců z Československa. Nás Čechů byla jen malá skupinka. Já jsem si tak říkala, že Američani nemají moc přehled o situaci, protože ti Němci nás nenáviděli, a my s nimi museli sdílet stejný lágr. Vzájemně mezi námi panoval velký odstup. Jednak my po válce, jsme byli na tu němčinu už alergičtí, a oni na druhou stranu byli bez rozdílů vyhnaní z naší země, která byla i jejich zemí… Tedy s tím rozdílem, že oni si mohli vzít aspoň ty dva kufry, kdežto my jsme utíkali bez ničeho, abychom nebyli nápadní.

Ludwigsburg, 1949

Tam a vůbec v těch lágrech měly ženy strašné problémy. Nebyly vložky, to je velký ženský problém. Já nevím, jak to ty ženy řešily. Já jsem po celou tu dobu vůbec neměla periodu, a to trvalo až do Oregonu, než jsme se tam stabilizovali.

Hof byl obrovský tábor. Já myslím, že ho postavili Američani, byl novější. Těch uprchlíků tam bylo opravdu moc, asi tisíc lidí. A byla tam taky druhá skupina – Lotyši, Litevci, lidé z celého ruského pásma. Oni za Němců, za války utekli před Rusama a nechtěli se vrátit zpátky do své rodné země, kde všude byli rozlezlí Rusáci. Jich bylo hrozně moc „displaced persons", tábory měli i jinde po Německu.

Američani nás dost vyslýchali, a pak už tam byli i Češi. To byl Tříska a ještě nějací možná dva vysokoškoláci z Prahy, kteří pro Američany dělali ty pohovory. Oni po nás chtěli důkazy, že jsme studenti, protože osobně Lea ještě tenkrát neznali. Já jsem neměla žádný průkaz, ale Leo měl z Karlovy univerzity. S Tříškou, (on pak skončil v Kalifornii, kde byl profesorem), jsme se později v Americe hodně zkamarádili. To vyslýchání, to tam bylo nejnepříjemnější, možná kromě toho ubytování. Jídlo bylo příšerný, oni vařili takové ty vločky… A museli jsme si najít nějakou nádobu, to byly staré konzervy na smetišti, do které vám to dali. Tam jsme, myslím, byli tak týden, ne víc než deset dní. Pak nás naložili do

Zámek Ludwigsburg, 1949

vlaku a odvezli do Schwabachu. To byl tábor u Norimberku. Tam byly dřevěné baráky, které byly původně postavené pro ruské válečné zajatce. Přišli jsme tam koncem března 1948 a zůstali až do září.

Ve Schwabachu, byl tábor, který se skládal z pěti šesti dřevěných baráků, kde byly čtyři cimry, z nichž každou obývalo asi třicet lidí. Byly velmi primitivní, naplněné patrovými dvojitými lůžky. Leo a já jsme dostali společně dvě horní. Každá osoba obdržela přikrývku a nádobu na jídlo. Nakonec bylo v táboře šest set lidí. Byl řízen německým důstojníkem (to byl strašně hodný, slušný člověk), neboť americký kongres ještě nerozhodl o osudu českých uprchlíků. Jídlo bylo mizerné a děsivé. Venku bylo ještě chladno a uvnitř žádné teplo.

Záchody byla taková bouda, kde se otevřely dveře… Jeden byl pro muže a jeden pro ženy, a pro ty ženy, to se vešlo dovnitř a na obou stranách byla prkna a v každém prkně šest děr. Mně to trvalo dva týdny, než jsem se odvážila.

Ludmila Pospíšilová, Ludwigsburg, 1949

Stejné bylo i umývání. Tam bylo dřevo a nad tím dřevem bylo šest kohoutků. A jednou za týden jsme šli, a oni nám pustili trochu teplé vody, ale bylo potřeba vysvléknout se před všema ostatníma. To bylo to nejhorší.

Bylo to dost těžké všeobecně. Bylo tam málo jídla. Ještě jsme nebyli pod americkou správou, ale pod německou. Němci byli vyhladovělí válkou a ještě se museli dělit s námi. Často k obědu byla shnilá brambora a polévka, co byla z kaštanů, nebo co já vím. Chutnala příšerně, byla hořká a hrozně smrděla. Nebylo dost ničeho. Leo mi vždycky dával kus brambory, protože jsem hrozně zhubla, měla jsem pětatřicet kilo.

Měli jsme dva kamarády ve Švédsku nebo Norsku, ti nám poslali bedýnku sardinek a kostku másla. Já z toho pak byla nemocná, mé tělo to nesneslo… Byla jsem hrozně hubená, tam nebylo co jíst. Často jsem pociťovala hlad, ačkoli já toho moc nepotřebuju, ale to potom v takových situacích přichází chvilkové pocity bezútěšnosti, beznadějnosti z té naší situace, aspoň pro mne… Já měla

Ludwigsburg, 1949

doma malé dítě v Československu. Rodiče mysleli, že se za týden vrátím. Já jsem nevěděla, kam jdeme, a teď tady sedíme, nic se neděje, nikdo nám nic neřekne a nevíme, co s námi bude… „Proč jsme sem přišli? Měli jsme zůstat doma, kdo ví, co se tam teď děje?“, to se odehrávalo alespoň v mé mysli …

Mezitím doma naše dcera Zdenička… To jsem se dozvídala až později, jak ji chtěli estébáci mým rodičům odebrat a nebýt jedné slušné paní na sociálce by se tak i stalo. Hrůza ještě teď pomyslet. Takže ty myšlenky, když tak stojíte dlouho na místě a nemůžete se pohnou tam ani tam, tak ty myšlenky jsou všelijaké…

Leo, ten v tom měl jasno. Pro toho si přišli, on jim utekl, taky viděl to zatýkání a mlácení studentů v Praze. Ti komunisti se tam chovali jako gestapáci, a s těmi on měl vrchovatou zkušenost z války: Takže Leo nepochyboval a to bylo dobře.

Světlým momentem bylo pro mne setkání s frau Masemann. Přišla do tábora hledat nějakou práci jako je praní prádla nebo tak, co bychom potřebovali. Německá populace byla zpustošena válkou, všude bylo málo jídla. Viděla mne tam sedět na patře postele hubenou, unavenou. Já vážila asi 90 liber, tak přišla za mnou a říkala mi, že mě zve k ní domů na návštěvu, že mně udělá velkou nudel, knedli. Nudel se ukázal být obrovským knedlíkem v kozím mléku

Vánoce, Ludwigsburg, 1949 *archiv LP*

a pokrytý vanilkovou kaší. Bylo to velmi dobré a jistě výživné, a pro mě, kdy jsme po celé dny měli jen chléb a polévku k jídlu, to bylo ohromné. A já jsem to všechno snědla. Nechtěla žádné peníze. My jsme taky žádné peníze neměli. Já jsem tam u ní byla dvakrát. Když jsme přijeli do Ameriky, tak jsme té paní dlouhá léta posílali různé věci. Později nám její syn napsal, že zemřela.

Ve Schwabachu byli jenom Češi, ačkoliv v tom našem baráku byl i pár sudetských Němců, on byl Němec, co si vzal Češku. My jsme tam byli tak mezi prvními, ale později tam přibyl také Emil Ransdorf, Jirka Horák a další, ale byli to lidi, co odešli později někam jinam než do Ameriky. Tříska tam byl, a hodně těch studentů, co demonstrovali v únoru v Praze, těch tam byla tak třetina osazenstva, převážně tam byli mladí lidi, tak v našem věku, takže bylo tam i pár známých a kamarádů, ale ne na naší cimře. Občas jsme se s nimi sešli, ale všechno to bylo takové jiné, než na co byl člověk do té doby zvyklý. Každý den jsme tam čekali, kdo se objeví, kdo nový přijde. Tam jsem se dívala do mapy, na které straně jsme. Jestli blíž k Česku nebo dál na té druhé straně Německa. Já jsem měla strach, že ti Rusáci nezůstanou jen v Československu, ale že půjdou dál. Když jsme pak byli v Ludwigsburgu a byli jsme už dál od naší hranice, tak mě to přešlo, už jsem se cítila bezpečněji.

Ludmila a Leopold Pospíšilovi, Ludwigsburg, 1949

Moje tchýně přišla do Schwabachu, možná tak za měsíc. Řekla nám, že bratr mého manžela Mik zatím nepřijde, že se oženil se Zdenkou a že zatím čekají, jak se ta situace bude doma vyvíjet. Takže on nakonec nikdy neodešel. Ona ho přesvědčila, aby tam zůstali, jakkoliv původní domluva byla, že odejde celá Pospíšilova rodina, tedy i on. On pak měl doma spoustu problémů s komunisty.

O panu Pospíšilovi jsme věděli, že tam někde je, v Německu, že pracuje pro zpravodajskou službu CIC. On když přišel do Německa, tak byl klasifikovaný jako výše postavený člověk, zatímco my jsme byli obyčejní studenti. On byl advokát, který byl vězněný nacisty v koncentrácích, komunisty po válce, a byl to prominentní právník i politik. Oni tyto lidi měli ve zvláštním režimu, v jiném městě, čili my jsme ho neviděli. Jak už jsme byli později v Ludwigsburgu, tak tam přišel, a že už to nechce dělat, protože říkal, že ti zpravodajci příliš riskují s lidskými životy, a že on to nemůže podporovat. Nesouhlasil s tím, že posílají lidi jako agenty zpět do Československa na určité zpravodajské mise. On si myslel, že dělají velmi riskantní věci, že příliš riskují s jejich životy a na tom se nechtěl podílet.

Později jsme se dozvídali, že řada z těch kluků, co se nechali naverbovat, jako agenti byla nějak prozrazená ještě z Německa, takže na ně čekali estébáci

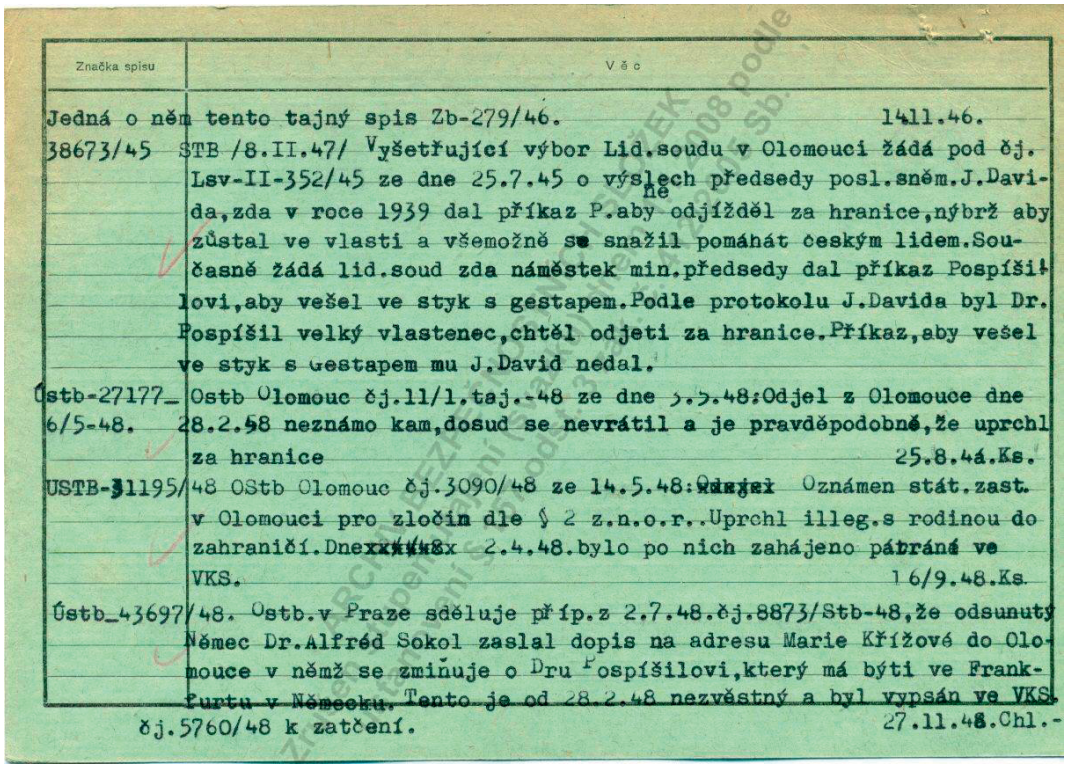

Značka spisu	Věc
Jedná o něm tento tajný spis Zb-279/46.	14.11.46.
38673/45	STB /8.II.47/ Vyšetřující výbor Lid.soudu v Olomouci žádá pod čj. Lsv-II-352/45 ze dne 25.7.45 o výslech předsedy posl.sněm.J.Davida,zda v roce 1939 dal příkaz P.aby odjížděl za hranice,nýbrž aby zůstal ve vlasti a všemožně se snažil pomáhat českým lidem.Současně žádá lid.soud zda náměstek min.předsedy dal příkaz Pospíšilovi,aby vešel ve styk s gestapem.Podle protokolu J.Davida byl Dr. Pospíšil velký vlastenec,chtěl odjeti za hranice.Příkaz,aby vešel ve styk s Gestapem mu J.David nedal.
Ústb-27177_ 6/5-48.	Ostb Olomouc čj.11/1.taj.-48 ze dne 5.5.48:Odjel z Olomouce dne 28.2.48 neznámo kam,dosud se nevrátil a je pravděpodobně,že uprchl za hranice 25.8.48.Ks.
USTB-31195/	48 OStb Olomouc čj.3090/48 ze 14.5.48: Oznámen stát.zast. v Olomouci pro zločin dle § 2 z.n.o.r..Uprchl illeg.s rodinou do zahraničí.Dne 2.4.48.bylo po nich zahájeno pátrání ve VKS. 16/9.48.Ks.
Ústb_43697/	48. Ostb.v Praze sděluje příp.z 2.7.48.čj.8873/Stb-48,že odsunutý Němec Dr.Alfréd Sokol zaslal dopis na adresu Marie Křížové do Olomouce v němž se zmiňuje o Dru Pospíšilovi,který má býti ve Frankfurtu v Německu. Tento je od 28.2.48 nezvěstný a byl vypsán ve VKS. čj.5760/48 k zatčení. 27.11.48.Chl.-

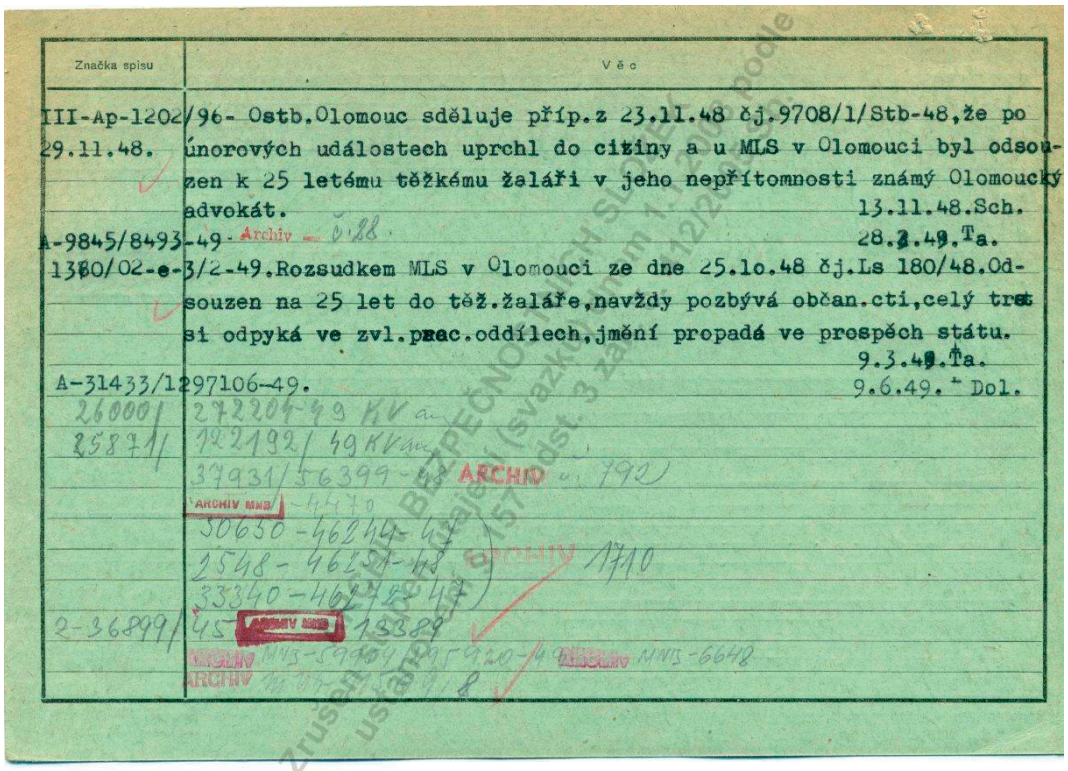

Značka spisu	Věc
III-Ap-1202/ 29.11.48.	96- Ostb.Olomouc sděluje příp.z 23.11.48 čj.9708/1/Stb-48,že po únorových událostech uprchl do cizíny a u MLS v Olomouci byl odsouzen k 25 letému těžkému žaláři v jeho nepřítomnosti známý Olomoucký advokát. 13.11.48.Sch.
A-9845/8493- 1380/02-e-	49- Archiv - č.28. 28.2.49.Ta. 3/2-49.Rozsudkem MLS v Olomouci ze dne 25.10.48 čj.Ls 180/48.Odsouzen na 25 let do těž.žaláře,navždy pozbývá občan.cti,celý trest si odpyká ve zvl.prac.oddílech,jmění propadá ve prospěch státu. 9.3.49.Ta.
A-31433/1297106-49.	9.6.49. Dol.
26000/ 25871/	272204-49 KV a. 122192/49 KV a. 37931/56399-49 ARCHIV a. 792) ARCHIV MNB 30650-46244-47 2548-46251-48 ARCHIV 1710 33340-46248-47)
2-36899/	45 ARCHIV MNB 13389 ARCHIV MVS-59904 ARCHIV MVS-6648 ARCHIV

Archiv bezpečnostních složek, Svazky StB

už na hranicích. Řada jich byla nelidsky mučená, pozavíraná, někteří byli i popraveni, to on jistě věděl, nebo aspoň tušil, proto odtamtud odešel. Stal se pak řadovým uprchlíkem, jako jsme byli my.

Němci byli po válce totálně vyhladovělí, zničení a teď, kromě vysídlených Němců z Čech, se tam ještě začali po osmačtyřicátém shromažďovat čeští uprchlíci co utíkali před komunistama. Američani Němcům řekli, že tam přechodně musíme zůstat, dokud nebudeme prověřeni a nebude rozhodnuto, kam půjdeme dál. Americký kongres, nám Čechoslovákům v té době ještě nechtěl přiznat uprchlická práva. Mnozí kongresmani totiž vnímali Stalina jako jejich blízkého spojence, se kterým společně vyhráli válku, a to by pro ně znamenalo jít s ním do konfliktu. To trvalo až do konce léta 48, než uznali, že mnozí lidé v Československu jsou v životním nebezpečí, když tam zůstanou a přiznali nám statut uprchlíka. Takže náš život ve Schwabachu skončil v září 1948.

Tábory, už ve Schwabachu, ale i později v Ludwigsburgu navštěvovali takoví verbíři, náboráři, kteří chodili a ptali se lidí, jestli by se chtěli odstěhovat do Kanady, do Austrálie, do Itálie, to byla řada zemí. To byly ty hlavní místa, co si pamatuji. Lidem sdělovali podmínky, kolik měsíců nebo roků budou muset pracovat podle jejich řádu, než dostanou občanství té země. Kolik peněz můžou kde vydělat a další detaily. Naše volba byla od počátku jasná. Leo řekl, že se jede do Ameriky, nebylo nad čím rozvažovat. Měl příbuzné v New Yorku. To byl Frank Petrlak, bratranec Leovy matky. Kontaktoval ho a s jeho pomocí jsme později odjeli do New Yorku. S postavením uprchlíka, které nám bylo uděleno v srpnu 1948, jsme měli příležitost podat žádost do mnoha zemí v Evropě i jinde. Jakmile jsme tu žádost podali, tak pak už ten proces šel automaticky. Bylo nám řečeno, že až prohlídnou naše dokumenty, a dostane se na nás řada, tak nám řeknou kdy, a kterou lodí pojedeme.

Ludwigsburg

Do Ludwigsburgu nás přesunuli na zimu, ale strávili jsme tam téměř rok. Jako mladí manželé jsme dostali vlastní malý pokoj s manželskou postelí, s vařičem a nemnoha dalšími věcmi, které jsme potřebovali nebo našli. V těch barákách byla zima, ale vařič, který jsme měli, ten pokoj aspoň trošku prohřál. Ani tam ale nebylo dost jídla.

V našem pokoji, ono je to vidět na fotkách, jsou v pozadí vidět malůvky a čínské znaky, to je Leova práce. Častým návštěvníkem a kamarádem, který

Prof. Vladislav Brdlík uprostřed, nad ním Emil Ransdorf, vlevo Josef Mestenhauser, profesoři Busek, Král, Vyoral, Ulrich, Ludwigsburg, 1948 *archiv LP*

s námi bydlel již v táboře ve Schwabachu, byl Jiří Žežula. On, Antony a ještě jeden, myslím Bregha, to byli studenti letecké akademie v Hradci Králové. Komunisti je ze školy vyházeli, oni nemeškali a uprchli do Německa. A stejně jako my pobývali s námi v Ludwigsburgu a čekali, kam budou moci dále jít. Žežula byl velmi legrační, vytahoval různé vtipy a byla s ním pořád sranda. Ti kluci všichni skončili nakonec někde v Utahu a v Kalifornii.

V Ludwigsburgu existovalo několik uprchlických táborů, které byly mnohem větší než Arsenal. Jedním z nich byl kasárenský komplex Krabbenloch. Stovky lidí tam byly ubytovány ve třech velkých barácích a čekali, kam budou moci jít. Jeden z nich obsadila velká česká skupina, jinak tam byli Lotyši, Litevci a další, kteří utíkali před sovětským rájem.

Byla tam velká ošetřovna, kterou vedl dr. Moudrý a ještě jeden český doktor. Tam jsem si našla práci, celou tu dobu jsem pečovala o lidi jako zdravotní sestra. Bylo to možné, protože jsem za války takto pracovala dva roky v Sanatoriu Leova strýce dr. Roberta Pospíšila v olomoucké vile Primavesi. Práce nebyla náročná. Lidé měli rány a bolesti a léčili jsme to většinou aspirinem, a také jsme očkovali skupiny lidí, kteří odjížděli do nových zemí proti požadovaným nemocem. Žádné peníze jsem nedostávala, ale dostala jsem přídavky, jako třeba týdenní příděl chleba navíc.

Masarykova univerzita, Ludwigsburg, 1948

Zásadně mi pomohl kabát od maminky. Byl lemován kožešinou z křečka a byl výjimečně teplý. Přešla jsem v něm hranice a udržoval mě v teple zejména v těch prvních děsivých dnech po překročení hranic. Nakonec jsem se ho vzdala, když jsme se přestěhovali do Connecticutu. Ale stále mám tu kožešinu a nosím ji dodnes.

Leovi rodiče byli jednou z nemnoha výjimek, kteří mohli bydlet v Arsenalu, hned v pokoji naproti, kde obývali pokoj spolu s generálem Vlčkem s jeho paní a synem Zbyňkem. Ten žije někde u Washingtonu, stále nám od něj chodí vánoční pozdravy. Pan generál Vojtěch Vlček byl velmi milý člověk.

Arsenal Kaserne v Ludwigsburgu byly rezervovány pouze českým studentům, akademikům, profesorům a jejich příbuzným. To bylo hodně exkluzivní. Někdo měl skvělý nápad zahájit program přednášek určený dostupnými profesory. Ukázalo se, že je to největší řešení boje proti nudě a depresi. Přednášky se staly velmi váženými, dané členy Univerzity Karlovy a dalších českých univerzit, byly také velmi dobře organizovány. K 28. říjnu 1948 byla založena Masarykova univerzitní kolej československých studentů v exilu, zvaná také prozatímní Masarykova univerzita v Ludwigsburgu. Byly pořádány přednášky sice v omezenějším množství, ale v o to svobodnějším duchu. Myslím, že to byla

Studentský majáles, Ludwigsburg, 1949

důležité období pro další formování našeho exilu. Já jsem byla na mateřské v době našeho odchodu, čili studentem jsem tam ani nemohla být, ale Leo, který navštěvoval mnoho tamních přednášek vždy říkal, že během těch měsíců se hodně naučil, i proto, že ti učitelé byli výjimeční lidé.

Rektorem univerzity byl profesor Brdlík, a byli tam i profesoři, které měl Leo v Praze na Karlově univerzitě. Přednášky měly řádný režim, jako na normální univerzitě. Leo ležel na pokoji v posteli a pořád studoval angličtinu, španělštinu a další předměty tamní výuky. Na každý den si stanovil naučit se dvacet slovíček a já ho večer zkoušela. On je velmi systematický, je také rozhodný, on když se rozhodne, tak s rozvahou, ale potom už nic nemění.

Jarní majálesy které se konaly v Československu na univerzitách a některé i na gymnáziích, kde studenti hráli hry, tanec a gymnastiku a procházeli ulicemi v různých průvodech. Majáles se v Arsenalu obrátil v nevázanou zábavu a bláznivé aktivity, které uvolnily energii studentů, která byla zavřená po měsíce, v nejistotě očekávání neznámé budoucnosti. Emil Ransdorf, prezident naší studentské organizace, si zlomil nohu. On je ten se sádrou a transparentem. Proběhly různé pochody, hrály se hry, promluvy a proklamace probíhaly. Bylo to všechno jen fraška, ale všichni jsme se náramně bavili. Leo měl vždy největší zájem

Studentský majáles, Emil Ransdorf, Ludwigsburg, 1949

o legraci, v těch lágrech to byla ohromná psychická úleva. Neměli jsme zaměstnání, seděli jsme v tom táboře, dali nám trochu nějakého toho jídla. Ti, co mohli, chodili na přednášky na univerzitu, ale mimo to byly takové stavy deprese nebo co, a ty se nejlépe vybíjí, když se udělá nějaká legrace. Co on se i tady v New Haven nadělal, pranks, skopičin, na Yale.

O velikonočním pondělí se v našem pokoji objevil Žežula s kbelíkem vody. Seděla jsem po ránu na posteli, židle tam byly vzácné, jak se blížil, říkám, Jiříčku, přece bys mě nepolil, ale kdepak! Žežula nemeškal a celý kýbl vylil na mě a na naší postel… Namísto decentního polévání vodou to nakonec vygradovalo v mohutné orgie, studenti běhali s kbelíky a polévali kohokoli, kdo byl zrovna nablízku. Stalo se tak, že generál Clay, hlavní velitel amerických okupačních sil a jeho žena zavítali toho dne do Arsenalu na návštěvu. Kterýsi student, nevěda s kým má tu čest, nemeškal a vychrstl celé vědro vody na paní generálovou… Po počátečním šoku a překotném vysvětlování, byl generál viděn v šortkách, jak běhá s kbelíkem vody s cílem postříkat ty darebáky, co mu polili ženu. Generál Clay se tak zapojil do všeobecného veselí toho dne a byl pak mezi studenty nesmírně populární.

Bremerhaven, 1949

V Ludwigsburgu jsem organizovala sokolská cvičení pro děvčata, tančily jsme moravskou besedu a zpívaly moravské a slovácké písně, moc se jim to líbilo. A byli jsme pozvaní na americký piknik, měli jsme tam vystoupení v osmi děvčatech. Řekli, že se nás může být tak maximálně dvacet. Americký piknik to bylo hot dog, chicken wings, a oni očekávali, že půjdeme a vezme si každý jeden hot dog a půjde jíst. Ale to se vůbec nestalo, protože jsme my, co tam šli, soucítili jsme se svými kamarády, co tam nešli, takže si každý nacpal plné kapsy těch jejich hot dogů. Pak s tím někdo spadl do vody, byla to strašná legrace. Pak už nás ale nikdy nepozvali. To bylo jako bratrství v tom Ludwigsburgu.

Tam se sešla velmi kvalitní, silná společenství a tam se konstituovaly vztahy pro Ameriku, do dalšího života, že lidé o sobě věděli a byli spolu vzájemně ve styku, pomáhali si. To byla celoživotní přátelství. Dneska už jich je většina mrtvá, ale ze začátku jsme spolu velmi komunikovali, protože jsme potřebovali češtinu, to nám chybělo. Všichni se tak nedokázali naučit anglicky.

Jeden se třeba stal číšníkem v hotelu Waldorf Astoria v New Yorku na Manhattanu. Dotáhl to tak daleko, že se stal vedoucím unie číšníku toho hotelu. Tam byly takové reprezentativní sály, které se používaly pro zvláštní události, tak tam jsme díky němu měli na silvestra několik let, a také krásný velký ples.

General Blatchford, Bremerhaven, 1949

Přišli tam všichni Češi, i starousedlíci co bydleli kolem dokola na horním Manhattanu.

Z Ludwigsburgu jsme počátkem července 1949 odcestovali do Bremerhaven. Na nádraží se s námi přišli rozloučit Leovi rodiče, generál Vlček s paní a synem Zbyňkem, spousta přátel a dívky, které byly členkami Sokolské gymnastické organizace, kterou jsem v Arsenalu vedla. Dostala jsem od nich kresbu starého hradu Ludwigsburg, na památku s věnováním.

Bremerhaven

Bremerhaven, to byl velký, rušný přístav na severu Německa, obsazený americkými silami. Tam připlouvaly lodě z Ameriky, které přivážely vojáky a dodávky do Evropy. Zpět se vracely mimo jiné i s novými americkými přistěhovalci. Několik dní jsme tam čekali na naši loď. Mezitím jsme se setkávali s lidmi z jiných uprchlických táborů rozesetých po Německu a vznikaly tam nová přátelství. Bylo to zajímavé nové prostředí. Najednou se v nás všechno uvolnilo, období čekání a stagnace končilo. V Bremách bylo několik dalších sběrných táborů pro lidi čekající na své lodi, které je odvážely do všech koutů světa. Po

Bremerhaven, 1949

týdenním čekání přišel konečně den, kdy jsme nastoupili na naši loď a vydali se do Ameriky.

General Blatchford, byla vojenská loď, která se zúčastnila bojů s Japonskem v Jihočínském moři a nyní sloužila k přepravě vojsk a uprchlíků přes Atlantik. Byla vyrobená v Seattlu během druhé světové války, čili nikoliv pro přepravu osob. Byla to rychlá, obratná loď. Houpala se nahoru dolů a lehce projížděla bočními cestami, což při vplutí na otevřené moře způsobilo, že jsem dostala mořskou nemoc. Když to šlo, ležela jsem na palubě na čerstvém vzduchu, a bylo mi strašně zle. Těch deset dnů jsem nebyla schopná pozřít jídlo, to nešlo, to šlo okamžitě ven. Bylo to deset dnů příšerného utrpení.

Jako vojenská loď nebyl General Blatchford vybaven kajutami. Ženy a muži spali odděleně v takovém podpalubním prostoru na patrových palandách. Já jsem sdílela prostor s dalšími padesáti ženami. Většina z nich byla nemocná stejně jako já a všechny jsme si přály, aby už ta noční můra skončila. Kapitán lodi nás vyzval, aby si každý našel něco, čím by na lodi mohl být užitečný. Chtěla jsem se starat o malé děti, cosi ve smyslu denní péče. Ale jakmile se loď ocitla na otevřeném moři, zůstala jsem nemocná až do Ameriky. A ty děti se spíš naopak staraly o mne.

Jiřina Moravcová, Bremerhaven, 1949

Studenti Zázvorka a Žikeš, General Blatchford, 1949

Leo byl umístěn v sekci pro muže, sám si plavbu perfektně užíval, nic mu nebylo. Poznával se s novými přáteli, vymýšlel skopičiny a vychutnával si ty spousty skvělého jídla, které byly k dispozici. Leo s gustem vypráví příběhy o ostatních, kteří zvraceli přes zábradlí a vysloužili si kapitánovo velké opovržení.

Odjíždíme z Evropy do zcela neznámé země, nejisté budoucnosti, plné neznámých lidí. Něco, nad čím lze skutečně uvažovat, a jsem si jistá, že všichni tito cestující měli podobné myšlenky. Mezi těmi, kdo se ukázali být velmi

Zdena Pospíšilová, General Blatchford, 1949

New York, 1949

důležití pro náš další život, byli tři mladí hoši, Žikeš, Křeček, Zázvorka. Studenti, kteří měli nejprve domluvenou práci na farmě v Nebrasce a poté studia na univerzitě v Oregonu. Leo si vzal jejich adresu a zůstali jsme s nimi ve styku. Když jsme byli v Texasu a chtěli se dostat z toho pekelného prostředí, Leo se s nimi spojil a jejich sponzoři nás později přivedli do Oregonu.

New York

Amerika, New York, to pro mě zprvu neznamenalo vůbec nic, protože jsem prozvracela celých 10 dní na lodi. Byla jsem ráda, že stojím na pevnině, a že už se to kolem mě nekolíbá. Přistáli jsme v Bostonu myslím 26. července 1949.

Poslední den na lodi, když už jsme přistáli, na samém konci toho šíleného utrpení, jsem se konečně postavila na nohy. Museli jsme ale prostát celý den ve frontě kvůli kontrole dokumentů, což jsem z posledních sil vydržela. Pak jsme prošli takovým můstkem ven a pamatuju si ty dámy z Červeného kříže, jak byly oblečeny v nějakých uniformách, držely košíky, v nich voskované krabičky, a v těch bylo čerstvé studené mléko a k tomu donuts, koblihy. To bylo moje první jídlo po deseti dnech, to mi strašně chutnalo. Stále si pamatuji tu chladnou sladkou vůni čerstvého jídla.

Československí exulanti po přistání v Americe, 1949

Lidé co vystoupili z lodi se rozdělili podle toho, kam kdo jede. Velká většina nás jela vlakem z Bostonu do New Yorku. Než jsme tam ale přijeli, bylo už dost pozdě. Navíc do NY se přijíždí tunelem, tak z newyorského panorama jsem neviděla nic. Takže na podobu toho města jsem nebyla vůbec připravená. Až když jsme vystoupili na Penn Station, tam co jezdí ty dálkové vlaky, a viděla před sebou newyorský downtown, naplno jsem si uvědomila, že jsme v úplně jiném světě.

První pocity to byla trochu nejistota, protože jsem nevěděla, co se stane, ale taky zvědavost. Viděla, jsem pak, jak jsme jeli tím autobusem, na Madison avenue, tam už byly mrakodrapy a bůhví co. Ten šofér autobusu, on byl strašně hodný a jmenoval nám ty budovy, jak jsme jeli nahoru na 73. ulici ke strýci. Mně to tenkrát samozřejmě nic neříkalo. Dolů se jelo po 5. avenue, kolem Central Parku, jsou tam zase jiné velké budovy, zatímco na Madison avenue, to byly spíš činžáky a obchody. To byly obrovské domy, stavby, já předtím nic takového neviděla…

Bylo to něco úplně jiného, nezvyklého, nesrovnatelného, ten prostor, ty nezvykle vysoké budovy, mrakodrapy, to bylo jako v nějakém vidění, ty

New York, 1949

New York, 1949

neuvěřitelné aleje těch budov, člověk měl pořád strach, koukal, aby to na něj nespadlo… a ti lidé, všude okolo byli hrozně hodní, to bylo úžasné.

Ten pocit… Nevíte, co bude… Mně to připadalo, když už jsme byli na pevnině, jako nějaké dobrodružství. Pořád jsem neměla pocit, že jsem opustila vlast i rodinu, to mi nějak nedocházelo…

Manželův dědeček Petrlák byl hrozně bohatý a moc hodný člověk. On se staral o děti ve své široké rodině, které nějakým způsobem přišly ve válce o příbuzné. A tomuhle newyorskému strýci Petrlákovi, což byl bratr manželovy maminky, dal nějaké peníze na cestu do Ameriky. On tam působil jako řezník na Madison Avenue a měl byt na 73. street v takovém Brown Stone House.

Když jsme přijeli, to byl pěkný zmatek. Petrlákovi podepsali takový glade, kde se zavázali, že se o nás budou starat. My jsme přijeli s jednou židovskou organizací, vylodili se v Bostonu, dali nám každému dva dolary a řekli, že pojedeme vlakem do New Yorku, kde nás mají čekat ti příbuzní. Lidé z naší lodi, většina jich během dvou hodin po příjezdu na Penn Station zmizela, a zbylo nás tam asi tucet, a naši příbuzní nikde. Vedoucí, který nás organizoval říkal, „podívejte se do telefonního seznamu, oni musí mít telefon." Já jsem hledala, a nic, žádný telefon, nic nebylo. Nakonec nás zavedli do hotelu, kde jsme přenocovali. Ten

New York, 1949

hotel měl ale okna pod tou High Line a celou noc nad hlavou námi jezdily vlaky. To bylo dobrý přivítání do New Yorku.

Druhý den, protože jsme neměli kam jít, tak vedoucí nám poradil, jestli máme jejich adresu, že tady jede autobus, po Madison Avenue nahoru, tak jsme jeli až na tu 73. ulici. Úžasný byl ale šofér v autobuse, protože když jsme řekli, Leo už celkem uměl anglicky, že nevíme kde to a co je, řekl abychom si v klidu sedli, že nám řekne, až ta ulice přijde, a kam pak máme dále jít. Tak jsme našli ten strýcův dům, ale tam nikdo nebyl. Takže to najednou vypadalo všelijak, oni museli vědět, že přijedeme, ale co se mohlo stát?

Leo, protože Pospíšilova rodina byli všichni velcí sokolové, měl adresu na českou sokolku Provazníkovou, to byla slavná náčelnice. Ona přišla o pár měsíců dřív než my a bydlela kousek na 70. ulici takže jsme se tam šli podívat. Říkali jsme jí, co se stalo, ona sice měla sympatie, ale nemohla nám vůbec pomoct, takže jsme sedli zase na autobus a jeli jsme zase zpátky na Penn Station.

A kdo tam nebyl, tam byli dva mladí lidi, Lilly Petrlak se svým přítelem. Ti tam na nás už od rána čekali. Jak my jsme ráno odjeli, oni přišli a tak se ukázalo, že v dobu, kdy my jsme přijeli si strýc koupil letenku a odjel se svojí manželkou do Československa na dovolenou. Lilly byla už provdaná, její manžel byl

New York, 1949

napůl indián, opravoval ledničky. Byli hrozně laskaví a snažili se udělat pro nás, co mohli. Vzali nás do toho bytu. Vzali nás také s přáteli na pláž na Long Island a na Sochu Svobody.

Tam, co bydleli Petrlákovi, kolem 70. ulice, to byla česká čtvrt. To bylo pro mě neuvěřitelné, ti starousedlíci, nejvíc jich bylo asi ze dvacátých let. Oni už nemluvili česky, míchali český slova, anglický, skloňovali, časovali, jak to bylo

Zdena Pospíšilová, Lilly Petrlak se svým přítelem, New York, 1949

New York, 1949

česky, tak bylo to anglicky. Já jsem byla hrozně citlivá na řeč, to mě dohánělo k šílenství, oni prostě měnili ta slova do angličtiny, nebo anglický do češtiny, jak je napadlo. Ta jejich řeč to bylo pro mě doslova utrpení.

Prostřednictvím programu pro studenty jsme dostali stipendia do New Yorku na Kolumbijskou univerzitu pro Lea a na Hunter College pro mě. Příští den jsme šli na ty univerzity, a tam vysvitlo, že ta podpora, co nám slíbili, že to znamená jen odpuštění školného poplatku, ale jinak, že si musíme najít nějaké bydlení a zaměstnání, abychom tam mohli žít a studovat. Takže na studia jsme si nejdřív museli vydělat. Čili to zásadně měnilo naši situaci.

Byt u Petrláků byl uzounký, vpředu měl dvě okna, kde byl obývací pokoj, za tím byla uprostřed kuchyně bez okna a vzadu byl další poměrně malý pokoj. To byla ložnice, dvojpostel a úzký průchod na WC se sprchou za ložnicí. Oni nám nabídli, že můžeme spát v té ložnici, protože strejda a teta tam nebyli, a oni spali v tom obýváku, ani nevím na čem.

Takže, když jsme šli na tu Kolumbijskou univerzitu a tu druhou, už jsme věděli, že za žádných okolností nemůžeme využít jejich pozvání, tam absolutně nebylo místo. Naším zájmem tedy bylo sehnat práci a bydlení. Celý týden jsme pak strávili běháním po úřadech, byli jsme u židů, byli jsme u presbitariánů,

New York, 1949

u katolíků… New York, to bylo zprvu jako v neuvěřitelném bludišti, ve kterém se musíte zorientovat. Ale co bylo skvělé, že Manhattan je tak krásně a přehledně zorganizovaný, že tam se prostě nemůžete ztratit. Každopádně z nějakého prohlížení New Yorku celkem nic nebylo. Já jsem si pak newyorské krásy užila, až když jsme se později vrátili z Oregonu.

Po návratu z Oregonu jsme za Petrlákovými přijeli autem do New Yorku. Oni byli hrozně fajn, a byli jsme tam pak párkrát. A pokaždé když jsme tam

Cestou Středozápadem, 1949

přijeli, tak strýc byl řezník. To byly řízky, steaky, polívka… Já jsem vždycky umírala, a nemohli jste říct, že už nemůžete, to by byla urážka. Já se pak bála, jsem říkala, že tam už radši nepojedeme, já už ty smažený játra nemohla jíst… Lilly se pak narodil kluk a holka a když se ten kluk ženil, tak jsme byli pozvaní. Na Long Islandu byla větší česká komunita, tam byla ta jejich svatba. Takže tam jsme viděli všechno, co ta česká komunita v Americe dokáže…

Texas a Michigan

Leo brzy rozhodl, když viděl situaci u Petrlákových, že tam nemůžeme zůstat, tak že pojedeme do Texasu. Přes National Catholic Welfare Conference Leo dostal nabídku pracovat jako kovboj na farmě Rancho del Sol, nějakých třicet kilometrů od Austinu. Plukovník Philips se jmenoval ten majitel, odešel do penze a koupil si ranč. Měl v úmyslu chovat tam koně a chtěl, aby se to tam vyčistilo a celkově upravilo… No, měli jsme zůstat raději v New Yorku. Židi nám nabízeli práci, pro mne také kuchyni. Já říkala, že neumím vařit kosher, ale to jim nevadilo, že se to prý naučím. Leo tam mohl dělat zahradníka a šoféra, a nabízeli mnohem lepší podmínky, každou středu volno, každý druhý víkend volno,

Texas, 1949

i lepší plat, skoro dvakrát tolik co v Texasu. Jenže Leo chtěl být kovbojem, tak jsme jeli do Texasu.

Plukovník Philips nám zaplatil cestu, jeli jsme tam vlakem celý den. Když jsme vystoupili na nádraží v Austinu, zalilo nás příšerné horko, 110 stupňů ve stínu. Vlak byl klimatizovaný a my tak neměli šanci zpozorovat změnu klimatu. Na vstupních dveřích nádražní budovy stálo: „ONLY FOR WHITE" a na konci budovy byly dveřmi pro černé. To na mne zapůsobilo opravdu děsivě, nedobře a měla jsem sto chutí se vrátit.

To byla velmi katolická rodina, ten collonel byl hrozně fajn člověk. Oni nás ale přivítali… My jsme přijeli po té dlouhé cestě unavení na smrt, teď to vedro, a paní nám nabídla na talíři párek, housku a tři kuličky hrozna. Oni byli hodní, ale jejich mentalita byla úplně jinde. Vzali nás v neděli do katolického kostela, a ona to byla obyčejná hala se židlema. To byl další šok, protože to byly řady židlí, a jinak nic, žádná výzdoba, úplně cosi jiného než co jsme znali od nás.

Já jsem vařila v kuchyni, nebo prala plenky, protože paní měla dvě malé děti a třetí na cestě, nebo jsem žehlila košile Philipsovi, který jich za den spotřeboval několik. Leovi se tam ale náramně líbilo, protože on byl cowboy v Americe. To bylo něco! On by tam byl zůstal, jemu se tam líbilo… Vysekával keře na zahradě a jezdil na koních, staral se o ně, učil se střílet chřestýše, on byl ve svém živlu.

Gregarek farm,
Leopold Pospíšil (vlevo),
Michigan, 1949

Nakonec jsme napsali do Michiganu, to byl nějaký kontakt ještě z Německa. Ujal se nás tam pan Gregarek, původem Slovák. Měl farmu v Charlotte, bylo mu 45 let, měl ale zdravotní problémy a farmě se nemohl naplno věnovat. On měl mladší sestru, to byla sekretářka, bratra, ten byl profesorem v Coloradu a starší sestru, to byla učitelka v Detroitu. Jeho maminka byla po operaci, těžce nemocná a jeho tatínek, ten seděl většinou na schodech u domu. Já myslím, že on pil. Ti rodiče přišli někdy ve dvacátých letech a museli tedy těžce dřít, protože domoci se v jedné generaci tak obrovského majetku nebylo jinak možné. A také byli chytří, uměli hospodařit. Měli dvě stě krav na pastvě a čtyřicet krav ve stáji na mléko, pěstovali roztodivné rostliny, které jim vynášely strašně moc peněz, pole se zrnem, které nebylo na jídlo, ale bylo na semeno. On se vyznal, on tomu rozuměl, jenže to už nechtěl dělat.

Kansas City, 1949

Leo tam v noci jezdil traktorem, dřel jak blázen, dělal tam jako by to bylo jeho. Pracoval jako by byl doma na statku ve Vojnicích, zase byl ve svém živlu! Gregarek tam měl dva, tři deputátníky, kteří byli věčně na polích, ale sám toho moc nenadělal. On dobře viděl, že Leo se vyzná, že i při jeho mladosti umí hospodařit, že mu to myslí. Gregarek rozhodně chtěl, abychom tam zůstali.

Také řekl Leovi, „můžeš mít polovinu výdělku. Já se odjedu kurýrovat na Floridu, a ty to tady můžeš vést, dělat co chceš." Leo mu totiž vyprávěl o svém hospodaření ve Vojnicích za války, o chování nutrií, o zkoušení nových postupů pěstování a podobně. Hodně se spolu bavili o hospodaření. On říkal, že Leo má v zemědělství před sebou skvělou budoucnost.

Gregarek byl pak strašně zklamaný, když jsme mu řekli, že odjíždíme do Oregonu studovat. Když jsme odjížděli, byl úplně zničený. Ale snažil se, říkal nám, že kdybychom v Oregonu neuspěli, můžeme se kdykoliv vrátit. Protože on věděl, že v tom Texasu nám to špatně dopadlo, tak to mu dávalo šanci, že bychom se třeba mohli vrátit. Dal nám dokonce nějaké extra money na cestu.

Já jsem se tam cítila jako doma, jednak počasí bylo skoro tak jako v Čechách. Krásný barevný podzim už začínal, mohla jsem tam mluvit česky a všichni mi rozuměli. Jeho sestra mě vpravovala do angličtiny, a také jsem mu konečně navařila švestkové knedle a vůbec české jídlo, z čehož byl v sedmém nebi.

Oregon, 1949

Já sama jsem tam dost přibrala, protože to bylo poprvé, kdy jídla bylo neomezeně. Oproti Texasu a celé té předchozí anabázi to bylo úlevné. Už jsem si dokázala představit, že bychom tam zůstali. Chyběla by mi tam určitě kultura, protože do města, do divadla to bylo daleko, to bychom žili hůř než ve Vojnicích. Také univerzita v Ann Arbor byla daleko, dobře hodinu cesty autem…

On, Gregarek, nám potom dlouho ještě psal, pořád doufal, že bychom se mohli vrátit. Až když Leo dostal doktorát na Yale, tak už se neozval. Škoda, že jsme se tam nikdy nezastavili, zajímalo by mne, jak to tam bylo s nimi dále.

Oregon

Ti tři kluci, co je Leo poznal na lodi, Žikeš, Křeček, Zázvorka, tak s těmi jsme zůstali v písemném styku. Napsali Leovi, že jsou v Oregonu na univerzitě, on jim odepsal, že jsme to v Texasu zabalili a teď sedlačíme v Michiganu. Na to nám okamžitě zavolala nějaká paní Munková, která pracovala v dobročinné organizaci Five Downtown Portland Church. Ona pomáhala i těm třem klukům. Říkala, že se máme vykašlat na farmaření kdesi „in the middle of nowhere“, že musíme studovat, aby z nás něco bylo. A že začíná semestr a ona pro nás má

Oregon, 1951

ještě dvě místa na univerzitě v Salemu, což je hlavní město státu Oregon, a že nám zaplatí cestu a pomůže do začátku.

My jsme od počátku chtěli studovat, to byla naše priorita, takže jsme se po domluvě s panem Gregarkem vydali se do Oregonu. Cestu jsme pojali jako výlet. Autobus udělal mnoho zastávek, při nichž jsme se mohli dostat ven z autobusu a projít se kolem. Bylo to sice trochu únavné, ale také báječný způsob, jak vidět Ameriku. Byli jsme v Oregonu a na začátku nového života.

Po příjezdu paní Munková, přes tu svou organizaci, pro nás zařídila stipendium na univerzitě a další potřebné záležitosti a my mohli začít studovat. Ona dobře věděla, z jaké je Leo rodiny. Věděla, co dělal jeho otec. Ona byla nějak spřízněná s Masarykovou rodinou, to byli lidé vysoké kultury… Nad to byla skvělý organizátor, takže když jsme přijeli, tak zavolala nějakým senátorům nebo komu, a uspořádala obrovský banket na naši počest. Tam jsme poznali senátora Morse, se kterým později Leo jezdil po Oregonu a dělal s ním přednášky o situaci v poválečné Evropě, v Československu a o nebezpečí komunismu pro nějakou místní nadaci.

Paní Munková spolu s manželem přijela do Ameriky už před druhou světovou válkou. Byla sekretářkou Alice Masarykové, a František Munk za války

Egbert S. Oliver, Oregon, 1950

vedl UNNRA v Londýně, kde tenkrát bydleli a když skončila válka, tak už se do Čech nevrátili, a odjeli do Ameriky. On se stal profesorem na malé, ale v Oregonu velmi známé univerzitě. Profesor Munk mluvil úplně nádhernou češtinou a to už byli několik let obklopeni pouze angličtinou. Tak první má otázka byla, „jak je to možné, že pořád mluvíte tak krásně česky a ti druzí už mluví tak šílenou hatmatilkou?“ „Víš, Zdenko, na to musíš dávat pozor, nesmíš se tomu poddat, někdy je to snadnější říct to anglicky, než myslet na to jak to říci česky nebo jak vytvořit tu větu, to nesmíš dělat a říct si zásadně a nepoužívat těch cizích slov jak v češtině, tak v angličtině,“ odpověděl. A já jsem si to vzala k srdci.

Munkovi bydleli v Portlandu. To je překrásné město vystavěné na takových kopcích. Bydleli úplně nahoře na kopci, a dole údolím protéká Columbia River, to je obrovská řeka. Z jejich domu byl neuvěřitelný, překrásný výhled na celé údolí a špičky těch tamních sopek třeba Mount Saint Helene. To je skutečně nádherné město, trošku jako Praha. Vystavěné na kopcích, ne na rovině, jak třeba Paříž, to je nezajímavý město, tam to je všechno na rovině.

Když jsme se usadili na Willamette university, tak po sedmnácti měsících hladu, jen brambora, polívka, já se mohla konečně najíst. Já jsem jedla, co jsem viděla, až mi z toho narostlo břicho. My máme fotku, tam vypadám jak balón. Najednou jsem přibrala nějakých dvacet kilo. Tak mě to břicho narostlo, že si

Oregon, 1950

povídám, ok, tak to jsem těhotná, to bude bejby a jsem šla k doktorovi. Ten mě prohlídl a sdělil, že ne, že to je tuk! To byl strašný trapas, protože paní Munková a ostatní už sháněli kočárek, šatičky, výbavu… a takováhle byla skutečnost. Když jsme přijeli do Salemu, šla jsem k doktorovi, ten mi dal pilulky k užívání a mě se až po osmnácti měsících obnovil menstruační cyklus, tak se mé tělo vyrovnalo s tím šokem z životních podmínek v táborech.

V Oregonu to bylo zpočátku dost nepříjemné, protože metodistická škola, kterou jsme navštěvovali, byla velmi konzervativní. Tam děvčata chodila ve stejných sukních a bílých blůzkách. Každá jich měla dvanáct ve své skříni a určitých pár druhů bot. Bylo to dost uniformní. Dostala jsem takové bílé sandály a jiné boty už ne. A ty šaty co mi dali, taky žádná sláva. Ředitel té školy, pan Smith, který byl současně i knězem metodistické církve, vedl i modlitby

Oregon, 1951

a záležitosti, co patřily ke kostelu, co byl součástí univerzity. V Oregonu byly tři univerzity, které přijaly české uprchlíky. My jsme byli na Willamette University a pak byly ještě ty další, kde studovali Zázvorka, Žikeš a Křeček. Víc Čechů z naší emigrační vlny tam už nebylo, nebo jsme o nich nevěděli.

Salem je město v širokém údolí řeky Willamette. Hory tam nebylo víceméně vidět, tak byly vzdálené. Kdežto v Eugene, kde jsme bydleli ty další dva roky, byly hory úplně na dosah. Jedna byla přímo ve městě, jeho součástí, a druhá hned za městem. Tam už byli i medvědi a horští lvi, rysi, to už byla divočina. V Eugene byli i nějací Češi. Jednou přijel starší pár Čechů, starousedlíků, a pozvali nás k nim na oběd. Česky mluvili už dost mizerně. Měli auto, které sotva jelo, stěrače nefungovaly, takže jsme museli co chvíli vyskočit a utírat sníh,

Oregon, 1952

protože právě začalo sněžit. Bylo to legrační. Tam když napadl sníh, tak to byla velká událost, protože tam v zimě normálně nesněží, tam pouze prší.

Oregon to je stát pikniků, tam jsou všude možně v lesích taková místa, která jsou zařízena pro piknik, velké stoly, lavice, ohniště pro opékání, grilování, dokonce s připraveným nařezaným dřevem od lesáků, aby jim lidi neřezali dřevo v lese, to bylo skutečně neuvěřitelné. Lidé nás tam dost zvali mezi sebe, a na výlety, dokud jsme sami neměli auto. Ttakže my jsme to tam opravdu důsledně procestovali. Tam nebylo cizinců, my jsme byli rarita. My tam byli jenom mezi samými Američany, a to byla pro nás obrovská výhoda, ti lidi o nás měli opravdový zájem. Ukazovali nám co dělají, jak dělají, jak žijí, jak bydlí, ačkoli vůbec neměli ponětí o nějakém Československu. Hodně na výlety nás bral také můj učitel angličtiny Egbert S. Oliver, nebo naši spolužáci ze školy. Čeští starousedlíci nás zvali mezi sebe, třeba na piknik, tam byla skupina, ti už ani neuměli česky.

Celé léto 1950 jsme strávili u paní Poppleton. Byla to zámožná vdova, měla dceru a dělala nám maminku. Ona také patřila do té katolické organizace. Měla veliký dům v Portlandu, kde jsme celé léto bydleli. Trochu mě terorizovala, ale ona to všechno myslela moc dobře a chtěla pro nás všecko to nejlepší. Byla to

Oregon, 1951

taková rázná žena. Vlastnila velký železářský obchod v Portlandu. Půjčila nám také na dva týdny její weekend house u moře u Haystack Rock, to bylo úžasné, tam jsme se jen koupali, slunili a měli se náramně. To bylo až na samém konci prázdnin.

Já jsem o prázdninách pracovala v tamní nemocnici. To jsem většinou vynášela mísy, protože jsem byla na tom nejnižším stupni. Ale to mi bylo jedno, protože jsem měla za sebou už dva roky dva roky práce u chirurga, Leova strýce Roberta ve vile Primavesi, takže mě to bylo jedno. Ti pacienti tam mě měli rádi, protože jsem na ně byla příjemná. Já věděla, že za dva měsíce skončím a půjdu pryč. Kdežto Leo, ten za tu dobu vystřídal tři zaměstnání. Nejdřív pracoval jako hrobník. Tam se ale nějak strašně pohádali, myslím kvůli Hitlerovi, nebo Stalinovi, tak se naštval a skončil tam. Pak dělal chvíli v nějaké továrně na rajčatovou šťávu a nakonec si našel místo kostelníka u presbitariánů.

V Eugene se nám později nabídla možnost práce i s ubytováním v Manor Motel, proto, že jsme byli studenti a uměli už slušně anglicky. Tam bylo nějakých čtyřicet pokojů na dvou poschodích. Měli jsme tam kuchyňku, pokoj, a vedle takovou malinkou ložnici, kde se nadalo moc pohnout. Pan Davis, majitel motelu, tam byl přes den a my tam hlídali v noci, v sedm večer nám předával službu. Chtěl po nás taky, abychom neubytovávali černochy, což oni se moc ani

Oregon, 1950

neodvážili, žádat u ubytování, ale mám dojem, že Leo to někomu, kdo vypadal slušně na zapřenou dovolil. Ale to Davis nechtěl, to nikdo tenkrát nechtěl. Pan Davis byl legrační, stál na recepci za pultem, a jak někdo vešel dovnitř, tak on hned vyběhl, s rukou nataženou, „vítám vás, příteli, You welcome, my friend," a hned „Buddy sem, Buddy tam".

Když jsme bydleli v Manor motelu, tak se rozneslo, že jsme studenti z Československa. Přišel redaktor s fotografem Oregonských novin a udělal s námi velký článek. Leo jim řekl, že máme dítě v Československu. Já jsem měla hrozný strach, že to neměl říkat, protože jsem se celou dobu bála, aby nám tu naši holčičku komunisti nevzali. Ani domů jsme nepsali, nechtěli jsme našim doma přitížit, protože, jsme uvažovali, když dáme našim doma vědět, kde jsme a co děláme, oni jim Zdeničku seberou a dají ji nějaké rodině k adopci a my ji už navždycky ztratíme. Nebo rodiče zavřou, že nám pomáhali. To bylo nekonečně dlouhé, tíživé dilema. My jsme díky Svobodné Evropě a lidem co přicházeli z Československa postupně po nás dozvídali, co tam ti komunisti provádějí. Takže toto trauma se vleklo a pronásledovalo nás až do roku 1956, kdy jsme po dlouhém zvažování rodině poprvé ozvali.

Z estébáckých archivů jsme se později dozvěděli, že si vedli na Lea spis, kde stálo, že od svých agentů mají zprávy, že k určitému datu roku, kdy jsme ještě

Manor Motel, Oregon, 1952

byli v Německu, se má tajně pro Zdeničku vrátit do Znojma a unést ji za hranice. Moji rodiče pak byli dva týdny v obležení tajnými policajty, což nám naši zpětně všechno vypověděli. Estébáci u rodičů co chvíli dělali prohlídky a hledali od nás nějakou poštu, zprávy a co já vím…

Teprve teď se od Zdenky dozvídám, jak to bylo opravdu nebezpečné. Jednou s ní dokonce musel jít můj tatínek do nějakého ústavu, protože z národního výboru na rodiče pořád naléhali, že dva staří lidé nemohou vychovávat tak malé dítě. Tatínek tam s ní tedy šel. Naštěstí se ho ředitelka ptala, jestli na to mají peníze, aby se o ni starali. On řekl, že ano. A ona mu řekla, „tak si ji vezměte zpět, my nemáme dost místa“. To Zdeničku zachránilo. Taky to, že ta paní byla poměrně rozumná, být tam nějaká kovaná komunistka, kdo ví, jak by to dopadlo. Tenkrát jsem měla opravdu strach, když jim to Leo všechno řekl, protože ten článek byl druhý den v novinách se všemi detaily.

Nedlouho poté nám jeden člověk poslal šek na dva tisíce dolarů. To byly tehdy velké peníze. Psal, že nám ve všem drží palce a že si nemáme kupovat hlouposti, že si máme koupit dobré auto, protože to je v Americe nutnost a dobrá investice. Leo na to neměl pořád čas, tak vydal rozkaz, abych šla a koupila nějakou starou herku, já jsem šla, vzala s sebou jeho spolužačku a to auto koupila.

My jsme přijely domů a Leo jen zíral, jak byl překvapen, co jsem to koupila. Protože my nakonec koupily fungl nový Chevrolette, pěkný, modrý, krásný. A ještě nám zbylo pár stovek.

Leo vždycky vynikal ve všem, protože on má ambice. Vždycky říkal, že musí mít samé jedničky, aby se dostal dál. V Salemu na Metodistické univerzitě, kde jsme byli, se dřel, aby všechno, co se vyžaduje, bylo perfektní. Takže skončil s vyznamenáním každý semestr, a proto mu ten profesor filosofie, kterou studoval, našel místo Eugene na Oregonské univerzitě. Ale musel se přesunout z filozofie, kterou nenáviděl na sociologii a antropologii, což bylo to největší štěstí v jeho životě. Miloval celý ten antropologický systém, všechny ty obory. Leo je velmi dobrodružný člověk, a to mu dalo šanci vyniknout.

Leopold Pospíšil, Cannon Beach, Oregon, 1950

Leopold Pospíšil – Doma v exilu

Leopold Pospíšil, Olomouc, 2013 *foto: Jiří Doležel*

„Tady Leo přestal fotit. Náš trip skončil, začaly jiné starosti a my se začali usazovat v novém působišti," říká paní Zdena o přesunu manželské dvojice na východní pobřeží Spojených států. Po úspěšném absolutoriu antropologie na University of Oregon si Leopold Pospíšil podává přihlášky na pět nejlepších amerických univerzit. Všude je přijat. Podle vysoce kvalitní katedry antropologie si vybírá Yale University, ačkoli pobírá poloviční stipendium, než by dostal na Harvardu. Předtím ještě společně s manželkou absolvuje prázdninový antropologický výzkum v pueblu indiánů kmene Hopi v Arizoně. Zaměřuje se na politické, sociální a právní uspořádání kmenové společnosti. Tento výzkum nelze bohužel doložit fotografiemi, neboť se nedochovaly.

Manželé Pospíšilovi se v září 1952 usazují v New Haven a navazují zpřetrhané styky s dalšími exilovými přáteli z uprchlických táborů, kteří se usadili na východním pobřeží Spojených států, převážně v New Yorku. V New Haven po několika letech a dvou změnách bydliště kupují třípatrový viktoriánský dům z roku 1890 se zahradou na Orange Street. Vila se stává místem častých setkávání s přáteli a dějištěm velkolepých silvestrů. „Leo vánoce a silvestry miloval, vždy dbal na to, aby se sešlo nejméně 40 hostů, aby bylo dost lidí, aby tam byli i tací, kteří se neznají a měl se každý vzájemně o čem dobře bavit."

Díky poloze domu to má Leo na univerzitu sedm minut chůze. Tím se mu splňuje další z jeho snů, nedojíždět daleko do práce, jak je to v Americe běžné. Jeho úroveň bydlení je vpodstatě srovnatelná s domovem v rodinné vile v Olomouci. Je to pro něj jakoby chodil do práce do tátovy advokátní kanceláře v centru města. Mnoho času tráví na původně zanedbané zahradě u domu, kterou kompletně rekultivuje a mění ji na půvabnou zahradu s lesoparkem. Prací

Silvestr u Pospíšilových v New Haven, 1960

na zahradě relaxuje a odpočívá od intelektuální činnosti. Toto vše mu dává tolik potřebný pocit jistoty. „Leo u té práce dlouho nevydržel, on vždycky tak dvě hodiny něco psal a pak musel na zahradu. Něco tam podělat, mysl si odpočinula a pak zase zpátky ke stroji a psát, tak on to praktikoval a byl v tom velice úspěšný," říká paní Zdena.

V roce 1956 přichází na svět dcera Mira a Leopold se Zdenou se poprvé odvažují kontaktovat rodinu v Čechách. Jejich největší starost je upřena na dceru Zdeničku. Když ji opuštěli byly jí dva roky. Teď jí je deset a je v péči rodičů paní Zdeny ve Znojmě. Nejhorší ohrožení ze strany komunistické Státní bezpečnosti má za sebou, ale tajní na ni z povzdálí stále dohlížejí. Manželé Pospíšilovi celou dobu sledují situaci v Československu na dálku skrze vysílání Svobodné Evropy a zvěsti přátel z exilu. Po revizi kultu osobnosti v Sovětském svazu v roce 1955 a nastalém opatrném uvolňování poměrů v Československu o sobě nakonec dávají Leo se Zdenou domů vědět. Doma zpráva zapůsobí jako blesk z čistého nebe. Rodině v Československu rozesílají spoustu darů a pozorností. Dlouhých osm let celá široká rodina v komunistickém Československu žila v nejistotě a v dohadech o osudu dvou manželských párů, které překotně utekly za hranice v březnu 1948. A teď se ví, že jsou šťastně zabydleni v Americe.

Leopold Pospíšil se od září 1952 věnuje doktorandskému studiu antropologie na Yale University. V létě 1954 odjíždí na svůj druhý antropologický

Aljaška, 1957

výzkum. Podniká roční misi do neprobádaných území na Nové Guinei, kde provádí výzkum papuánského kmene Kapauku s cílem probádat kulturu kmene v její úplnosti se zvláštním důrazem na právo, sociální a politické struktury a jejich uspořádání, jakož i na ekonomiku.

Aljaška

Léto 1957 tráví terénním výzkumem života eskymáckého kmene Nunamiut oblasti Brooks Range (Brooksovo pohoří) na Aljašce. Předmětem zájmu je opět kultura, politické, právní, sociální a ekonomické uspořádání kmene. Výzkum je placen armádou Spojených států, a Leo se proto také zabývá možnostmi přežití v extrémních arktických podmínkách. „Zkoumal jsem způsoby přežití v Arktidě. Třeba jsem zjišťoval, jak Eskymáci dělají pasti. Kdyby byli američtí piloti sestřeleni na Sibiři, tak oni se nesmějí prozradit střelnými zbraněmi. Některé ty pasti jsou primitivní, ale nesmírně účinné. Jak ulovíte vlka za použití minimálních prostředků? Jednoduše. Vezmete naostřený nůž, namažete jej krví, třeba i svou vlastní a necháte zamrznout. Přijde vlk a začne nůž olizovat, rozřeže si jazyk, vykrvácí. Je to kruté, ale vám to dává možnost přežít. Vlk je pro eskymáka důležitý. Jeho kožešina se neorosí, tudíž nezamrzá. Proto naše válečné námořnictvo používá právě vlčí kožešiny a pro takového sestřeleného pilota je to jeden z prvků, který vede k jeho přežití.“

„Eskymáci žijí v paleolitické době, staré době kamenné, poněvadž jsou jenom lovci, rybolovci a sběratelé. Jedí větvičky z vrby, a to je tak jediný keř, co tam roste. To je tundra, stromy nebo keře tam nerostou. Ty vrby rostou na břehu těch toků, potoků, kdežto dál už to je vše zmrzlé, to je permafrost. Oni jsou

Aljaška, 1957

ale tlustí, víte, Eskymáci, to je ironie, po té zimě, jsou hrozně tlustí, jedí, to je strašné, samý cholesterol. Tuk z velryb, tak to chlastají, to se člověku dělá špatně jenom se na to dívat… Tak tam jsem je studoval v těch horách Brooks Range, poněvadž tam nebyli vůbec vystavení západní civilizaci. Sami o sobě nemají k nikomu přístup. Tam nebyli misionáři, tudíž ani křesťanství, a oni si zachovali své animistické náboženství.

Opěrným bodem je Leo Pospíšilovi základna amerického letectva Point Barrow umístěná na nejsevernějším cípu Aljašky. Leo na sobě v rámci výzkumu opakovaně podniká řadu pokusů. Například se noří do ledové vody se zapnutými stopkami a sám na sobě zkouší co snese lidský organizmus se slovy „až omdlím, tak mě vytáhněte“ (str. 106). Toto zobrazují dokumentační snímky, kde je fotografován druhou osobou. Fotografie z Aljašky zachycují odhodlaného mladého muže vstupujícího do ledové lázně, nebo jinde kráčejícího s úlovkem opeřence a loveckou puškou v pusté krajině. Dochované fotografie jsou však spíše vzpomínkového rázu, či dokladem o jeho přítomnosti na expedici.

Nová Guinea

Zásadním se pro Leo Pospíšila však stává výzkum kmene Kapauku na Papui-Nové Guinei, kam se opakovaně dále vrací v letech 1957, 1959, 1962 a ještě dvakrát ve druhé polovině sedmdesátých let. Spolu s předchozím iniciačním ročním výzkumem z let 1954–1955 v kombinaci s propojením antropologie a práva vzniká komplexní pohled na uspořádání kmenové společnosti. Leopold Posíšil se stává zakladatelem nového vědního oboru – právní antropologie. Výzkumu jsou plně podřízeny také pořizované fotografie. V rámci vědecké práce má Pospíšil zcela jiné ambice. Technická i obsahová kvalita těchto snímků

Nová Guinea, 1955

je nesrovnatelně nižší, než u subjektivního fotografování každodenního života v exilu z předchozího období let 1948–1952.

V prostředí odlehlé kmenové společnosti na Nové Guinei však fotografuje jako jeden z prvních fotografů a přináší (spíše odbornému světu) svědectví o životě na dosud neprozkoumaných místech světa. Z fotografií pro jejich statičnost a slabou technickou kvalitu nelze bez popisek dobře vyčíst, co se na nich odehrává. Můžeme to jistě přičítat složitější orientaci v dějích izolované kultury, jistě však také faktu, že se Pospíšil mimo fotografie věnuje rovněž filmování, a snaží se předmět výzkumu zaznamenávat více na filmový pás. Kvalita jeho fotografií je neporovnatelná s mnohými etnografickými fotografy, například z časopisu National Geografic, kteří se do míst dostávají v následné době vybaveni špičkovou technikou, vedeni přímo cílem přivézt technicky dokonalé snímky zpravující vyspělý svět o neznámé kultuře. Z Českých fotografů se na místa dostává v šedesátých letech například etnograf Miroslav Stingl, který tuto kulturu přibližuje československým čtenářům ve svých knihách.

„Druhým společenským stupněm pro mé bádání byla neolitická společnost, tzn. mladší doba kamenná. Pro poznání této společnosti jsem odešel na Papuu-Novou Guineu, ale potřeboval jsem takovou společnost, která doposud neviděla bělocha. Takové kmeny jsem nalezl ve vnitrozemí, v oblasti, která nebyla dokonce ani zmapovaná! Jednalo se o část nejvyšších hor Pacifiku, kde se nalézá Mount Carstenz, a tak jsem šel do neznámých končin studovat Papuánce. Pamatuji si, že jsem šel pět dní pěšky horami, než jsem došel na zvolené místo. Musím zmínit i to, že než jsem se do izolovaných míst vydal, tak mě místní

Nová Guinea, 1955

Nová Guinea, 1955

koloniální holandská vláda v čele s viceguvernérem požádala, abych pořídil panoramatický snímek oblasti. Nikdo tehdy nevěděl, co se v oblasti nachází."

„Papuánci doslova poráželi všechny ty slavné antropologické teorie. Například jistý sovětský antropolog tvrdil, že primitivní člověk má jakési realistické uvažovaní a že nedokáže myslet abstraktně. Nicméně, mezi Papuánci jsem zjistil, že vytvořili vlastní pokročilou matematiku a přece neexistuje nic více abstraktního, než matematika! Papuánci ve svých myslích počítají do tisíců a jsou jako chodící počítače – ani se s nimi nemůžeme srovnávat, jaká matematika se jim odehrává v mozku. Vy byste mi nedovedla říct, kolik je 263 násobeno 32. Vzala byste si tužku a začala počítat. Oni ne, oni mi i na tento příklad řekli výsledek. Svou matematiku mají v myslích. Tímto jsem rozkládal všechny teorie a můj výzkum Kapauků byl skutečně fantastický."

Leo Pospíšil ze všech svých terénních výzkumů napsal řadu vynikajících studií a je považován za průkopníka společenské vědy antropologie práva, rovněž za zakladatele termínu právní pluralismus. Pojem právní pluralismus se stal mezinárodním termínem. Obdržel za něj vyznamenání v Rotterdamu v Holandsku a byl prohlášen za světového zakladatele antropologie práva… „Takže pokud byste se více zajímal o právní pluralismus nebo o teorii práva, čtěte mé

První pohled do údolí Kamu, 1954

definice a to neříkám jen tak, protože mé definice jsou zařazeny do encyklopedie sociálních věd vydané University of Cambridge.“[1]

Na fotografiích z výzkumných misí kmene Kapauku na Nové Guinei je vidět, že je Leo používá spíše k postižení každodenního života, jako dokumentaci výzkumu a portrétování své osoby s některými z členů kmenového společenství. Vtipné jsou fotografie kterými Leo dokládá činnost Sokolské Župy údolí Kamu, jejíž se stal zakladatelem, cvičitelem a předsedou. Na fotografii pojmenované „Výmyk na hrazdě“ (str. 108) vidíme nahé domorodce, při cvicích na umně vytvořené a zdá se též poměrně stabilní hrazdě. Na jiné fotografii Leo zachytil členy kmenové společnosti při stoji na hlavě (str. 109) pojmenované „První stojka Papuánů“. Je zřejmé, že se Pospíšil kromě sokolské osvěty také velmi dobře bavil a založení sokolské župy Kapauku lze do jisté míry považovat za jednu z jeho oblíbených pranks – skopičin.

Další z typů fotografií jsou pohledy do krajiny „První pohled do údolí Kamu“ (str. 110) a mají za cíl zmapovat do té doby okolním světem neprobádanou krajinu ostrova. Leo fotograficky dále dokumentuje například počítání peněz při obchodních transakcích, zaklínání kouzelníka v tranzu, promluvu náčelníka k bojovníkům, válečný tanec, bitevní linie proti sobě stojících bojovníků, prasečí slavnosti, ale také soudní přelíčení mladé ženy pro cizoložství. Výzkumem dokládá vysokou vyspělost od okolního světa zcela odloučené civilizace, kterou západní společnost staví na úroveň primitivních národů. „To jsou vzdělaní lidé a ne primitivové. Člověk když chce vidět divochy a primitivní lidi,

1 http://ethnologist.info/interview/leopold-jaroslav-pospisil/

Nová Guinea, 1955

tak musí jít ven, a najdete je na ulici. To je přece hrozné jak se někteří lidé dokážou chovat, vemte si třeba ty naše komunisty, co mučili nevinné lidi, kteří se ničím neprovinili, to byli primitivové!“ říká Leopold Pospíšil.

Obernberg

„Nejdříve jsem studoval indiány Hopi v Arizoně, to je náčelnický sociální systém, společnost, kde už lidé nemají drobné zahrádky, ale mají velká pole. Poté Papuánce, mladší dobu kamennou, a pak Eskymáky na Aljašce, starší dobu kamennou.“ Leo Pospíšil nakonec potřeboval civilizaci, a tak si vybral Obernberg am Brenner, zapadlou tyrolskou vesnici v horách na rakousko-italské hranici, sice civilizovanou, ale svou odlehlostí představující (v době začátku jeho výzkumu) neporušenou agrikulturní společnost.[2]

Po iniciačním ročním výzkumném pobytu z roku 1962–1963 se do Obernbergu Leo opakovaně vrací každé léto, aby své poznatky rozšiřoval a v čase porovnával. Celý první rok tráví ve vesnici s manželkou a dcerou Mirou, která navštěvuje první třídu v místní škole. Rodina se pak do Obernbergu opakovaně vrací a tráví léto právě tam. Leo prohlubuje výzkum i vztahy s místními obyvateli, ve volných chvílích chodí s rodinou a přáteli po horách. Kouzelné místo se stává základnou prázdninových pobytů také jeho rodičům. V uvolněném ovzduší konce šedesátých let za nimi přijíždějí členové rodiny a bývalí zaměstnanci otcovy advokátní kanceláře. V roce 1968 se zde poprvé od útěku setkávají

2 http://ethnologist.info/interview/leopold-jaroslav-pospisil/

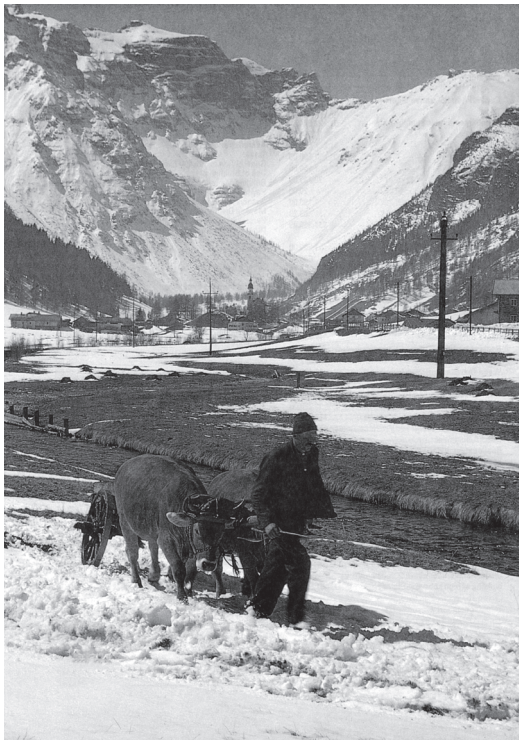

Obernberg, 1963

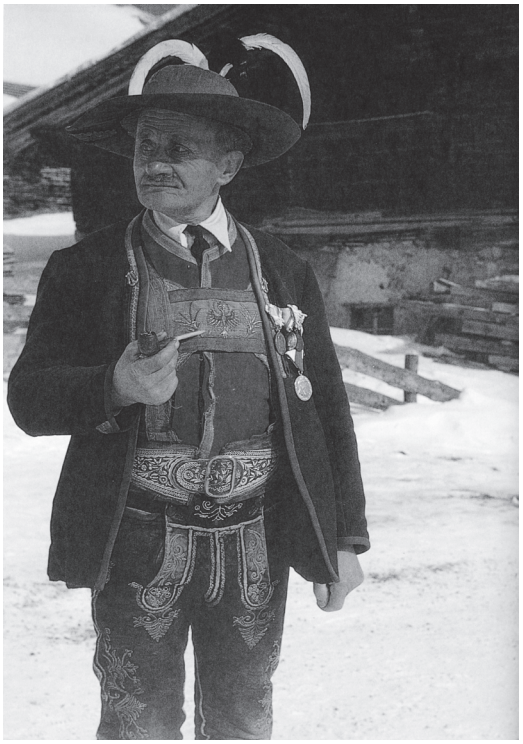

Obernberg, 1963

s tehdy již dvaadvacetiletou dcerou Zdenkou, která se odtud po vpádu Rusů do Československa již domů nevrací a odjíždí s rodiči navždy do Ameriky.

Výzkum Leo Pospíšila trvá až do roku 1995, kdy jej završuje vydáním knihy „Obernberg – Kvantitativní analýza tyrolské rolnické ekonomiky." Pospíšil v ní přináší analýzu hospodaření a vztahů v zapadlé tyrolské vesnici. V průběhu let díky své otevřené, přátelské povaze navazuje mnohá životní přátelství zejména s pohraničníky z místní strážnice a jejich velitelem Karlem Kopajtkem. Jaksi mimoděčně se mu rozkrývají vztahy a životní příběhy celých generací obyvatel Obernbergu včetně zbohatnutnutí mnohých z nich na pašování skotu a předválečném převádění židovských rodin do Itálie, a včetně zamlčované válečné angažovanosti některých obyvatel v nacistických složkách.

Pospíšilovy fotografie znovu zůstávají prostou informací podřízenou předmětu výzkumu. Na fotografiích se často střídají členové rodiny Hammerovy u nichž je Leo Pospíšil s rodinou ubytován po celou dobu svého dlouhého výzkumu. Jeho bádání je zaměřeno na ekonomické aspekty hospodaření v odlehlé vesnici. Na fotografiích zaznamenává obyvatele Obernbergu při každodenní pracovní činnosti a úkonech souvisejících s hospodařením. Nabízí se porovnání s fotografiemi Karla Plicky, který zejména ve třicátých a čtyřicátých letech

Obernberg, 1963

Obernberg, 1963

minulého století systematicky sbíral lidové zvyky, písně, folklór a přitom fotografoval krajinu a její obyvatele. Danou příležitost Pospíšil nevyužívá, jeho fotografie jsou sice technicky bezchybné, ale kompozičně bez invence. Zaznamenávají konkrétní děj, který má posloužit jako doprovod terénního výzkumu jako vizuální antropologie. Je zajímavé sledovat proměnu původně nápaditého fotografa Pospíšila ve vědce plně ponořeného do antropologického výzkumu, který své mimořádné fotografické nadání již více nevyužívá.

Rodina, věda, přátelé

Šedesátá až osmdesátá léta Leopoldu Pospíšilovi přinášejí postupné zúročování usilovné práce. Na Yale University se stává profesorem (1965) a ředitelem antropologického Peabody Muzea (1966). Publikuje, přednáší, vydává knihy. Udržuje intenzivní styky s přáteli z exilové univerzity v Ludwigsburgu. Mnozí z nich se, podobně jako on, stali ve Spojených státech významnými vědci, pedagogy, či podnikateli. Stává se prezidentem Československé Společnosti pro vědy a umění (1980), která sdružuje vynikající exilové představitele vědních a uměleckých oborů. Činnost organizace upevňuje úspěšným fundraisingem.

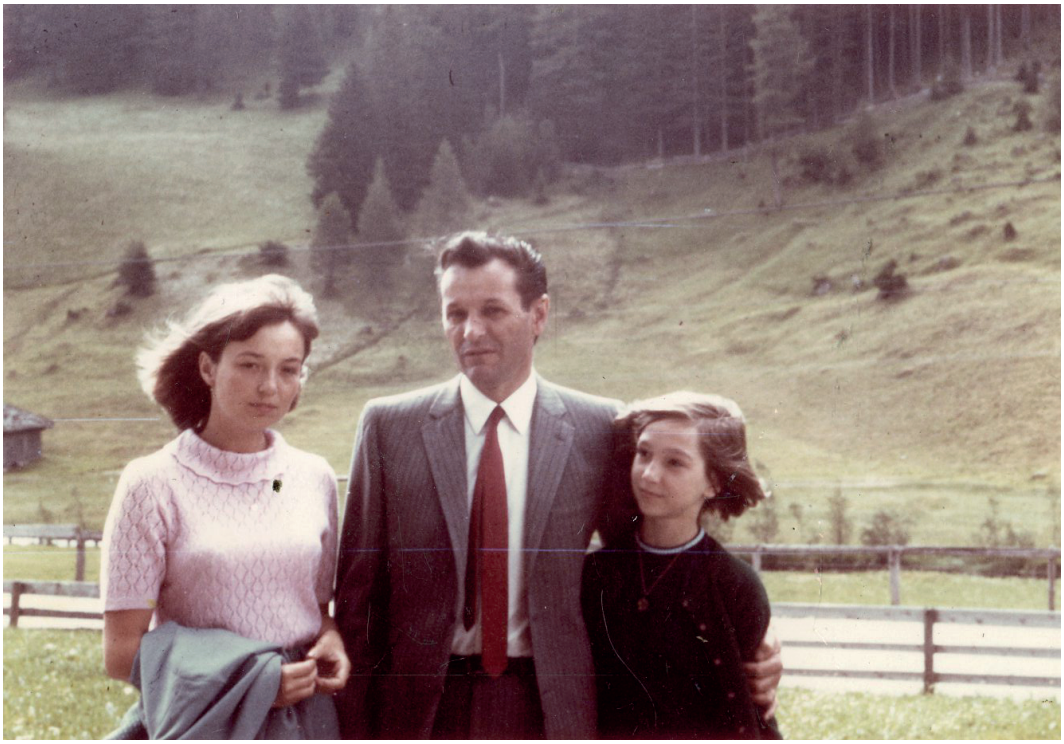

Leopold Pospíšil s dcerami, Obernberg, 1968

Stává se členem Národní akademie věd Spojených států amerických (1984). S širší rodinou tráví letní měsíce pokračujícím výzkumem v Obernbergu, který si rodina velmi oblíbí, a dodnes tam každoročně tráví část léta.

V roce 1982 umírá otec Leopold Pospíšil, v roce 1986 matka Ludmila Pospíšilová. Rodiče se po příjezdu do USA v roce 1950 usadili v Salemu, kde Leopold se Zdenou tou dobou studovali. A již v Oregonu zůstali. Otec na tamní univerzitě vystudoval politologii v naději na možné uplatnění. Toto přání se mu však nesplnilo a stal se později správcem univerzitního bazénu. Jakkoliv byl dříve významný právník, dokázal se v zaměstnání šťastně realizovat. Oba rodiče se bohužel nedočkají roku 1989, návratu do vlasti a očisty svých jmen. Umírají z hlediska komunistického práva jako nacističtí váleční zločinci.

Komplikovaný poválečný příběh advokáta Leopolda Pospíšila dokládají na mnoha místech této práce dokumenty ze Svazků Státní Bezpečnosti a vyprávění jeho syna v první kapitole. Je děsivé mrazivé, a pro komunistickou moc příznačné, jak daleko ve své touze po pomstě dokázala zajít. K dokumentům při pozorné četbě není potřeba zvláštní komentář, co však zaráží je likvidační důslednost a krvelačnost s jako po nositelích jména Leopold Pospíšil StB pátrala.

21

MINISTERSTVO VNITRA
SPRÁVA VYŠETŘOVÁNÍ StB

Č.j. VS-1468/210-67

V Praze dne 18. listopadu 1967

Krajská správa SNB
odbor vyšetřování StB

O s t r a v a

Dr. Josef Přikryl - žádost o umožnění studia retribučních spisů

Dr. Josef Přikryl, CSc., pracovník katedry marxismu leninismu filosofické fakulty university Palackého v Olomouci požádal sekretariát Československé vládní komise pro stíhání nacistických válečných zločinců o umožnění studia spisů Mimořádných lidových soudů

v Uherském Hradišti proti Františku NOVOTNÉMU, nar. 27.2.1912, Františku TEGELOVI

v Olomouci proti Bohumilu LOIBNEROVI, Richardu HEIDANOVI Leopoldu POSPÍŠILOVI (JUDr.)

v Brně proti Janu CHABEKOVI, OBADALOVI (bližší údaje neznámy)

a dále spisu proti UHLÍŘOVI, bez udání bližších dat.

Vzhledem k tomu, že jde o materiály, jichž je používáno jako zdrojů důkazů při vedení trestního řízení proti nacistickým válečným zločincům, sdělte váš názor na možnost jejich studia. Při zpracování stanoviska uvažujte o obsahu spisů z hlediska objektivity materiálů, poznatků státobezpečnostního charakteru a vašich potřeb. Je nutno vzít v úvahu i případnou publikaci studovaných materiálů. Váš návrh sdělte nejpozději do 10. prosince 1967 správě vyšetřování StB.

Náčelník správy vyšetřování StB :

(pplk. JUDr. Štěpán H a j n ý)

Vypracoval: Kerle	Vyhotoveno v 2 výtiscích po 1 listech a odeslán výtisk
Schválil: [illegible]	č. 1 - adresát
Opsal: [illegible]	č. 2 - a/a
Vypravil: Tem.	č.
Ulož ve svazku č.	

V/1972

30

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK
Zrušen stupeň utajení (svazky) dnem 1.1.2008 podle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

Archiv bezpečnostních složek, svazky StB

Leopold Pospíšil v knihovně Peabody Musea, Yale University, 1960

Změnu režimu v Československu Leopold Pospíšil nadšeně vítá. Aktivně se zapojuje do pomoci Univerzitě Palackého v Olomouci a Karlově Univerzitě v Praze. Pomáhá materiálně i finančně formou pořádaných sbírek. Důležité jsou jeho rozsáhlé kontakty a odborné znalosti.

Každoročně do Prahy dojíždí a zdarma přednáší na katedře antropologie. „Byl jsem rozhodnut, a to byla i domluva s rektorem, že ze zdejší katedry vytvoříme světově uznávané pracoviště. Ze začátku to šlo celkem dobře, ale po čase jsme začali narážet na byrokracii a nekompetentnost osob na rozhodujících pozicích, které se naším úsilím cítily ohroženy“, sděluje Leo Pospíšil.

„Já na Univerzitu Karlovu dojíždím přednášet dodnes. Záleží mi, aby z těch mladých lidí tady něco bylo. Oni jsou naděje, pro tuto zemi. Ty, kteří jsou odkojeni komunismem nikdo nepředělá, ale v těch dětech je naše budoucnost a to je důležité.“

Nekonečně dlouhý boj svádí Leo Pospíšil s českou justicí. Dotýká se očisty jmen jeho rodičů a restituce rodné vily na Mozartově ulici v Olomouci. „Soudní pře se dotýká rozhodnutí mimořádného lidového soudu v Olomouci z listopadu 1948, který moji maminku staví na úroveň válečných zločinců a je tak provázáno s Benešovými dekrety. Chybí tady dobrá vůle, ochota vracet lidem majetky v restituci, zvláště emigrantům. Kde jen je to trochu možné, nastupují průtahy a vymýšlí se jak věc zkomplikovat. Podívejte ty tahanice kolem církevních restitucí. Je přece jasné, že co bylo ukradeno, má být bez průtahů vráceno. Ten zdejší systém je ale neuvěřitelně prolezlý tím komunismem, to je moje zkušenost,

a je to velký problém. Tady se ta revoluce, očista společnosti prostě nedotáhla, a má to nevídané následky pro celý národ.“

Leopoldu Pospíšilovi byla v roce 2016 udělena Cena Neuron za přínos světové vědě. Ve svém domě v New Haven spřádá nyní plány na podzimní návštěvu České republiky. Měl by si převzít Stříbrnou medaili Senátu České republiky a absolvovat několik přednášek v Praze a v Olomouci. Jakkoliv má problémy s hybností, díky mimořádně vytrénované pevné vůli denně cvičí a posiluje. Na svůj věk je stále obdivuhodně vitální.

Manželé Pospíšilovi, New Haven, 2008

Exil ve fotografiích Leopolda Pospíšila

Bremerhaven, 1949

„V těch táborech nebylo pořádně co dělat, a já už jsem se fotografováním zabýval ještě doma v Olomouci. To jsem měl i takovou malou fotokomoru v pokojíku, tam jsem vyvolával fotky, to mě bavilo, víte, jak se vám z ničeho, z bílého papíru začne postupně vystupovat ta scéna, kterou jste nafotil, vy už si ji třeba ani nepamatujete, a najednou je znovu před vámi. To je přece úžasné, to mne moc bavilo. My jsme měli foťák Photavit, brali jsme ho s sebou, já ho mám ještě někde doma, a tím jsem tak občas něco vyfotil. To víte, nebylo peněz na filmy, tak jsem musel taky zvažovat co vyfotím, ale to mě bavilo, pak později jsem si koupil už lepší aparát, Leica III C, s tím jsem taky fotil, ale to myslím spíš až v Americe."

Tolik sděluje Leo Pospíšil v listopadu 2016 v pražském hotelu Barcelo, v Celetné ulici na dotazy k popisu dění na jednotlivých fotografiích a procesu fotografování jeho exilového deníku včetně typů aparátů, které používal.

První fotografie Leo Pospíšil pořizuje v komplexu Arsenal Kaserne v Ludwigsburgu. Tou dobou je určen výhradně pro české studenty a výjimečně pro jejich nejbližší, tam soustředěné z uprchlických táborů na území Německa. Ke

Arsenal Kaserne, Ludwigsburg, 1949

28. říjnu 1948 je v Ludwigsburgu založena Masarykova univerzitní kolej. Tím je do jisté míry také předurčen obsah Pospíšilových fotografií. Přesnou chronologii snímků lze stěží určit, dá se ale předpokládat, že prvním objektem Leova zájmu byla jeho manželka, paní Zdena, rodiče a nejbližší kamarádi. Další snímky zaznamenávají atmosféru výuky, studentské slavnosti Majáles a výlety, či vycházky do okolí.

Velká část fotografií zobrazuje stísněnou atmosféru nehybnosti a očekávání života v kasárenských zdech. Na fotografiích se střídá poněkud omezený počet

Zámek Ludwigsburg, 1949

nejbližších přátel. Což nepřímo dokládá slova paní Zdeny, „Leo tam ležel pořád na pokoji a učil se."

Výrok paní Zdeny zřejmě naznačuje fakt, že Leo Pospíšil si už tehdy byl naplno vědom skutečnosti, že čas v táboře je třeba co nejefektivněji využít ke vzdělávání a přípravě ke vstupu do nového života v nové zemi. A to právě v době nehybného vyčkávání, kterou jiní členové táborové komunity pravděpodobně trávili netolik soustředěnou činností. O to lépe lze následně pochopit raketové úspěchy Leo Pospíšila na univerzitách v Oregonu, kde se opakovaně v každém roce stával nejlepším studentem. Rovněž také jeho další kariéru, a bleskový akademický vzestup na Yale University. Dosvědčuje to jeho schopnost rozpoznat klíčové momenty pro další vývoj událostí i schopnost dokázat se soustředit na podstatné.

Kapitán Bohumil Moravec, Bremerhaven, 1949

Fotografie nebyla pro Leo Pospíšila primární, nýbrž celou dobu jakousi radostnou doplňkovou činností. Pospíšilův fotodeník proto skýtá jen úzký výsek života táborové reality. V jeho souboru chybí více detailních snímků, širší celky, více osob. V jeho případě se však nejedná o vědomé, koncepční fotografování výjimečné obrazové látky. K podobnému tématu přistoupil o pět let dříve v podmínkách totálního nasazení například Zdeněk Tmej, který ve fotoeseji Abeceda duševního prázdna, koncepčně zaznamenal na celou šíři aspektů pobytu v podobně izolovaném prostředí. Tmejova práce nabízí rozsáhlý rejstřík pohledů na každodenní život v podobně nehybném, omezujícím a totalitní mocí vynuceném prostředí a v kontextu světové fotografie se stala unikátní.

Zdeněk Tmej byl na rozdíl od Pospíšila v té době již zkušeným fotodokumentaristou vyučeným u předních osobností československé reportážní fotografie Karla Hájka a Přemysla Koblice. Důvěrně znal prostředí redakcí obrazových magazínů té doby a při nadešlé příležitosti si již s předstihem uvědomoval ojedinělý obrazový potenciál prostředí, kam jej směřoval jeho povolávací rozkaz. Na pobyt ve Vratislavi se technicky vyzbrojil a věděl co chce v limitovaném prostoru zaznamenávat, a systematicky a vytrvale tak činil.

Na odjezdu, Ludwigsburg, 1949

Pospíšil narozdíl od Tmeje je fotografický začátečník, čistý autodidakt, bez jakéhokoliv vedení, či studia inspiračních zdrojů z fotočasopisů, jeho fotografování je čistě intuitivní.

Při vědomí kontextu událostí roku 1948 a situace našich exulantů z Pospíšilových fotografií nasnímaných v Ludwigsburgu vystupuje izolace, osamnění, nehybnost, čekání, jistá statičnost. „Sešli jsme se tu dnes sice ve vybrané společnosti, ale zítra už budeme kdovíkde a každý sám za sebe“. Pocity, které do jisté míry dokládají v širším rámci vzpomínky obou manželů, ale i dalších uprchlíků exilové generace roku 1948.

Jednou z prvních fotografií je snímek Jiří Žežula (str. 58). Původně posluchač Letecké vojenské akademie v Hradci Králové, nástupní ročník 1946, byl po únorovém puči pro neshody s osvětovým důstojníkem Kuglerem z akademie

General Blatchford, 1949

vyloučen. Po zvážení své osobní a politické situace, a po domluvě s dalšími z vyloučených kolegů, společně opustili republiku.

Na snímku jej spatřujeme jako mladého muže s knírkem, v mírmém předklonu, v zadumané pozici s cigaretou, v oblaku dýmu. Jiří Žežula upřeně, zasmušile pohlíží do aparátu a na snímku nic nenasvědčuje tomu, že byl vyhlášeným šprýmařem a byla s ním stále legrace. Na pozadí spatřujeme část pokoje mladých manželů. Improvizovaný kuchyňský kout se sáčky a plechovkami od čaje, kávy, koření a všeho možného na horní polici, a kamny v pozadí. Dominantním prvkem je nápodobná výzdoba čínskými a japonskými motivy jejíchž autorem je Leo, který se v období před útěkem z republiky zajímal o čínskou kulturu a zálibu v náznaku přenesl na zdi dočasného působiště v Arsenal Kaserne. Fotografie je mírně přesvětlená v prostoru Žežulova obličeje, nicméně Pospíšilova práce se světlem tak umožňuje prokreslení dalšího prostoru pokoje,

Zdena Pospíšilová, General Blatchford, 1949

vhledu do pozadí, ale i do popředí snímku, kde při pozornějším zkoumání lze spatřit špičky nazouváků autora. To do jisté míry svědčí o uvolněnosti vzájemných vztahů a jistém nenuceném bezčasí za kterého fotografie vznikla. Jiří Žežula se později dočkal povolení k pobytu i občanství v USA. Sloužil v americké armádě, přijal jméno George Z. Deihl, vystudoval medicínu, působil jako lékař a usadil se v Ann Arbor v Michiganu, kde v roce 2005 zemřel.

Dějství další fotografie Leo komponuje na pokoji mladé dvojice, v těžišti jejich kasárenského bytí v Ludwigsburgu. Na snímku stojí mladá půvabná žena v halence a dobově nařasené dlouhé sukni, je to paní Zdena, (str. 64) v obličeji mírně neostrá. Snímek nabízí pohled na část zařízení. Kříž nad otlučenými dveřmi, špalky dřeva k otopu či k posezení. Pootevřená kamna a oblečení paní Zdeny dávají tušit, že snímek byl pořízen v jarním či letním období. Zdena je nalehko s krátkým rukávem, ruce v nízkém, širokém hrnci, na polici se lesknou plechovky, pracovní plocha je plná. Třeba umývá nádobí, možná hněte těsto, kdo ví? Usmívá se směrem k manželovi. Fotografie zdánlivě banální, nicméně Leova kompozice vypovídá o relativně šťastných chvilkách mladých manželů, těšících se z privilegia samostaného pokoje.

Jednou z výrazných fotografií je postava muže v dlouhém plášti kráčející dlouhou chodbou (str. 61). Snímek je přízračný dopadajícím nízkým bočním

General Blatchford, 1949

světlem z oken. Ztrácející se postava kráčí kamsi, kde chodba evidentně nekončí. Fotografie svou atmosférou evokuje spíše pocit ztracenosti, bloudění v prostoru, který nemá pevné hranice, kde jedinec často dochází na místo, kde má pocit, že už byl a neví jak dále pokračovat, jak najít správný směr. V archivu Leo Pospíšila existuje jiná varianta expozice, což vypovídá o fotografování nikoli náhodném, ale cíleném. Vypovídá o vědomé a pohotové snaze rychle mizející děj zachytit ve správné, prostorově vyvážené kompozici. Náladou se snímek v mnohém přibližuje fotografii Zámku Ludwigsburg (str. 66) v popředí s temnou postavou muže v klobouku stojícího v dlouhém zimním kabátě. Volba kompozice ze svahového podhledu umocňuje temnou dominanci postavy. Šedivá budova zámku v pozadí a vertikální linie kmenů stromů dávají fotografii na pocitu předjarního bezčasí a ztracenosti. Jakkoliv tyto fotografie kompozičně zobrazují každá zcela jiné prostředí, interiér-exteriér, znovu se opakuje motiv osamělé postavy v prostoru, kafkovského bloudění, bezcílné chůze kamsi.

Motiv osamění, vystupuje z několika dalších Pospíšilových fotografií. Je zachycen na fotografiích rodičů u okna jejich pokoje. Maminka, Ludmila Pospíšilová, (str. 67) sedí strnule, jakoby v hlubokém pohroužení do sebe v dopadajícím

světle od okna na pozadí. Na stole před ní rozevřená kniha, kterou nečte, její pohled je od ní odvrácen v nepřítomně upřeném pohledu do nikam.

Na vedlejším, odkládacím stole je zachyceno nádobí, snad hrnce, ešusy, role toaletního papíru, o zeď opřená šachovnice. Fotografie je technicky dobře zvládnutá. Leo snímá postavu sedící matky v ostře dopadajícím bočním světle. Silueta ženy je zčásti neprokreslená, temná, menší část postavy, která je prosvětlená, přibližuje výraz v obličeji a nečinně položené ruce na stole. Fotografie zpracováním světla a stínu připomíná motivy holandského malíře Vermeera, který značnou část svého díla vytvářel kombinací dopadajícího světla a stylizované postavy u okna.

„Táta byl právníkem kempu, pořád seděl za stolem a něco studoval nebo spisoval, různé žádosti pro lidi a kdovíco všechno." Takto je zřejmě zachycen Leopold Pospíšil starší na fotografii (str. 70) Sedíce na židli, nohu přes nohu čte knihu, blíže k aparátu sedí jeho žena, zdá se, že něco zašívá. Znovu stejné okno, stejný stůl, ticho, klid, nehybnost. Oba snímky jsou pořizovány z mírného nadhledu stojícího člověka. Fotografie je výrazně neostrá, rozmazaná, zřejmě nesprávně, či narychlo exponovaná. Nicméně vhodně dokresluje opakující se strnulost života i v prostředí prominentního tábora Arsenal Kaserne v Ludwigsburgu.

Jinou kategorií tématu osamění je fotografie pořízená v táboře Bremerhaven (str. 79). Tedy v místě a čase těsně před naloděním, kde skupina československých exulantů z Ludwigsburgu čeká na svoji loď do Nového světa. Na snímku je zachycena postava osamoceného mladého muže pohlížejícího z otevřeného okna kamsi do dáli. Motiv jakoby mnohokrát viděný na fotografiích, v malbě, filmových, či divadelních plakátech, přesto v kontextu znalosti situace našich exulantů snímek nadmíru výstižný. Nadto Leo Pospíšilem mistrně řešený. Fotografii komponuje, že kromě postavy mladíka jsou po stranách zachyceny strohé linie kasárensky zařízeného pokoje. Z mírného podhledu nechává vyznít užitnost kasárenského vybavení. Stůl uprostřed pokoje, patrové železné palandy s dekami. Tvář muže exponuje opět jako mírně přesvětlenou na úkor lepšího prokreslení detailů interiéru. Lze si tak dobře povšimnout zavěšených plášťů na postelích, porůznu odložených klobouků a kufrů na podlaze. Leo Pospíšil znovu zaznamenává osamělost, introspekci, pohled do neznámé budoucnosti, napjaté očekávání. Zde navíc připravenost k odchodu. Fotografie je svoji symboličností a Vermeerovskou laděnou kompozicí velmi sdělná.

Oregon, 1950

V kontextu Pospíšilovy práce se světlem a kompozicí nelze nezmínit fotografii „Jiřina Moravcová“ (str. 80). Kompozičně se jedná o velmi zdařilou fotografii půvabné mladé ženy stojící u okna v dobovém kostýmku s cigaretou, zabrané do telefonického rozhovoru. Fotografie světlem, výrazem, zvolenou kompozicí a symbolikou působí, podobně jako jiné Pospíšilovy fotografie, jakoby vznikla plánovitě, nikoli náhodně. Působí jakoby Leo Pospíšil v některých situacích děj pozastavoval a pracoval se svými přáteli jako s modely a usměrňoval je do výsledné podoby na viděné fotografii.

Deníkový cyklus fotografií Leo Pospíšila se odjezdem z německých táborů získává novou kvalitu. Dlouhé, nehybně úmorné čekání je minulostí. Před exulanty je tolik vytoužený pohyb vpřed, do nového širého prostoru, nadechnutí ke svobodě. Až když spatřujeme Pospíšilovy snímky z Bremerhaven a z Ameriky, lépe si zpětně uvědomíme spoutanost, uzavřenost, nehybnost v jaké poúnoroví exulanti přečkávali v uprchlických táborech. Uvědomíme si jak nekonečně dlouhé byly stresující měsíce, které prožívali v nejisté budoucnosti a improvizovaných podmínkách, Evropa a západní spojenci, byli zaskočeni nečekaně masivní uprchlickou vlnou ze zemí postižených komunistickými převraty, kdy jakoby poválečné stěhování národů nemělo mít konce. V případě manželů

General Blatchford, 1949

Pospíšilových trvalo dlouhých 16 měsíců, než jim bylo umožněno přijetí do země jejich původního směřování navzdory faktu, že byli vybaveni zvacím dopisem newyorského strýce Petrláka s příslibem, že se o ně do začátku postará.

Fotografie, které byly v Ludwigsburgu temné a bezvýchodné jsou rázem plné optimismu. Pospíšil na několika snímcích zaznamenává své souputníky rozjařené novým, otevřeným prostorem, možnostmi, které tuší před sebou. Leo zaznamenává bílé útesy doverské, (str. 52) jako moment loučení s Evropou a rozesmáté studenty Zázvorku s Žikešem, (str. 81) Potkává se s nimi až na lodi. Díky otevřené, veselé, komunikativní povaze se s nimi rázem spřátelí a absolvuje v jejich blízkosti celou plavbu. Toto setkání je pro Lea a paní Zdenu zásadně určující pro jejich další osud. Poté, co se s dvojicí v New Yorku rozloučí, se díky jejich přispění (po dvouměsíční anabázi – farmy Texas, Michigan) stává

New York, 1949

studentem oregonské Willamette University. To se pro jeho další život stává zásadním přesměrováním k úspěšné akademické kariéře.

Ze snímku dvojice Zázvorka, Žikeš je patrné srdečné veselí. Leo Pospíšil zaznamenává dva pohledné, od pohledu sympatické, usměvavé mládence, s pohledy upřenými do objektivu. Sako, kravata, vlasy rozevláté, jeden z nich fascikl listin v podpaží. Zatímco odvrácení cestující na pozadí sledují ubíhající pobřeží, ze studentů sálá radost a optimismus. Na snímku je zajímavá zdánlivá maličkost, která při vnímavější pozorování vyvstává z většiny jeho snímků – způsob, jakým Leo Pospíšil komponuje již v hledáčku aparátu plný formát budoucí fotografie. I zde si pro něj například dochází kompozicí uzavřenou souměrnými půlpostavami odvrácených cestujících na okrajích snímku. Celkově však Pospíšilův způsob komponování vypovídá o jeho vyspělém estetickém cítění, nadání pro tvorbu kompozice, pohotovosti a zručnosti se kterou se jako fotoamatér naučil svůj přístroj ovládat, o jeho vyjímečném nadání pro fotografii.

Snímek předjímá atmosféru všeobecného uvolnění zachycenou na fotografii Přistání v Americe (str. 83), kde Pospíšil zaznamenává dvacetičlennou skupinu mladých československých exulantů radostně uvolněných po náročné, šťastně ukončené plavbě. Leo zde zaznamenává úlevnou atmosféru i napjaté očekávání, před pohovorem s imigračními úředníky, kdy dobrý vtip se stává vítaným

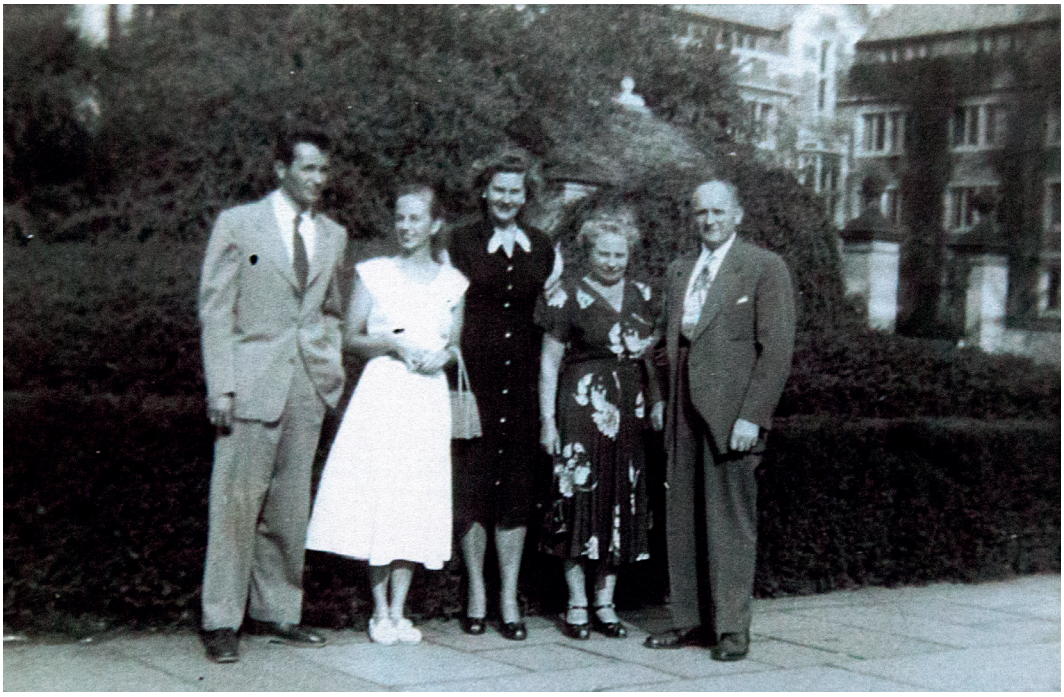

Leopold a Zdena Pospíšilovi, Lilly Howard, ?, Frank Petrlak, New York, 1953 *archiv LP*

podnětem k uvolnění vnitřního napětí, k osvobozujícímu smíchu… Fotografie Přistání v Americe dokládá Leovy vyspělé komunikativní schopnosti, zejména dar vtipu. Na fotografii se neusmívá pouze půlroční batole, které situaci nemůže rozumět a potměšilý jedinec s rádionkou, stojící v zákrytu za mužem v první řadě.

Leo sám plavbu do Ameriky glosuje přibližně takto „Já jsem si cestu lodí perfektně užíval. Zatímco ostatní zvraceli ostošest, jak jim bylo blbě, my s klukama jsme hodovali, protože jídla byly hromady, a byla s nimi hrozná sranda. My jsme pořád jenom vymýšleli nějaký skopičiny, jak koho napálit, to bylo ohromný!“ O dvojici Zázvorka, Žikeš se dochovalo povědomí, že později působili u letectva v Kalifornii a v Utahu.

Většinu fotografií New Yorku zaznamenaných Leo Pospíšilem lze považovat spíše za splněný turistický úkol návštěvníka tohoto města. Například Pohled na siluetu města z Liberty Islandu či na Chrysler Building (str. 85) z jiné výškové budovy. Nebo snaha zaznamenat jiný mrakodrap z ulice jak v jeho majestátné výšce, tak s pohybem na rušné ulici pod ním. Nahlíženo s odstupem téměř tři čtvrtě století vyzrávají Pospíšilovy snímky v novou kvalitu. Stávají se připomenutím něčeho co už není. Například pohled na poloprázdnou ulici v dnes již

Oregon, 1950

neexistující české čtvrti kolem 70. East Street na Manhattanu (str. 86), kde bydlel Pospíšilův strýc Petrlák.

Stejně lze uvažovat i o fotografii High Line (str 88). Dnes již neexistující nadzemní dráha je částečně se uchována v podobě visutého parku a „greenway". Pospíšilova fotografie ukazuje na její původní ryze industriální podobu a dává možnost porovnání s její dnešní dochovanou části, která slouží k procházkám nabízejícím nečekané výhledy na New York a k aktivnímu odpočinku. Jednoduše vyznívající fotografii s vlakovou soupravou v ubíhajícím kolejišti a vertikálními liniemi sloupů po straně Leo Pospíšil komponuje ryze popisně. Přesto s rutinně zvládnutou expozicí, kterou dokládá prokreslenost všech důležitých partií snímku včetně čitelnosti postranních reklam na nástupišti a srovnanou kompozicí na plný formát. Snímek také zpřítomňuje vzpomínky paní Zdeny na první newyorskou noc. „Ten hotel měl ale okna pod tou High Line a celou noc nad hlavou nad námi jezdily vlaky, to bylo dobrý přivítání do New Yorku."

Jinou kategorií jsou fotografie, na nichž se Leo snaží zachytit, a to bez bližších znalosti zásad dokumentární fotografie, tzv. živou fotografii – dění před objektivem aparátu s figurami neznámých osob. Na fotografii z dolního Manhattanu (str. 87) dominuje seskupení výškových budov na horizontu. Ve spodní partii snímku, před ruinami vysloužilých budov ustupujících nové výstavbě a hradbou krabic od Pepsi-Coly, prodlévá seskupení osob bez vzájemné interakce. Každý je v ději spíše sám za sebe a současně jaksi mimoděčně nepřítomný.

Oregon, 1950

Pospíšil snímek komponuje v duchu teorie nerozhodujícího okamžiku, kterou později definuje Robert Frank, ve fotoeseji The Americans, zveřejněnou až v roce 1958. Leo Pospíšil tuto vizualitu opakovaně uplatňuje v létě 1949.

Další fotografii v duchu Frankova nerozhodujícího okamžiku Leo Pospíšil snímá na vertikálně pojaté fotografii Sochy Svobody (str. 89). Vysoko na obloze se vznáší vzducholoď, slavná socha kdesi v dáli za zábradlím a vodní plochou je miniaturní, téměř nepatrná, přesto v centru kompozice. V popředí postávají náhodně seskupené odvrácené osoby. V levém okraji snímku je postava vysokého mladého muže, který soustředěně pohlíží kamsi diagonálně od objektivu. Je to snímek, kde se nic neděje, většina osob je v situaci jaksi mimo hru, přebytečná, přesto je fotografie čímsi uhrančivá, vzbuzující pozornost, nesoucí sdělení o atmosféře oné doby a místa se zdánlivě mimoděčným pohledem na tolik symbolickou sochu v dáli. Při vědomí, že autorem je čerstvý žadatel o americké občanství dostává snímek násobně významější konotace. Nelze si nepoložit otázku proč Leo Pospíšil volí právě tyto kompozice. Nejlogičtější odpovědí zřejmě bude sama podstata osobnosti autora. Pospíšil je vysoce inteligentní, přemýšlivý, má vyspělé estetické cítění, fotoaparát má technicky perfektně zvládnutý. Podobně jako za války na statku ve Vojnicích, kdy se po rychlém osvojení základů hospodaření pouštěl do studia a pěstování nezvyklých plodin… I zde zřejmě

Oregon, 1951

zkouší, co by šlo aparátem vyfotit ještě jinak než už umí. A protože je správně sebevědomý a nebojí se neostrosti, nezdaru, veden svým instinktem zkouší opakovaně nové polohy a způsoby zobrazení reality.

Podobně osobitý způsob Pospíšilova uvažování lze vidět na pocitově výmluvné fotografii Cestou Středozápadem (str. 90). Na snímku zaznamenává pustou, mírně zvlněnou krajinu, ubíhající za oknem vlaku. Na snímku se nic zásadního neděje, přesto má silnou vypovídací hodnotu tím, jak diváka vtáhne do hloubi prázdné krajiny, a autorovou fascinací nekonečnou, zdánlivě jednotvárnou a prázdnou krajinou amerického středozápadu. Z jeho fotografií je zřejmé, jak je ohromen širým prostorem Nového světa, který se mu stává novým domovem a nabízí příležitosti, které dokáže již zanedlouho bezezbytku využít.

Pospíšilovy oregonské fotografie vznikají převážně za víkendových výletů. Mladí manželé jsou ve státě starousedlíků raritou. Američané jim ukazují svoji zemi, na kterou jsou hrdí, a také American way of life, jejich způsob života. Jsou zváni do rodin, ke spolužákům, na výlety, na pikniky. Leo Pospíšil v té době pilně studuje, jeho cílem je, být nejlepším studentem, a získat stipendium. Jemu i paní Zdeně to následně zaručí potřebné zázemí a klid ke studiu. Později, když si pořídí vlastní automobil, jezdí již na výlety sami, někdy s rodiči, nebo zvou

své přátele. Během tří let rozlehlý stát na severozápadním pobřeží detailně poznávají, a Leo má svůj fotoaparát vždy při sobě.

Jeho fotografie z Oregonu jsou prodchnuty okouzlením Amerikou. Nová země, noví lidé, velikost a velkolepost. Šíře a nekonečnost země, ve které se nacházejí… Znovu, jako v Ludwigsburgu skýtají jeho snímky omezený sortiment motivů. Leo zaznamenává své nejbližší okolí, nejde za fotografií plánovitě jako profesionální fotografové. Nepracuje jako například Robert Frank s rozmyslem a systematicky, zaznamenává to, co potkává, co jej oslovuje. Sám pro sebe si Ameriku objevuje.

Mezi popisnými fotografiemi z výletů si Pospíšil často pomyslně odskočí, a nechá se unést vizualitou místa, situace, k zachycení vlastních subjektivních vyjádření, pocitů z pozorování amerického života a krajiny… Pohotově komponuje, mačká spoušť. To je příklad celé řady fotografií z automobilů. Snímek (str. 96) zaznamenává letmý úsměv učitele angličtiny Egberta Olivera, smějící se paní Zdenu (str. 100), nebo průhled zamlženým oknem automobilu (str. 133). Tyto fotografie sjednocuje důraz na silnou autenticitu na úkor kompoziční dokonalosti. Leo Pospíšil se často poetikou přibližuje pozdějším fotografiím Bohdana Holomíčka, který téma automobilu opakovaně uplatňuje ve své tvorbě. Fotografie automobilu ztraceného v členité krajině Oregonu (str. 131) by svojí symboličností mohla být reklamou na Kerouakův román Na cestě. Je to Pospíšilův hold Americe v době, kdy začíná naplňovat svůj americký sen.

Oregon, 1952

Závěr

Československo jako původně demokratický stát, založený T. G. Masarykem v roce 1918, zaznamenalo během necelých deseti let dvě změny režimu. Dvě změny k horšímu. A pokaždé tyto změny vyvolaly odliv obyvatel ze země, odchod do exilu. První exilovou vlnu vyvolal příchod nacismu v roce 1939, druhou zapříčinil komunistický puč v únoru 1948.

V české fotografii není známo mnoho fotografických cyklů, které popisují nedobrovolný odchod z vlasti – exil, a začátky života v nových podmínkách v nových zemích. Z hlediska dějin fotografie jsou zaznamenány osudy části vlny exilu v roce 1939 v díle Ladislava Sitenského. Jedná se o poměrně velkou skupinu exulantů, kterou spojovala myšlenka budoucího ozbrojeného boje proti Hitlerovi. Právě Sitenský zaznamenával jejich každodenní život již v táborech v Polsku a ve Francii a později, kdy působil ve Velké Británii jako fotograf u 312. československé stíhací perutě, tuto práci rozšířil o jedinečné svědectví o životě našich letců. Sitenský, byl již v době odchodu do exilu vyzrálým fotografem. Měl za sebou několikaletou spolupráci s předními pražskými obrazovými týdeníky. Jeho válečné dílo je technicky i obrazově vyzrálé a ve své ucelenosti přináší jedinečné svědectví o zapojení československých vojáků do bojů druhé světové války.

Oregon, 1950

Popis podobné zkušenosti, ne však exilové, ani bojové přináší fotoesej Zdeňka Tmeje. V Abecedě duševného prázdna popisuje vykořeněnou každodennost mladých Čechoslováků povolaných na nucené práce do Říše. Tmej podobně jako Sitenský je již zkušeným reportérem, a stejně jako on si uvědomuje obrazovou příležitost, kterou mu daná situace nabízí a mistrně ji využívá. Jeho dokument je zcela unikátní, neboť nikdo jiný takto ucelené obrazové svědectví o totálním nasazení nezaznamenal. Jedná se o jistou zobecňující válečnou zkušenost prožitou stovkami tisíc mladých lidí z celé Evropy, kteří totální nasazení prodělali.

Obrazové svědectví o exilové vlně Čechoslováků z roku 1948 v ucelenější autorské podobě není dosud známo. Subjektivní fotodokument Leopolda Pospíšila ležel nejdříve šedesát let jako jednotlivé fotografie v krabicích na půdě než je v roce 2010 částečně uspořádala jeho manželka, paní Zdena Pospíšilová. Při pohledu na přibližně sedmset zaznamenaných fotografií je zřejmé, že takové zobecňující svědectví o exilu 1948 může nabídnout právě jeho obrazový deník.

Leopold Pospíšil je v době fotografování své exilové pouti prokazatelně fotograf-amatér s minimálními praktickými zkušenostmi a minimem vstřebaných znalostí. V oboru nemá široký rejstřík motivů. Je však zvídavý, a učenlivý, má vyspělé estetické cítění. Technika fotografování mu nečiní problémy. Fotografuje

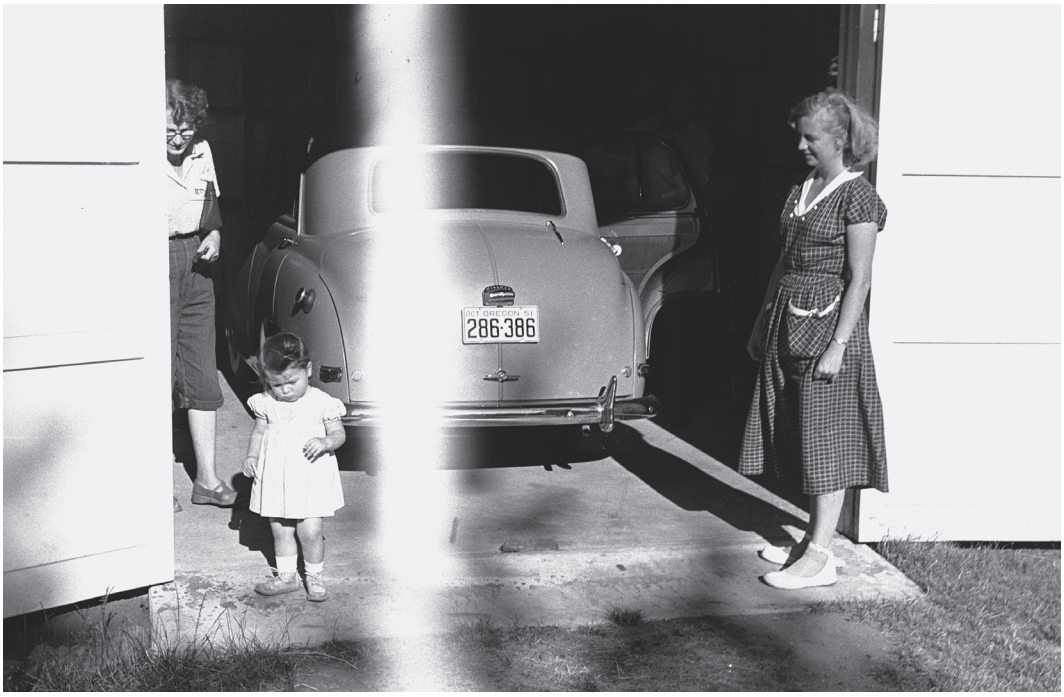

Oregon, 1950

pro radost, a snad i díky tomu s lehkostí překračuje hranice fotografických stylů, daných obdobím konce čtyřicátých let. Podvědomě otevírá dveře do v té době nezvyklých fotografických poloh, stylů, které se v dokumentarní fotografii ustálí až v pozdější době. Fotografuje intuitivně, ale zcela moderně. Je to tím, že si s aparátem pohrává, že zkouší a nechává se vést svojí vnitřní vizualitou, neotřelým estetickým cítěním. Zcela ohromující je fakt, že fotograf-amatér Pospíšil od počátku komponuje snímky v hledáčku a fotografuje na plný formát.

Fotografuje skrze nezřetelnou postavu v popředí (str. 75, 120, 129), čímž dosahuje zúžení průzoru a zvýrazňuje kompozici na pozadí, zaznamenává dění uvnitř automobilu (str. 96, 121), průhledy z vozidla do krajiny (str. 90, 133, 135), zaznámenává scény jako vystřižené z filmu (str. 98, 99). Například fotografie z parkoviště (str. 98) svojí čistou a přízračnou atmosférou spíše připomíná zastavenou filmovou sekvenci ve správně vybraném nerozhodujícím okamžiku. Mnohé z jeho fotografií a kompozičních řešení, nápadů, poukazují na držitele fotoaparátu, který přemýšlí nad kompozicí a jde daleko za ustálená pravidla kompozičního uspořádání fotografa amatéra té doby.

Je zřejmé, že pokud by se Leopold Pospíšil později nestal profesorem Yale University a zakladatelem vědního oboru právní antropologie, byl na nejlepší

Cannon Beach, Oregon, 1950

cestě stát se (za předpokladu neexistence únorového puče) úspěšným právníkem, později v Americe výtečným kovbojem, či nadmíru úspěšným farmářem. Je jisté, že měl potenciál stát se úspěšným v jakémkoliv oboru, který by ho zaujal a pohltil. Z fotografického myšlení, které na mnoha místech jeho obrazového deníku vysvítá, se dá tušit, že při jen malém prohloubení znalostí fotografického řemesla a při vedení, kterého se dostalo například Zdeňku Tmejovi se také zcela jistě mohl stát skvělým fotografem.

Pospíšilův soubor fotografií *Exil 48* je navzdory jeho autodidaktství ojedinělým subjektivně dokumentaristickým celkem, jenž v širší formě vypovídá o neznámých, nepopsaných osudech exilové generace roku 1948. Generace, která následkem čtyřiceti let komunistické totality ztratila do značné míry kontakt s Československem a málo o ní dodnes víme. *Exil 48* Leopolda Pospíšila příslušníky této generace zpřítomňuje a formou osobního obrazového deníku o jejich osudech z počátku exilu podává jakousi zobecňující zprávu. Leopold Pospíšil je sice fotografem jednoho cyklu, a jakkoliv se za fotografa nepovažuje, domnívám se, že si za ztvárnění svého uprchlického příběhu zaslouží místo v dějinách československé fotografie.

J. SIEGEL
DRUGS
PRESCRIPTIONS
SIEGEL'S
PRESCRIPTIO
ONE-WAY

ENTRANCE

UNION PACIFIC

United

286·386

HOTEL
NORTH

Rejstřík

Antony, Bohuslav 46, 59, 73
Branch, Leopold 26, 27, 33, 36
Brdlík, Vladislav 73, 75
Clay, Lucius 49, 50, 76
Coufal, František 30
Chýlek, Ferdinand 29
David, Josef 19
Davis 100, 101
Deihl, George Z. 124
Drtina, Prokop 35
Dvorský 29
Fiala, František 43, 61
Frank, Robert 132
Frieb, Vojtěch 30, 31
Gregarek 53, 92, 93, 94, 95
Hájka, Karla 121
Hammer 112
Händl, Jiří 14
Händl, Václav 27
Hartman, Láďa 16
Heger 28
Holomíček, Bohdan 134
Horák, Jiří 69
Horák, Vladimír 27
Hradil 46, 47
Hrbek, Jan 20
Ingliš 20
Kerouac, Jack 134
Klusal, Leopold 19, 20
Koblic, Přemysl 121
Kopajtek, Karel 112
Kotík 20
Kotter 33
Krause 39
Křeček 82, 94, 98
Langerová 13
Liška 16
Luža, Radomír 18
Machovec 20
Marjanko 35, 36
Masaryk, T. G. 135
Mikolášek, Stanislav 18
Mohapl, Vladimír 27
Moravcová, Jiřina 80, 127
Moravec, Bohumil 121
Morse, Wayne 54, 55
Munk, František 95, 96
Munková, Naděžda 53, 94, 95, 97
Oliver, Egbert S. 96, 99
Pechoč, Karel 18
Peroutka, Ferdinand 37
Petr, Antonín 27
Petr, Josef 27
Petráš, Miloš 18, 28, 29
Petrášová, Květoslava 29
Petrlák, Alois 11, 40, 59, 85, 87
Petrlak, Frank 72, 128
Petrlak, Lilly 86
Petrláková, Ludmila 11
Philips 90, 91
Plicka, Karel 112
Pokorný, Bedřich 37
Popela, Jaroslav 13, 16
Poppleton 99
Pospíšil, František 39
Pospíšil, Leopold st. 28, 29, 114
Pospíšil, Miroslav 10, 39, 41, 70
Pospíšilová, Ludmila 114
Pospíšilová, Mira 111
Pospíšilová, Zdena 34, 136
Pospíšil, Robert 7, 27, 73
Pšenička 36, 37
Ransdorf, Emil 69, 75
Rutar 37
Sitenský, Ladislav 135
Smrčka, Otakar 26
Springer, Jan 15, 16
Stibor-Kladenský, Václav 35
Stingl, Miroslav 108
Taláškovi, bratři 29
Tmej, Zdeněk 121, 122, 136, 138
Toniuti, Hans 30, 34
Tříska 65, 69
Turek 36
Unger, Jan 27
Vlček, Vojtěch 74, 78
Záruba 15
Zázvorka 81, 82, 94, 98, 128, 130
Zelený 36
Zenkl 25
Žežula, Jiří 58, 73, 76, 122, 123, 124
Žikeš 81, 82, 94, 98, 128, 130

Prameny

Literatura

Birgus Vladimír, Mlčoch Jan, *Česká fotografie 20. století*, průvodce Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze a nakladatelství, KANT, Praha (2005)

Birgus Vladimír, Mlčoch Jan, *Česká fotografie 20. století*, KANT (2010)

Birgus Vladimír, Scheufler Pavel, *Fotografie v Českých zemích 1939–1999*

Dubovický, Ivan *Češi v Americe*, Pražská edice (2003)

Fárová, Anna, Tigrid, Pavel, *Československá fotografie v exilu (1939–1989)* katalog výstavy (1992)

Fárová Anna, Jelínek Tomáš, Chocholová Blanka, Zdeněk Tmej *Totaleinsatz*, Torst (2001)

Fárová, Anna *Dvě tváře*, Torst (2009)

Fárová, Anna *A pásly by se tam ovce*… Torst (2010)

Frank Robert, *The Americans*, Aperture, Museum of Modern Art, New York (1969)

Kodera Radomír, *Eduard Ingriš, fotografické dílo*, magisterská diplomová práce (2014)

Krčil, Bohumil, *Sebráno v New Yorku*, Torst (2017)

Lukas Helena, Rovderová Nadia, Jan Lukas, *People/Lidé 1930-1960* Artinbox gallery, KANT, Praha (2015)

Mücke, Pavel, Pelikánová, Hana, Vaněk, Miroslav. *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, 2008

Moucha Josef, *Jan Lukas*, Praha, Torst (2001)

Mrázková, Daniela. *Příběh fotografie*. Praha: Mladá fronta, 1985

Plicka Karel, *Slovensko vo fotografii Karola Plicku*, Matica slovenská, 1950

Pospíšil Leopold, *Horribile visu, Léta bohatýrská*, Burian a Tichák, 2016

Pospíšil Leopold, *Obernberg. A Quantitative Analysis of a Tyrolean Paesant Economy*,The Connecticut Academy of Arts and Sciences, (1995)

Sitenský Ladislav, *Stíhači*, Naše vojsko (1993)

Strobach, Michal, *Absolventi Vojenské letecké akademie v Hradci Králové 1948–1951 a jejich osudy ve vývoji poválečné československé společnosti*. Disertační práce

Viktořík Michael: Olomoucký advokát JUDr. Leopold Pospíšil, Životní osudy významné osobnosti prvorepublikové Olomouce. Vlastivědný věstník moravský Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2009 464 s. 0323-2581. 61, č. 1, (2009,) s. 47–66

Archivy a internetové zdroje

http://ethnologist.info/interview/leopold-jaroslav-pospisil/

http://www.ncsml.org/oral-histories/#tabid5

Archiv bezpečnostních složek, Svazky StB

Archiv Leopolda Pospíšila (fotografie na stanách: 7–12, 14, 16, 17, 20, 21, 25, 32–34, 39, 69, 73, 105–107, 111, 114, 116, 117, 130)

Archiv Jiřího Doležela (fotografie na stanách: 13, 15, 18, 19, 22, 29, 30, 36, 37)

Rozhovory

Rozhovory Jiřího Doležela s Leopoldem Pospíšilem v Olomouci, v Praze, v New Haven v letech 2013, 2015, 2016, 2017.

Rozhovory Jiřího Doležela se Zdenou Pospíšilovou v New Haven, v Obernbergu v letech 2016, 2017 a telefonické konzultace 2017, 2018.

Autorem fotografií je Leopold Pospíšil, vyjma fotografií z archivů a není-li uvedeno jinak.

Text této práce má 178 190 znaků včetně mezer, tj. 99 normostran.